

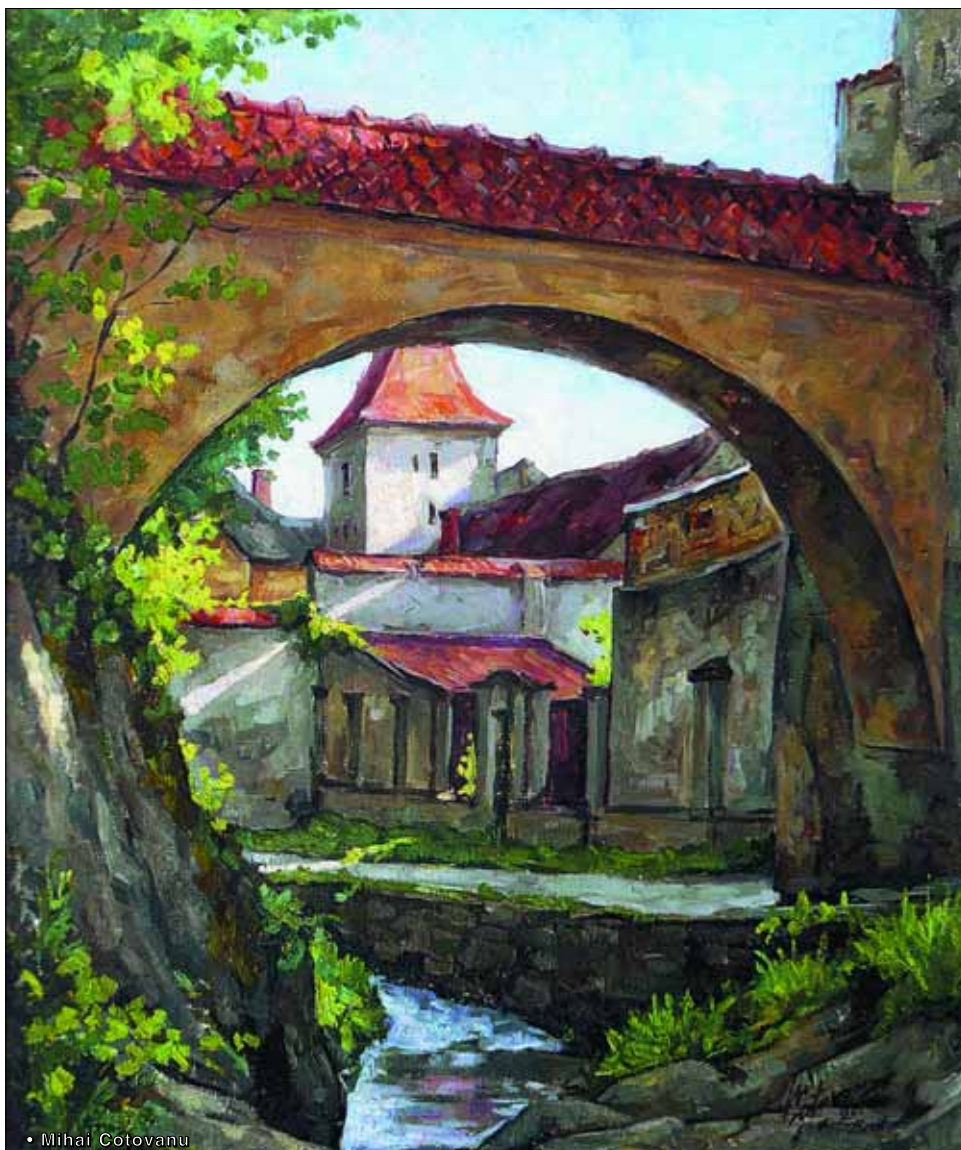
Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr. 610

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Anul 57 (serie nouă) • iunie 2020 • 4,00 lei •

• Mihai Coțovanu

• Ilustrăm numărul cu reproduceri după lucrări ale pictorului Mihai Coțovanu.
O expoziție a artistului a fost deschisă, în luna iunie, la Galeria Nouă a Filialei Bacău
a Uniunii Artiștilor Plastici.

Adrian JICU

Un meseriaș al condeiiului

pagina 3

Marius MANTA

Atenție: hublou deschis!

pagina 7

Elena CIOBANU

Viețile negre ale Americii

pagina 9

Andrei TUDOR

Centenarul Tratatului de la Trianon

pagina 17

Theodor CODREANU

„Mărunțișurile“ lui Constantin Călin

pagina 12

Ileana MĂLĂNCIOIU

Când marginea devine o utopie

pagina 13

Fragmentarium

„Artă, cultură, tradiție – călătorii spre eternitate“. Este genericul sub care se desfășoară programul pentru anul 2020 al Centrului de Cultură „George Apostu“, marcând împlinirea a trei decenii de la înființarea prestigioasei entități culturale. Printre cele mai recente producții ale Centrului, semnalăm realizarea primei ediții din acest an a Revistei „Vitrăliu“, de care ne vom ocupa în numărul dublu al „Ateneu“-lui.

EMINESCU, ALTFEL. O monografie inedită a poeziei „Glossă“ realizează Serghei Coloșenco, la Editura „Sfera“ din Bărlad (Biblioteca *Rebus*).

FESTIN ÎN AVANS. Vibrante mesaje transmit cărturarului Constantin Călin, la aniversare, Doina Cernica, Ion Fercu, Mihai Maxim și Cornel Galben, în „Cadran cultural“ (3/2020).

BELGIANUL NOSTRU. Ioan Măric continuă misiunea de ambasador cultural al României. L-a găzduit la Bruxelles Asociația „Arthis“, alături de încă doi artiști români: Jana Cernatesco și Nicolae Groza.

BIRUINȚA IUBIRII DE SLOVĂ. La Târgul de Carte de la Moscova (inceputul lui iunie), unul dintre miile de vizitatori care au încălcat normele de distanțare socială: „Nu-mi pasă! Vreau o carte fizică: să o pipăi, să o miros, să-i aud foșnetul“. (A înregistrat declarația Liviu lreua, corespondentul TVR în capitala rusă.)

BACĂU – BUCUREȘTI. În vitrinele Librăriei „Cărturești“, se pot vedea trei titluri de carte aparținând lui Grigore Codrescu și tratând despre Esenin, Baudelaire și despre personajul literar.

STAREA DE PARC. E titlul unui album fotografic alcătuit de Lucian Șerban, un îndrăgostit de trecut și prezentul urbei noastre. Imaginile conving că Parcul „Căncicov“ este o comoară care merită și admirată, și ocrotită, măcar pentru a respecta dorința generațiilor oarecum recente: „La 22 martie 1935, un grup de cetățeni de frunte ai Bacăului a adresat o cerere Primăriei pentru înființarea unui parc pe terenul de pe lângă Spitalul „Pavel și Ana Cristea“. Cel din centru (Grădina Publică) era prea mic, iar cel din Gherăiești, prea departe. Înființarea Parcului poartă pecetea Decretului Regal din 9 mai 1938.

UN „FĂNTĂNAR“ AL SPIRITULUI CREATOR. Așa s-a numit etnologul vâlcean Nicolae Ciurea-Genuneni, revendicându-se din modelul Traian Cantemir (cariatidă a Filologiei băcăuane), care l-a deprins cu primele „săpături“ în „fântănilor adânci“ ale graiului românesc.

INTERVIURI MOLDAVE, ÎN ATENȚIA RRC. „Acolade“-le gospodărite de Constantin-Cristian Bleotu s-au oprit mai întâi la dialogul găzduit de „Convorbiri literare“ (Iasi) și apoi la cel din „Ateneu“. Valeria Manta-Tăicuțu îi prezintă lui Marius Manta raportul centru-periferie în cultura de azi.

IN MEMORIAM. Mihail Diaconescu (1937, satul Priboieni, com. Vulturești, jud. Argeș - 2020), romancier, istoric literar, teolog, profesor de limba și literatura română, limba latină, logică și psihologie, cercetător și muzeograf, primul redactor-șef al Revistei „Argeș“ (1966-1969) și director al seriei noi (2001-2003), a tipărit o bună parte din opera sa la Editura „Magic Print“ Onești, într-o „colaborare de excepție“ (Maria Dohotaru, directoarea Editurii și a Tipografiei).

AI. IOANID

Salonul de Primăvară al Artei Naive

Ediția a XXIX-a a manifestărilor organizate de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale (manager, Florin Zăncescu), în parteneriat cu Centrul de Cultură „George Apostu“ Bacău (director, Gheorghe Popa), a reunit peste 130 de lucrări de artă plastică semnate de 45 de artiști din municipiul București și din județele Alba, Bacău, Bihor, Brăila, Caraș-Severin, Galați, Iași, Suceava. Juriul (dr. Aurel Stanciu – președinte, Olga Pătu, Mari Bucur) a stabilit nominalizările: Salomia Andronic, Ana Boța, Rodica Cățineanu, Gheorghe Ciobanu, Lucica Ciobanu, Ramona Ciofu, Mircea Cojocar, Saveta Condurat, Ileana Cristian, Mihai Dascălu, Isabela-Simona Grigore, Doina-Marița Hlinka, Toader Ignătescu, Laurențiu-Răzvan Lăcătușu, Maria Lupu, Ioan Măric, Anton Palade, Gheorghe Parascan, Rodion Stoian, Constantina Voicu. Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău a premiat lucrările „Iarnă cu cer roșu“, de Gheorghe Ciobanu (Iași), „Porcul vândut“, de Mircea Cojocar (Galați), „Copacul din vis“, de Salomia Andronic (Bacău), „Concert în parc“, de Doina-Marița Hlinka (Reșița), „Cu bicicleta“, de Mihai Dascălu (Bihor), „Iarna în port“, de Gheorghe Parascan (Bacău). Lucrarea „Anotimpuri și obiceiuri“, de Lucica Ciobanu (Iași) a primit premiul Centrului de Cultură „George

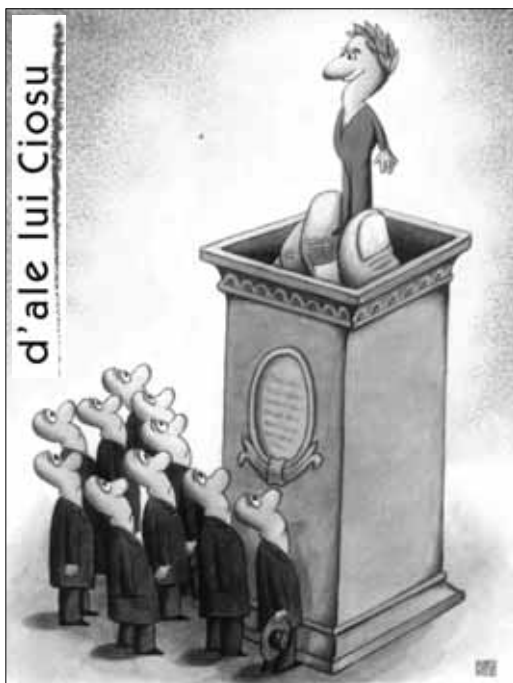
Apostu“ Bacău, iar lui Toader Ignătescu (Suceava) și lui Rodion Stoian (Bacău) li s-a acordat premiul de debut pentru „Căiții“, respectiv „Părintele Arsenie Boca“.

În partea a doua a programului, a fost lansată cartea „Decemianuarie. O panoramă a tradițiilor de iarnă – județul Bacău“, cuprinzând producții folclorice (plugușoare, colinde,

sorcove) culese de studenți și masteranzi ai specializărilor Filologie și Pedagogia învățământului primar și preșcolar din cadrul Facultății de Litere a Universității „Vasile Alecsandri“ din Bacău, coordonați de conf. univ. dr. Ioan Dănilă.

Detalii, pe paginile de Facebook ale celor două entități culturale.

Adrian-Florin MOISĂ

Cărți primite la redacție

- Stejărel Ionescu, *Întoarcerea la origini*, Târgu-Jiu, Ed. „Măiastra“, 2017
- Miruna Runcan, *Club 70*, București, Ed. „Cartea Românească“, 2017
- Adrian Lesenciuc, *Ana IL, între strigătul metafizic și împăcarea cu Dumnezeu*, Brașov, Ed. „Libris Editorial“, 2018
- Eugen Uricaru, *Despre ce vorbim*, Iași, Ed. „Junimea“, 2018
- Viorica S. Constantinescu, *Viața lui Julien Templierul (fantezie medievală)*, Iași, Ed. „Cartea Românească Educational“, 2019
- Ioan Dănilă (coord.), *„Decemianuarie. O panoramă a tradițiilor de iarnă – județul Bacău“*, Bacău, Ed. „Egal“, 2019
- Viorica Răduță, *O sută și una de poezii*, București, Editura Academiei Române, 2019
- Miruna Runcan, *Teatrul în diorama: discursuri critice teatrale în comunism*, vol. I, *Fluctuantul dezgheț 1956-1964*, București, Ed. „Tracus Arte“, 2019
- Ion Sapdaru, *Teatrul. Un înger bătrân cu simțete în buzunar, Omul cu cinci pisici, Freelancer story*, Iași, Ed. „Junimea“, 2019
- Angela Baci, *Mic dejun la Frida*, București, Ed. „Tracus Arte“, 2020
- Theodor-George Calcan, *Amneziile doamnei Voltaire*, Iași, Ed. „Junimea“, 2020
- Constantin Călin, *Zigzaguri. Accente*, Jurnal, Bacău, Ed. „Babel“, 2020

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CĂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU (redactor asociat), Marius MANTA, Dan PERȘA, Ștefan RADU, Violeta SAVU

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317

Un meseriaș al condeiului

Consecvent unui crez mai vechi (pe care l-a numit „stăpânirea de sine”), Constantin Călin își urmează, aparent imperturbabil, programul editorial, publicând un nou volum, intitulat, cu tâlc, *Zigzaguri. Accente. Jurnal* (Bacău, Editura „Babel”, 2020). Formula pe care ne-o propune acum confirmă profilul unui intelectual rasat, oarecum anacronic, al cărui scris acoperă, de ani buni, trei direcții complementare: o gazetărie de modă veche (din școala „Biletelor de papagal” și a publicisticii călăneștiene), o critică și o istorie literară deterministe și un diarism cu accente de moralist și evocări în *aqua forte*. Și, ca de fiecare dată, autorul ține să își explice poziția, printr-un *Cuvânt-înainte*, echivalent cu miniprogram estetic, ale cărui linii direcționale sunt concizia, curiozitatea și diversitatea. Plus, dacă e vorba de paginile de jurnal, confesiunea ca aide-memoire și, mai ales, ca formă de „autocontrol”.

Scrisul ca autocontrol

De altminteri, „autocontrol” este cuvântul definitiv pentru tot ceea ce scrie Constantin Călin. El e un precaut, care întoarce subiectul pe toate fețele, îl documentează meticolos, îl pune în context, stabilește legături mai mult sau mai puțin evidente și, negreșit, îl analizează cu ochi (de) critic. Ce iese dintr-o asemenea abordare? Un text scurt, consistent, cu nerv, în care se văd știința de a decupa esențialul și, calitate tot mai rară, onestitatea. Intelectuală și morală deopotrivă. În condițiile unei prese tabloidizate, el face, desigur, figură de dinosaur, înspăimântând prin erudiție și verticalitate. Impresie eronată, fiindcă gazetăria sa este, în realitate, extrem de umană, întrucât nu urmărește interese meschine, de moment, ci „atacă” subiecte cu finalitate morală și estetică deopotrivă.

Călin e un curios, atent la lumea care ne înconjoară. Cartea de față înfirmă prejudecata că ar fi un simplu pasionat de trecut și arhive, dezvăluind un autor care nu ezită să plonjeze în chestiuni de actualitate, cum sunt anii '90, pe care nu i-a trăit pasiv, din postura de privitor ca la teatru, ci activ, de pe baricadele profesiei. De aceea, există în scrisul său o anume voluptate a intervenției și a punerii la punct.

„Accentele” lui Constantin Călin sunt și extrem de personale. Autorul nu e nici *compiler* (categoria dominantă în „presa” de astăzi), nici *șacal* (cum sunt câțiva inși orientați, care și-au vândut conștiința pentru arginți) și nici *influencer* (cum se visează destui închipuiți, certai cu logica, cu gramatica și, în genere, cu școala). El nu reciclează clișee de gândire și nu vânează ratingul, ci se păstrează în zona publicisticii culturale. E un observator, cu certe calități de analist, care caută să stabilească „similitudini, consonanțe și analogii”. Dar pentru asta îți trebuie capacitatea de a te distanța și, neapărat, de a pune ceva propriu în textele tale. Adică „observații, impresii, amintiri, atitudini, reflecții”, care dau identitate acestor comentarii bine dozate, în acord cu respirația grăbită a cititorului contemporan.

Un moralist de cursă lungă

Ceea ce se remarcă la o simplă răsfoire a cărții este diversitatea preocupărilor, semn al unei mobilități intelectuale exemplare. Constantin Călin scrie, deopotrivă, despre nume și despre zodiac, despre gândire și despre adevăr,

despre Rusia și despre viața americană, despre Piru și despre Ornea, despre Coran și ezoterism, despre Cristoiu și Monica Lovinescu, despre albitul dinților și despre fotbal etc., cu o remarcabilă deschidere, care ar putea fi definită prin maxima lui Terențiu: „Nimic din ce-i omnesc nu mi-e străin”. Iar ideea de „zigzag” se potrivește fiindcă acoperă acest compas tematic larg deschis.

Scrise acum 20-30 de ani, „accentele” se dovedesc la fel de proaspete astăzi. Voi „spicui” (cum îi place să spună) câteva exemple. Primul se referă la intimitate și pornește de la observații directe. „Un bulangiu” povestește unui coleg, pe holurile universității, detalii despre cum „face” amanta lui, Iacoma, nechezând la apogeu. Pe stradă, o tipă („voleibalistă”) relatează unei prietene o experiență de alcool, presărată cu „ejaculări abundente” și picanterii de acest fel. Cum interpretează ziaristul cele două „experiențe”? Ca rezultat al democratizării sexualității, într-o lume care și-a pierdut reperele morale: „Interpeleți „bulangiu” și „voleibalista” n-ar fi știut să-mi riposteze că *naturalia non sunt turpia*, deși morala civilizației noastre contrazice această filozofie. Exhibările lor (ca și ale altora, la fel de vulgare, prin autobuze) denotă că intimitatea și-a pierdut taina, valoarea, că lipsa autocenzurii (consecință a unei educații greșite) împinge la trâncăneli despre orice, oriunde. De ce s-ar jena niște tineri de subiectele pornografice, de vreme ce multe lucruri din jur arată că pornografia

a devenit «climat»?!” Între timp, lucrurile nu doar că nu s-au rezolvat, ci, dimpotrivă, s-au acutizat. Asistăm la o încercare de instrumentalizare a sexualității, de către stânga neo-marxistă, care nu doar tolerează, ci incurajează un exhibiționism agresiv, pigmentat cu sloganuri corect politice, cum e cel afișat, recent, de o tânără din S.U.A., care afișa, mândră nevoie mare, o pancartă pe care scria, cu litere de-o șchioapă: „I only suck black dicks!” Cum s-a ajuns aici? Cauzele sunt multiple. Declinul școlii, lipsa educației, răsturnarea valorilor, manipularea grosieră sunt doar câteva dintre ele.

Semnele inculturii se manifestă pretutindeni. În chiar noaptea de Înviere (mai 1994), bustul lui Eminescu din Parcul Libertății este profanat de „credincioși”. Alte busturi (ale lui Lucrețiu Pătrășcanu și Ștefan Luchian) sunt dărâmate de-a binelea, iar pe zidurile bibliotecii sunt măzgălite tot felul de obscenități etc., etc. Dincolo de barbaria gesturilor respective, ziaristul constată lipsa de reacție a autorităților, care n-au anchetat serios cazurile respective, ceea ce echivalează cu o complicitate indirectă. Iar noi ne mirăm astăzi că „tinerii furioși” urinează pe statuia lui Winston Churchill din Londra, profanând astfel un simbol al democrației...

Mass-media are partea ei de vină. Ca unul care a lucrat decenii întregi în presă, Constantin Călin cunoaște prea bine tagma: „Redacțiile sunt pline de ziaristi improvizați, carnasieri tineri ușor de asmuțit, fără noțiuni de etică profesională și, nu o dată, fără ortografie. «Cronica neagră» îi pasionează mai mult chiar decât cea sportivă, iar recolta zilnică de informații obținute de la poliție, spital și morgă, pe care o introduc aidoma în pagini, le dă sentimentul utilității lor jurnalistice, ba și pe al superiorității față de cei care se ocupă de sectoare precum învățământul, cultura, industria, agricultura. Mizeria umană e, pentru ei, cea mai prețioasă marfă. [...] Aștept – deși bănuiesc că e foarte departe – ziua când ei înșiși se vor dezgusta de meseria pe care o fac. Zia când vor realiza că, în loc să fie medici ai sănătății publice, au fost vitanjori și ciocli”.

Un alt text semnificativ este *Țara ca autobuz*, construit pe o analogie relevantă pentru ceea ce emfatic a fost numit „destinul nostru de țară”: „La fel se petrec lucrurile și în autobuzul numit România: călătorii clandestini s-au instalat la *first class*, fără teama că vor fi dați

jos și amendați. Abuzurile lor sunt fâțșe, ostentative, cinice, pentru că se fac, nu o dată, cu complicitatea autorităților și în indiferența unei populații excedate de nevoi, oboșite, inerte, nestatornică în opinii, tolerantă până la cocșare și cădere în brânci, care reacționează, de obicei, tardiv și nu în cel mai potrivit mod”.

Tușe pentru un autoportret

Jurnalul e din același aluat intelectual. El acoperă începutul anului 2011 și echivalează cu un seismograf. Ce dezlăuie el? Chestiuni dintre cele mai diverse, pe care cititorul te așteaptă cu interes și chiar cu teamă. De ce? Pentru că însemnările lui Constantin Călin nu menajează, înregistrând năravuri și moravuri (locale și naționale), cu o intranșigență care dă unora frisoane.

Pentru mine, jurnalul e un autoportret, permițându-mi accesul în vizuina de hârtie a autorului. Atât în ceea ce lasă el să se vadă, cât și în ceea ce se poate intui dincolo de text.

Prin lupa însemnărilor diaristice, Constantin Călin se profilează drept tabietliu. Doarme prost, se trezește greu, lucrează cu program, are grijă la alimentație. Își face, nesmintit, drumurile la bibliotecă și la arhive. E tot mai preocupat de sănătate și se roagă să trăiască suficient pentru a-și termina cărțile. Vorbește mult la telefon. Urmărește, cu egală plăcere, meciuri de fotbal și concerte de calitate. Notează zilnic, cu o voință de nezdruccinat. Meteosensibil, pleacă de la observații despre natură și mediu, pentru a ajunge la oameni. E atent la bărbați, dar mai ales la dame. Sunt, în aceste pagini diaristice, și chestiuni private și publice. Și despre alții, și despre sine. Niciodată monotone, însemnările se citesc cu sufletul la gură.

Aș înclina să văd în ele un debușeu. Autorul își varsă aici nemulțumirile, deziluziile și frustrările. Scrisul e locul ideal pentru a se revansa. Iar a publica un asemenea jurnal echivalează cu un gest de curaj. Pentru că vizează, înainte de orice, efecte sanitare.

Prozatorul de idei

„Zigzagurile” sunt veritabilă proză de idei. Scrisă cu minte limpede și cu mână sigură, cum rar găsești în literatura de astăzi. În ele se întâlnesc, într-o proporție indicibilă, sentimentalismul cu luciditatea, rațiunea și simțirea. Tăioase, ele nu devin atoase. Critice, dar nu didactice. „Singur și piezis”, Călin refuză, ca Emurul macedonskian, drumul drept. Dar nu o face ostentativ, ci pentru că refuză convenția și superficialitatea. Scrisul zigzagat îi permite să pună accentele corecte. Nu e nimic rebarbativ în aceste miniaturi literare, care mi-au amintit de Gavril Uric și de Ilie Miniati. Le definește un moralism așezat, nu lipsit de un umor pe care Constantin Călin îl administrează, farmaceutic, în sensul clasicului *ridendo castigat mores*.

Iar cartea de față nu face decât să confirme un adevăr: Constantin Călin e un meseriaș al condeiului.

• Prima redacție ATENEU: jos – George Balăuța, Radu Carneci, George Genoiu, Ovidiu Genaru, Mihail Sabin; sus – Cicerone Cernegura, Constantin Călin, Ioanid Romanescu, Ioan Roșu (1964)

La ediția din acest an a Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu (12-21 iunie), în întregime difuzată online, unul dintre marii regizori ai lumii, Lev Dodin (al cărui tulburător spectacol „Frați și surori”, de la *Maly Drama Theatre*, a fost în programul festivalului), a mărturisit: „Nu-mi place expresia *Stăm acasă*. Nu stăm pur și simplu acasă, ci luptăm în mod activ pentru viață; pentru viața rudelor, pentru viața așa cum o știm. Cred cu tărie că, după toate eforturile depuse online (un termen care îmi era total necunoscut), oamenii se vor plictisi atât de tare de toate evenimentele de pe internet, încât atunci când teatrele se vor deschide, spectatorii le vor lua cu asalt. Până atunci încercăm să fim cât mai sinceri cu noi înșine în aceste momente dificile”. Și dacă este vorba despre sinceritate, aceasta te izbește în plină figură în *performance-ul* lui Pippo Delbono *După bătălie* (*Dopo la battaglia*), care a putut fi văzut chiar în prima zi a FITS-ului. Delbono, acest mare și unic artist contemporan, este cunoscut publicului nostru pentru că a participat și la alte ediții

Carmen MIHALACHE

Celebrând forța vieții

ale Festivalului (când i-au fost proiectate și filmele *Sânge și Carne*), dar a avut reprezentanții, de asemenea, în București. *Povești de iunie, Minciuna, Urlet, Orhidee, Bucurie* sunt spectacole la care nu ai cum să asiești pasiv, contemplativ, pentru că frig. Nu au nimic agreabil, căldut; dimpotrivă, au scene tari, provocatoare, bulversante, care te scot din obișnuit. Iar *După bătălie* (Premiul UBO în 2011) este un amestec năucitor de tristețe, suferință, brutalitate, revoltă și – culmea! – tandrețe. Artistul italian face un teatru al confesiunii, autobiografic, strigând în gura mare că este „homosexual, seropozitiv și budist”, dar asta nu-l împiedică să iubească viața și să aibă nevoie de dragoste, de fru-

mușete, de bucurie. E un om bolnav, cu o sensibilitate de *écorché vif*, și e foarte uman, empatic, total lipsit de egoism (pe care-l consideră, de fapt, cel mai mare păcat). Îi vezi spectacolele și uneori de-abia îți poți ține respirația la clipele de frumusețe extatică, pentru ca, alteori, o altă scenă să-ți

producă oroare prin cruzime, nebulie, impudoare, grotesc. Personaje stranii îți trec prin fața ochilor sau se strecoară în sală, printre spectatori, stărîndu-le uimirea, ridicând întrebări. Memorable sunt acele splendide momente de dans, un tribut adus Pinei Bausch, sau sunetul vioarei lui Alexander

Bălănescu, însoțind un monolog găfâit al lui Pippo, dar și alte imagini teribile, răvășitoare, din *După bătălie*. Cum este cea simbolizând o Italie numită „sclavă” și „bordel”. Nu ai cum să uiti nici citatul din poeta Alda Merini, care a stat timp îndelungat într-un sanatoriu de boli mintale și a spus că nebuni cu adevărat a întâlnit când a ieșit de-acolo. S-a spus despre *După bătălie* (producător, Emilia Romagna Teatro Fondazione – Pippo Delbono; muzica originală, Alexander Bălănescu; cu neuitatul Bobò și iradianta lui prezentă, Dolly Albertin, Gianluca Ballaré, Pippo Delbono, Ilaria Distante, Simone Goggiano, Mario Intruglio, Nelson Lariccia, Mariglia Maggipinto, Julia Morawietz, Gianni Parenti, Pepe Robledo, Grazia Spinella) că, la capătul nebuliei, celebrează forța vieții, încrederea, speranța, Pippo Delbono crezând în misiunea teatrului ca „stafetă a revoltei politice și poetice”, grație căreia am putea să ne privim cu ochi lucizi, redescoperind sensul pierdut al comunității. Partea de uman care trebuie pusă în centrul vieților noastre.

Muzica are puterea de a ne apropia de esența lucrurilor și de a atinge mai mult rădăcina ființei umane, spunea Mihai Eminescu. În 15 ianuarie se împlinesc 170 de ani de la nașterea poetului. În 15 iunie comemorăm 131 de ani de la trecerea în eternitate. O plimbare în Copou, la Teiul argintiu al lui Eminescu, ne va aminti mereu de rădăcinile ce își trimit seva de peste patru sau cinci secole spre cei care o cer, că orice molimă este până la urmă învinsă.

Tot în 15 iunie 2020, consemnăm că au trecut 5 ani de la despărțirea de acad. prof. dr. inginer Pompiliu Manea, om fascinat de viață, de artă, de frumos, creatorul TEMCO, un profesionist de clasă în domeniul aparatului medical, primul român care a făcut înconjurul lumii în anul 2010, înfocat admirator al creației eminesciene. În anul 2011 a publicat o carte – cu 700 de cuceritoare pagini, cu prețioase date despre Antarctica și poze ale minunățiilor ce compun lumea – intitulată *Peregrin pe cinci continente*, iar în 2014 scoate, la Editura „Mediamira” din Cluj-Napoca, volumul *Emil Racoviță și urmașii lui. Spre Polul Sud*. Lansările volumelor sunt însoțite de muzică, de recitaluri. Pompiliu Manea a fost susținător al artelor, cu precădere al Operei Naționale Române din Cluj-Napoca. Mi-amintesc cum recita din Eminescu și Radu Gyr, cu care poate că s-a întâlnit deja în universul cel înfinit: *S-aud pe valuri vânt,/ Din munte talanga,/ Deasupra-mi teiul sfânt/ Să-și scuture creanga.// Și cum n-oi suferi/ De-atuncea-nainte,/ Cu flori m-or troieni/ Aduceri-aminte.// Și cum va înceta/ Al inimii zbucium/ Ce dulce-mi va suna/ Cântarea de buciom!// Vor arde-n preajma mea/ Luminile-n dealuri./ Izbind s-or frământa/ Eternele valuri.*

Ziua mea, 2 iunie, venea într-o molipsitoare bună dispoziție, cu chef de cutreierat păduri, mări, teritorii spirituale generoase. Trebuie să recunosc că nici în acest an, cu multe noutăți pandemice, nu m-am aflat într-o stare de alarmă a coronei, mai cu seamă după ce am citit în *Aminții din copilărie* cum a ajuns Ion Creangă la Humulești, atins de holeră și însetat: [...] *Doftorii satului, moș Vasile Tandură și alții, nu-mi aduc aminte, erau la noi acasă și făceau pe foc într-un cean mare niște hoștine cu său. Și*

turnul cu ceas

Ozana KALMUSKI-ZAREA

Teii lui iunie

după ce mi-au tras o frecătură bună cu oțet și leuștean, mi-aduc aminte ca acum, au întins hoștinele fierbincioase pe o pânzătură și m-au înfășat cu ele peste tot, ca pe un copil; și nu pot ști cât a fi trecut la mijloc până ce am adormit mort, și de-abia a doua zi pe la toacă m-am trezit sănătos ca toți sănătoși; Dumnezeu să odihnească pe moș Tandură și pe tovarășul său! Și, vorba ceea: „Lucrul rău nu piere cu una, cu două”.

Astăzi, aflăm care au fost cuvintele de final ale lui Radu Gyr, acum 75 de ani, în 2 iunie 1945, rostite la Tribunalul Poporului, după sentința acuzării: *„Dacă există credință adevărată, atunci să fie absolvită [...] sunt prăbușiri de idealuri, de credințe, dar numai pentru curății”. Într-adevăr, sunt naufragii sufletești. Eu am avut o credință. Și am iubit-o. Dacă aș spune altfel, dacă aș tăgădui-o, dumnezeu ar tot ar trebui să mă scuipi în obraz. Indiferent dacă această credință a mea apare, astăzi, bună sau rea, întemeiată sau greșită, ea a fost, pentru mine, o credință adevărată. I-am dăruit sufletul meu, i-am închinat fruntea mea. Cu atât mai intens sufar azi, când o văd însângărată de moarte. Dar, vorba lui Heine, oricât de frumos ar răsări soarele, la capăt de zi tot va trebui să apună.*

Și dacă este să rememorăm pe cineva care făcea haz de implacabilul eveniment, de *doamna cu coasa*, prefigurând cum va face plajă la lumânări alături de Johannes Brahms ori Richard Strauss, luând în răs în cel mai reconfortant umor parastasele pe viu, cum neema sărbătorile ce i se făceau cu anii senectuții, acesta nu este nimeni altul decât

Emanuel Elenescu, care s-a pornit la 17 iunie 2003 în ultima călătorie. Legenda despre Elenescu este însoțită de multe inexactități, ce nu reflectă realitatea, dar inegalabilul Johnny a fost și rămâne modelul meu absolut în ceea ce privește eleganța de a trăi viața, aerul său boem autentic, detașarea de lucruri și mai ales de oamenii contrafăcuți, față de impostori, îngâmfati, proști, lacomi și parveniți. Un aristocrat al spiritului, care a știut să facă din înfrângere victorie.

De acum, toată lumea va fi fericită. S-au deschis terasele. Oricine poate mânca și savura cafele în case de patrimoniu, devenite toate (sper să nu

greșesc!), în orașul lui Bacovia, locante pentru o ciorbică de burță, un meniu de aproximativ 24 de lei, un papanas înecat în smântână ori un aperitiv în nuanță de portocală sau toporaș, o bere cu nume de virus etc.

Nimic rău până aici, doar nu erau să fie lăsate de izbelște.... În timpuri trecute, cafeaua se bea tihnit acasă și oamenii vizitau odăile în care a locuit, spre exemplu, avocatul, fost ministru de Finanțe în perioada interbelică, pentru a se bucura de adevăratul aer boem al casei lui și de poveștile depănate de soție, Georgeta Mircea Cancicov, despre binecuvântate tărâmurii moldave, unde George Enescu creaa.

Facebook-ul și nu numai el mă tot îmbie, atunci când nu îmi reproșează, să îmi schimb poza de profil, unde îi am alături pe dirijorul Emanuel Elenescu și pe prozatorul Doru Kalmuski, plecat în eternă călătorie la 12 iunie 2018. Cică e învechită și eu sunt singura în viață de acolo. Sigur, poate că acea fotografie nu e de actualitate, dar mă ține aproape de două mari spirite. Cu ei sunt alături de țărmlu abia zărit.

Și de va să vină valul doi al molimei, despre care nu poți afirma că nu există doar pentru că ție nu ti s-a-nțâmplat să te molipsești, voi rămâne în carantină alături de spiritele aristocratice dragi mie și de la fel de învechita, dar autentică mașină de scris *Korona*. O să păzesc teii, să nu fie tăiați, așa cum a fost vegheat, cu iubire, cel al lui Eminescu pe când *Parcul Copou* era lagăr. *Ți-am spus doar să nu vorbești*, scrie Doru Kalmuski în „Conspirația iudaică și alte arătări”. *Să privești și alți. Să încerci să vezi dincolo de ceea ce ți se arată. Dincolo de ce vor ei să știm. Să știm că doar ei dețin acest model. Să știm că oricine se abate sau contestă acest model al binelui se plasează în afara lui. Se pune de-a curmezișul legilor, moralei scrise și nescrise. De-a curmezișul progresului. Al istoriei. [...] Cît despre iluzia binelui, e mai potrivit să-i ignori conținutul. Dacă totuși dorești să-l parcurgi, e mai potrivit să nu-l comentezi în public. Iar dacă totuși se întâmplă să o faci înseamnă că-ți dorești foarte mult singurătatea.*

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (XXIV)

Grigore Tabacaru - model pedagogic total

Bacăul în general și Școala Normală/ Liceul Pedagogic din localitate în special au beneficiat de prezența unuia dintre întemeietorii școlii active românești, Grigore Tabacaru (1883, Hemeiș – 1939, București). A fondat reviste (la loc de cinste, „Ateneu“-l, în 1925, cu George Bacovia), a scris cursuri de psihopedagogie, lucrări de istorie literară etc., dar îndeosebi a format generații de învățători unicat în perioada interbelică. Primul rector al Universității băcăuane postdecembriste, Tiberiu Căliman (1940-1995), a tipărit în 1993 două volume dedicate pedagogului și omului de cultură, prilej de a-mi solicita colaborarea pentru a intervieva

foști elevi ai lui Grigore Tabacaru. Din discuțiile cu aceștia m-am convins că mentorul lor „a exercitat o hotărâtoare înrăurire asupra elevilor săi” (T. Căliman). Principiul aplicat era că „în școala normală nu există profesor pe care să nu-l intereseze educația” învățăceilor lui, iar produsul uman trebuie să fie autentic: „Voi formați generația de mâine – le spunea adesea – și dacă voi veți fi

falși, și ea va fi falsă”. „Elevii te respectă după pregătirea ta profesională.” Evident, aceasta presupunea bune cunoștințe de limba română și matematică, de psihopedagogie și didactică. Era conștient că Bacăul reprezintă un centru zonal al educației: „Să știți că ceea ce facem noi aici nu se face la multe școli din țară”. Aveau să se convingă de aceasta absolvenții de Bacău repartizați în România Mare sau la clasele de aplicație ale altor școli normale (Târgu-Mureș, de pildă). Și la Școala Normală de învățătoare (actualul Corp B al Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău) se făcea carte: „Dom’le, dar ce gramatică, dar ce literatură, dar ce limbă română cunoșteam noi!” „De la Grigore Tabacaru am învățat că important este nu să memorezi noțiuni și definiții, ci să-ți formezi păreri personale și să știi să le argumentezi” (Viorel

Alecu). De la o atmosferă aproape studentească, nu ezita să-i îndemne pe viitorii învățători la muncă în folosul societății: „Ne îndemna – își amintește Constantin Moiceanu – ca în vacanțele de vară și chiar de iarnă, dacă putem, să strângem 5-6, 10 oameni sau tineri analfabeți, ca să-i învățăm... Și dacă am reușit într-o vacanță de trei luni să-i învățăm să scrie și să citească înseamnă mare lucru”. Interlocutorii (Gh. și Maria Apostu, Vasile și Ecaterina Bălăiță, Ioan Doroftei, C. Fuiuogă, Mihai Ghergută, C. Ichim, Petru Lazăr, Vasile Vascan, C. Moscu, V. D. Manciu) erau admirați pentru pledoariile lor de elevi ai Liceului Pedagogic Bacău (seria 1992), care m-au însoțit într-o neuitată expediție culturală la Sascul, Parincea, Hemeiș, Izvorul Berheciului, Bacău etc. Școala Normală era normală...

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/ claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Teleşcoala „Ateneu”

Metoda acțională în abordarea textului literar (I)

Pentru că pe timpul verii sunt deschise unele forme de învățământ preșcolar, am recitat *Curriculumul pentru educația timpurie* (2019), unde se precizează că „încă din 2002, în cadrul proiectului național *Să citim pentru mileniul III*, se statuează, ca moment obligatoriu, de 10-15 minute/ zi, *Momentul poveștilor*. Educatoarea are libertatea de a plasa acest moment în programul zilnic al copiilor, în funcție de modul în care își gândește derularea activităților din zi, în funcție de temele abordate, de disponibilitatea copiilor etc., respectiv: fie la *Întâlnirea de dimineață*, fie ca moment de tranziție, fie la sfârșitul zilei sau a[!] primei părți a zilei – înainte de masă, înainte de somn, înainte de plecarea acasă etc. Această activitate nu se va opri la lectura unui text și la câteva întrebări și răspunsuri pe marginea acestuia, ci poate conține, chiar dacă în momente/ etape/ zile diferite, și redarea conținutului textului citit, ca un exercițiu eficient de exprimare și comunicare, în care face dovada înțelegerii textului și unde copilul ordonează și formulează propoziții, operații în care antrenează și gândirea” (p. 12).

Propun combinarea a două modalități pragmatice de abordare a textului literar la aceste vârste: metodele acționale și iconică. Valabilitatea lor a fost declarată de cei 132 de studenți ai programului de conversie profesională (Pedagogia învățământului preșcolar și primar, din cadrul Facultății de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău), cu care am susținut examenul la disciplina metodică activităților de educare a limbajului (mai-iunie a.c.).

Metoda acțională, centrată pe momentele subiectului, implică prelucrarea textului în numele celor cinci evenimente clasice. Pare inadecvat modul de tratare a unui discurs poetic (de regulă, liric) ca depozitar al unei logici proprii. Poate primul care a vorbit despre logica poeziei a fost Alexandru Macedonski, apoi poetul Ion Gheorghe (intervievat de Gh. Boaghe) și, mai nou, filologul Rodica Zafiu. Despre „Logica povestirii” a scris Claude Bremond (București, Editura „Univers”, 1981). Exemplific cu poezia „Rică nu știa să zică”, de Mălina Cajal.

„Rică” (expozițiunea; personajul principal) „nu știa” (intriga; acel moment al subiectului când soarta personajelor se schimbă în bine sau în rău; marca lexico-gramaticală este adverbul de negație „nu”, care indică o insuficiență/ un conflict interior-exterior); „să zică/ Rău, rătușcă, rămurică” (desfășurarea acțiunii); „Dar de când băiatu-nvătă/ Poezia despre rață” (punctul culminant: soluția pentru rezolvarea intrigii; marca lexico-gramaticală este conjuncția adversativă „dar”), „Rică știe-acum să zică/ Rău, rătușcă, rămurică” (denodământul, potențat de adverbul de timp propriu-zis „acum”).

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Academia Bărlădeană

XXVI, 1 (78), 2020

Pentru prima oară, pe coperta I, revista editată de Societatea Cultural-Literară întemeiată în 1915 încadrează în negru numele președintelui de onoare: C. D. Zeletin. Prin urmare, aproape în totalitate trimestrialul bărlădean este dedicat memoriei celui care s-a format în climatul „Weimarului românesc” (cum a fost numit Bărladul), mai întâi la Colegiul Național

„Gheorghe Roșca-Codreanu”. Semnează Radu-Șerban Palade, Theodor Codreanu, Alexandru Popescu Prahovara, Sergiu Colosenco, Ioan Dănilă, Gabriela Sfințeanu-Dimofteache (sora), Despina Kelly (nepoata), Raluca-Ioana Maftei, Adrian Georgescu, Elena Popoiu, Smaranda Bratu-Elian; coordonator, Elena Monu. Sunt selectate texte reprezentative de și despre reputatul cărturar, care „a dăruit românilor atâta frumusețe scrisă!”

„Baaadul literar”, o dără luminoasă

A trecut doar cu o unitate peste jumătatea sutei (nr. 50-51/2020) și deja trebuie să vorbim la timpul trecut despre revista bărlădeană întemeiată și excelent susținută de Gruia Novac. De ce e importantă publicația? O spune chiar fondatorul: „Întâi pentru că s-a ivit în „provincie” și nici nu e a unei uniuni de... creație. În al doilea, pentru că nu-i orgolioasă, ci serioasă în intenția ei”. Ce apreciem noi la acest trimestrial: promovarea valorilor naționale (evitând pe cât posibil provincialismul), prestigiul condeierilor, calitatea

discursurilor publicistice, bătălia (da, da!) pentru apărarea limbii române, franchetea și vioiciunea opiniilor (susținute de redactorul-șef), consolidarea unei tradiții revuistice în municipiul Bărlad, exercițiul constant din seria „Ut pictura poesis” (Gruia Novac alipește unui tablou versuri argeziene adecvate) ș.a. Mulțumiri trimite inclusiv colaboratorilor... externi: tipograful Ionel Irimia, Marcel Costea, Bogdan Artene, directorul Bibliotecii Județene „Nicole Milescu Spătarul” Vaslui, Gelu-Voicu Bichineț, soția, Ilinca („primul corector și critic”), Editura „Sfera”.

„Pescar de cuvinte”, iată titlul ultimului volum de versuri semnat de Ioan-Radu Văcărescu, ce apare în Colecția „Cantos” a Editurii „Junimea” (Iași, 2019), un titlu cu reverberații, dacă facem asocierea cu sintagma „pescar de oameni”: „Iisus i-a zis lui Simon: «Nu te teme; de acum încolo vei fi pescar de oameni.»” – LUCĂ 5:10. Este o pescuire a omului din marea păcatelor și conotația este în totul pozitivă, căci povestea este mult mai veche și ea este legată de Egiptul antic, unde evreii au fost o vreme robi și cu siguranță cunoșteau religia egipteană. În „Cartea morților”, sufletul pornește în călătoria spre cealaltă lume, și unul dintre marile pericole este să fie pescuit de pescarii de suflete. Dar a pescui cuvinte? Iată deja o metaforă. Dacă mergi spre adâncimea ei, ajungi să găndești la rostul poetului și al poeziei și la dragostea pentru poezie și la „cărămizile” ei, care sunt cuvintele. Se deschid sensuri religioase, sensuri magice și sensuri lumești. Așadar titlul nu este pentru a descrie poezia volumului, ci o lentilă spre sufletul poetului, care ne spune astfel că, indiferent care vor fi temele poeziei, sentimentele vehiculate și cotiturile

Dan PERȘA

Un alt sibian

date de temperament, ceva rămâne veșnic: dragostea de poezie și de limba în care este scrisă.

Mai întâi, când a ajuns la mine cartea, am crezut că e vorba despre o antologie. Poeme ample, dense, așa cum a scris Ioan-Radu Văcărescu încă de la debut. Iar numele colecției, *Cantos*, putea face o astfel de trimitere. Nu, poemele sunt în totalitate inedite, dar ele au exact soundul care l-a consacrat pe poet. Este un stil, o marcă, o pecete, un brand. Brandul Ioan-Radu Văcărescu. Iar înăuntrul lor, după ce parcurgi cartea, regăsești vechile sale teme, rafinate spre aurul alchimic, și teme noi, profunde și cu nelipsita melancolie retorică, pe care așa numi-o melancolie ironică. Sunt poeme scrise probabil după vârsta de 50 de ani și cu o deziluzie fină, ironizată uneori, aburește feres-

trele poeziei. Mereu l-am asociat pe Ioan-Radu Văcărescu cu T. S. Eliot. Poate din pricina poemelor ample și a unei anume aezării a instrumentelor în orchestră. Dar temperamentul atât de distinct al celor doi poeți îi separă iremediabil – desigur, benefic; altfel poetul român nu și-ar putea aroga originalitate, ci ar fi epigonul unui uriaș poet. Vorbeam despre melancolie retorică sau ironică, dar ironia este doar o

strategemă. Prin ea, părând că se dezice de melancolie, o ascunde sub o pojghită, o învelește într-un cocon. Îți trebuie bune instrumente ca să vezi dincolo de coajă și acolo, în adâncime, ca pe un pui ce se dezvoltă într-un ou, găsești adevărata melancolie a lui Ioan-Radu Văcărescu și sentimentalismul său funciar.

Volumul conține trei cicluri de poeme. Recunosc că le-am citit pe nerăsuflăte. Fiecare ciclu e diferit de celelalte și am fost uimit de disponibilitățile poetice ale lui Ioan-Radu Văcărescu. După ciclul de poeme „grele” ce dă și titlul cărții, vine „Albastru de noiembrie”, cu poeme, așa zice, ale contingentului. Gata cu afundarea în istoria „orașului imperial”; avem aici un Sibiu al zilelor noastre, în poeme ale gesturilor de zi cu zi, ale ironiei politice, ale banalului cotidian, dar întrerupte uneori de visul

poetic. Nu mai puțin uimitor este ultimul ciclu, „Ritm șchiop”, parcă un exercițiu de virtuozitate cu ecouri din Villon, Esenin, Rimbaud, într-o tratare inedită, originală, a poeziei cu formă fixă. Sonetul, balada, colindul. Incantatoriul, poetul își seduce cititorul.

Vorbeam la început de bură aburitoare a deziluziei și Mihai Posada pare să deslușească, într-un amplu articol din revista „Tribuna” dedicat poetului, legătura dintre deziluzie și melancolie. Melancolia (pe urmele lui Robert Burton) ar fi un proces de eufemizare a depresiei. Această pendulare eufemistică este mult mai vizibilă acum decât în volumele anterioare. Așadar, „Pescar de cuvinte” este o carte de maturitate a poetului Ioan-Radu Văcărescu, un poet perfect stăpânitor al mijloacelor artistice ale poeziei și perfect stăpân peste imperiul său poetic. Rafinat, elevat, original, poetul sibian reușește să scrie o poezie ce a dobândit aprecieri unanime și se așază în rândul celor mai importanți poeți ai timpului nostru. Pare că dispune de andreele magice, pentru împletit cuvintele. Iată un alt sibian ce vine cu plasele poeziei sale, pentru a ne captura în ele.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Lilith, femeia izgonită, nesupusă, rămâne cea care a degustat din asprimea vieții, cea neînduplecată, cea capabilă să redea cu luciditate toate ipostazele propriei experiențe cu vagă detașare. E femeia capabilă de răzbanare, capabilă să rădă de tragediile zilei, să se autoizoleze în spectacolul propriei vieți spre a privi ironic durerile și ipostazele în continuă metamorfoză ale unui sine neîmplinit. Din perspectiva lui Lilith – cea definitiv asumată, după jocul de măști (2015) –, Gela Enea, în cel mai recent volum al ei, „*Eu sunt Lilith*” (Cluj-Napoca, Ed. „Neuma”, 2019), încearcă să se lepede de sine. (Straniu – și nu am înțeles dacă din propria dorință sau din neatentia a echipei editoriale –, paginile din dreapta sunt pare, așezând în grosimea foid pe avers pagina pară și pe revers cea impară.)

Autoarea se dezbracă pe rând de trecut: „mă despart de trecut/ rubașca/ îi păstrează încă mirosul/ cum victima/ păstrează pe chip/ ultima expresie a asasinului/ am nevoie de calma indiferenței a istoriei/ să ignor/ liniștea azilanților pe câmpuri de ambrozii/ visele lor/ strănse de gât” (p. 7), apoi de realitatea insalubră. Pielea realității sunt lepădate pe rând, într-un exercițiu poetic cinic pe alocuri, privit cu distanță, cu imposibilitatea celui izgonit din propria viață. În această despuierie, realitatea își neglijează durerea. Sub fiecare coton al ei moartea ascunsă ia chipuri deopotrivă stranii și familiare. O găsim peste zi, dar mai ales la inserare și noaptea, bătându-i aproape nevăzută câmpul unei bălăii neînchipuite pentru identitate: „piercingul morții în limba de șobolan a serii” (*recuperări*, p. 36), o găsim în baruri insalubre și în propria casă: „acasă bucătăria este curată/ nicio firimitură pe fața de masă și frigiderul gol/ prezumția morții trebuie luată în calcul” (***, p. 19). În această lume alienată, descoperindu-se de cămășile diferitelor ipostaze, lumea însăși suferă, e în căutarea identității. Și poate sub îndemnul identității din volum,

Poezia ca autodenunț existențial

acela al femeii nesupuse, pretinzând și impunând ipostaze feministe dincolo de aproape epuizată temă a „tăcerii și excluderii”, împlinirea e deopotrivă (prin) împlinirea altora, în viață sau, mai degrabă, dincolo de ea: „n-am cunoscut-o pe Silvia Plath/ nu m-a primit în moartea ei/ gazul/ n-a fost de-ajuns pentru o ardere dublă/ sau cine știe// cu Aglaia Veteranyi nu m-am întâlnit/ deși/ eu sunt copilul care fierbe în mămăligă/ simt dinții până-n bilele ochilor/ [...] după cât de mare e foamea fiecăruia// Virginiei Woolf/ i-aș fi pus o singură-nțrebare/ când drumul spre far nu e pavat cu pietre/ ce-i mai rămâne unui misfit// Anne Sexton a crezut cu tărie că arta e neagră/ albă/ e tăcerea lui Dumnezeu/ mă credeți sau nu/ fiecare ar trebui să stea acolo/ ca într-o placentă/ măcar o vreme// triste femeii/ grozave femeii/ pe care le-am cunoscut/ totuși există viață și după moarte// nici pe Angela

Marinescu n-o cunosc/ din cauza fugilor postmoderne/ imposibil s-o prind din urmă/ fără să-mi scrântesc gleznele/ ori mai rău/ să mă lovească capul// așa sta la taclale cu Nora Iuga/ să-i cer împrumut fondul de ten și rujul/ abia la urmă sexagenara și tânărul/ pentru banala potrivire de vârstă/ de conjurație a zodiilor// nu așa ocoli-o pe Ana Blandiana/ promițându-i alt motan Arpagic dacă/ mi-ar povesti/ cum era la Sighet după ce se trăgeau obloanele// și poeziile se spuneau în gând// minunate femeii/ celebre femeii/ eu n-am avut norocul acesta (*Identități*, p. 7)

În continuul spectacol al dezbrăcării, realitatea și trecutul își așază pielea în text. Acest transfer al lumii în pagini, cu izul de parodie soresciană, cu gustul sărat al propriei implonii pe buze: „dacă-mi plesnesc vase de sânge/ și mă inundă propriul gust/ acesteia/ ultima dorință/ să mă amestec printre nori/ ploaia să-nceapă/ de la unghiile mele date cu oja” (*astrală*, p. 14). E și o ascundere a lumii, o închidere a ei din neputința de a mai fi privită. O temere de obișnuința de a o vedea mereu la fel de crudă, devoratoare, o determină pe Gela Enea să o închidă în pagini. Dar gestul, de o excepțională gravitate existențială, nu o ferește de spectacolul terifiant. Pe de o parte, lumea dezbrăcată de piei nu începe a fi locuită poetic. În universul domestic, devoalat cu încetinitorul, în fiecare nouă cută a realității, aceeași lume fadă își ascunde germenii viitoarelor drame. Între coperte, poemele cinice, alcătuite din straturi de coji ale realității, se exprimă încet, grav, aproape fără puțința de a fi auzite: „se face seară/ și-mi citesc tot felul de chestii/ și la poezii dau vocea foarte-ncet/ seara/ orașul moare/ sau așa mi se pare mie/ luminile

străzii devin artificii de compoziție/ a somnului/ unde se scaldă pești/ prieteni” (*Între pereții acestui oraș*, p. 13), în timp ce rănile realității descumate continuă să asture. Pe de altă parte, nici femeia nesupusă nu e înlocuită de Eva cea blândă și ascultătoare. Nu lumea se schimbă, ci textul ca imagine a lumii, invadat de fapte obsedante de viață și de figuri din proximitate: „cu tatăl meu în somn/ mi-am spus că nu se mai întoarce/ dimineața/ mama s-a îmbrăcat în rochie de mireasă/ i-am ținut trena/ până la vorbele tatei (*am vorbit*, p. 22); în imensa ei bucătărie/ îmi schimbă numele cu unul nou-născut/ mă învătă alte obiceiuri/ ia și bea zice ea ia și mănâncă/ până mâine e mult/ premonițiile mamei sunt gloante oarbe/ nimeresc fără să ucidă/ starea de criză a ființei/ revelația/ mamei îi place să filosofeze/ cum tuturor mamelor le place/ îi promit că voi fi fericită/ în următoarea carte” (*mama*, p. 86).

Aparent, nu motivația poetică se devolvează în aceste imagini asupra lumii alienate, incapabile să se vindece și să-și clameze identitatea, ci o motivație existențială. Instrumentarul poetic pare a nu avea alt rol decât acela de a da seama de sine. Un sine aparent neîncăpător, aglomerat cu imagini traumatizante ale unei lumi bolnave, permite alunecarea în dedesubturi. Scurtele imagini biografice deschid porțile altor traume. Lumea angoasantă pătrunde în subteranele ființei prin biografie, iar Gela Enea dă o lecție de inserție a biografismului în textul poetic. Filtrul raționalului nu mai poate funcționa. Poezia, încărcată de inserții biografice și scume ale realității cotidiene, curge lăsând apariția fluxului conștiinței ce alimentează dicțiunea. În fapt, poezia Gelei Enea e apa ce spală păcatele unei lumi a supunerii, oarbă în inconștiență cu care își privește propriile eczeme.

Adrian LESENCIU

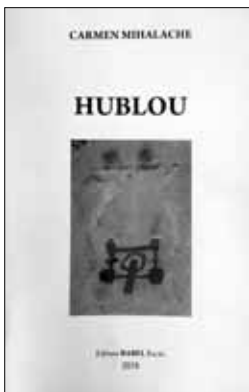
Port de mai mulți ani în suflet minunată expoziție a „Ferestrelor” lui Aurel Stanciu, un discurs plastic extrem de bine încheiat, cu rol deopotrivă taumaturgic și inițiativ, dacă cele două pot fi separate. Cât despre plusurile artistice propriu-zise, se găsesc și în prezent comentarii întru totul lămuritoare, nu am nici cădere, nu e nici momentul să revin asupra acestora. Dar ceea ce rămâne cu certitudine se leagă de faptul că „Ferestrelor” în discuție poartă cu ele însemnele deschiderii și implicit ale ascensiunii, reiterând o promisiune parcă uitată de „omul recent”. E ruptura în raport cu atotsuficientul. Iar recentul acesta ne joacă feste, ne invadează prezentul, îndepărtându-ne de la ceea ce odată putea fi etichetat drept normal. Lunecăm în lungul unor zile potrivnice, care macină încrederea în noi, ne drămuiesc alegerile, ne limiteză activitățile, fiind prinși ca într-un submarin, din burta căruia mai îndrăznim – când și când! – să admirăm depărtările. Într-o asemenea linie se înscrie și ultimul volum semnat de Carmen Mihalache, „Hublou”, apărut la Editura „Babel” în condiții grafice deosebite, beneficiind și de „ilustrațiile” lui Ilie Boca. Cartea are menirea unui pod peste ape tulburi, intruchipează o convenită aducere-aminte a frumosului de odinioară, chiar dacă prima exclamație care stă în vârful limbii este: „Vremurile astea nu mai au memorie”.

În simbolistica-i complexă, fereastra poate să fie legată de privire – ochi, oglindă –, suflet și implicit de posibilitatea demersului psihanalitic, dar și de trădare, poartă, victorie/înfrângere, dialog, personalizare ori chiar depersonalizare; și totuși, peste toate, se așază motivul implicit al luminii, element ce facilitează fără doar și poate cunoașterea. Până la urmă, dincolo de faldurile pe care le desfășoară textele constitutive ale volu-

temeiuri în acvaforte

Marius MANTA

Atenție: hublou deschis!

mului (în marea lor parte apărute în paginile cotidianului „Deșteptarea”), am putea admite că, în cuvenită măsură, aproape toate înțelesurile abia menționate se întrevăd prin „hublou” deschis. Precum un optician ce își cunoaște meseria, Carmen Mihalache așază nenumărate lentile magice, recalibrând sub semnul confesiunii episoade din trecut ori din prezent.

În întregul ei, cartea echivalează cu o bijuterie, accentuate sunt puse unde trebuie, discursul bine organizat, cumva simetric, întrucât aceleleași valori etice, ale echității ș.a.m.d. marchează atât paginile de început, cât și considerentele de final. Lumea lui Carmen Mihalache e o lume caldă, primitoare, o lume a prieteniei, care îngăduie și nu trunchiază existențe. *It's a wonderful world.* Prezențele nu

sunt puse la microscop, demersul nefiind până la urmă de esență obiectivă – ele își pierd contururile clare și amintesc de tușele impresioniste. Iar amintirile pleacă din spațiul copilăriei, adolescenței și al primilor ani ai studenției, o lume de sorginte patriarhală, cu tradițiile ei, peste care parcă guvernează ochii bunicii: „Am tras o fugă la Clinceni, unde bunica mea cu cei mai frumoși ochi verzi (moștenii de la fiul meu, Alexandru), rămași tineri chiar când era aproape octogenară, ne încropise o mică «zestre». Ne-a dat niște veselă, prosoape, servetele, cuverturi, pernuțe și o bucată mare de pânză cu maci roșii, din care ne-am făcut un fel de paravan, despărțind camera de micul antreu cu lăvoar și dulap”. Și o altă lume avea să înceapă: cu bucurii și dezamăgiri, cu primăveri și ploii, o lume primitivă pe de-a-ntregul cu brațele deschise, ca pe un dar neasemuit. Evenimentele nu sunt relatate acum în coordonatele subînțelese ale unui timp prezent și pentru faptul că „le povestesc acum, pentru că am rămas captivă în tineretea mea”. Ulterior, raza privirii urma să parcurgă o distanță și mai însemnată, anii '90 având să aducă deschiderea către Europa de Vest; mai precis, ne este rememorată prima călătorie peste hotare, în Franța, acolo unde autoarea va întâlni câteva dintre chipurile ilustre ale culturii noastre din diaspora. Peste toate, sugestia rămâne exact aceasta: a realității că în viață tot ceea ce

contează stă sub semnul drumului, al călătoriei. De aici și până la apariția cavalerului Don Quijote... nu-i decât un pas! Oprindu-se la rolul lui Peter O' Toole din muzicalul „Omul din La Mancha”, Carmen Mihalache dă contur potrivit unui *impossible dream*. Altfel spus, devine clar că peste secole, „Cavalerul Tristei Figuri ne-a transmis să nu renunțăm, să ne batem pentru ca lumea noastră să fie aceea pe care ne-o dorim. Să nu ne resemnăm, lăsându-ne copleșiți și învinși de realitățile unui lamentabil prezent”. În fața monstruoșității unei lumi de tip hypermarket, paradoxal, imaterialitatea cavalerului ce (încă) se luptă cu morile de vânt e printru puținele repere solide.

Afișând un atașament total față de carte, autoarea admite că, în prezent, mitologia bibliotecii dispăre; drumul cunoașterii trebuie să fie în continuare unul al interioarelor, girat totodată de spiritul critic, de luciditate. Practic, aproape fiecare „pastilă de cultură” are în miezul ei o carte de referință, definitorie pentru o anume sensibilitate – dintre toate, iese în evidență, dinspre copilărie, „Micul prinț”, ca o tablă de legi pentru întreaga umanitate. Celelalte două domenii relevante sunt, desigur, și mai înrudite: Carmen Mihalache e îndrăgostită iremediabil de teatru și cinematografie – nu neapărat în această ordine! Și aici avem de-a face cu adevărate declarații de iubire – a se vedea rândurile dedicate unor

figuri emblematice precum Alain Delon, Belmondo, Liz Taylor, Meryl Streep, Roger Moore etc. Apoi, pagini despre modă (Coco Chanel), despre rolul și limbajul parfumurilor. Toate acestea compun o personalitate puternică, ce își îngăduie imaginea din oglindă: „Spontană și adaptabilă, sunt în bună înțelegere cu mine, nu am nicio relație conflictuală cu felul meu de a fi. Am destule nemulțumiri, insatisfacții, dar sunt trecătoare. După ce mă consum ceva timp, îmi fac analize, introspectiv, mă dojenesc singură, pentru ca într-un final să-mi regăsesc echilibrul, simțul relativului, al umorului. Care mă salvează întotdeauna de cele mai neplăcute situații”. Peste toate, avem de-a face așadar cu o fire solară, plină de energie, dar și cu repere solide, dublate eventual de răspunsuri acide în fața unui cotidian fără principii. Luăm act de fapte ca acesta: „Pe șmecheri nu i-am suferit niciodată. Pentru că ei acționează pe furie, pe la spate. Nu sunt oameni deschiși, care să accepte cu onestitate un dialog, fiindcă au mereu ceva de ascuns, vrând să profite de orice situație”. La polul opus se află alții: „oamenii care mă binedispun și în compania cărora am senzația plăcută că timpul trece ca un gentilom”. Poate dintr-un plan extrem de interiorizat defulează trei-patru texte (încă) interesate de rolul și acțiunea combativă a femeii în societate – curios, de urmărit cum „lupta pentru feminism vine și dintr-un fel de masculinitate”.

Dincolo de toate, volumul se închide rotund, cu imaginea părinților, recompusă fie indirect (în cazul tatălui, prin trimiteri la un articol al bunei prietene Magda Cărneci), fie direct, cu sensibilul portret al mamei. Aceasta e lumea căreia încă îi mai este dată să se întrezărească prin hublou: „Sunt și desprinderi imposibile, pe care nici nu ți le dorești, de fapt. Așa cum eu nu am să mă desprind vreodată de mama, chiar dacă ea acum nu mai este. Știu că o voi purta mereu cu mine, e o prezentă luminoasă, statornică, în gândurile mele, în inima mea. Încă vorbesc cu ea, mă surprind că-i formez numărul de telefon și sunt momente ale zilei când o iau înspre direcția casei ei. Era un drum pe care îl făceam foarte des în ultimii ani, de când mama nu mai ieșea din casă, iar de când căzușe la pat mergeam aproape zilnic la ea. Suferința o schimbăse mult, era deprimată, nu mai avea putere să lupte, și uneori îmi zicea: «Nu mai ai mamă, roagă-te să se sfârșească mai repede», pentru că nu-și suporta starea, neputința, dar își făcea griji și pentru mine, nu voia să mă chinuie (așa spunea ea), știind că lucrez, că am multe pe cap. Mama era mama”.

Elefantfest, primul târg de carte online din România

Pandemia ne-a făcut să fim mai receptivi la ceea ce se întâmplă în mediul online. Nu mă număr printre adepții manifestărilor virtuale, însă am descoperit în această perioadă de izolare că mi-am lipsit mult evenimentele culturale și am adoptat această tendință a tineretului cu o bucurie pe care nu o bănuiam.

La sfârșitul lunii mai, în fiecare an, se organiza Bookfest. Participam la tot felul de lansări, mă pierdeam printre alți pasionați de lectură pentru a afla păreri despre lecturile lor, pentru a cunoaște autori și îmi cumpăram noutăți pe care le planificam să le citesc în vacanța de vară. Distanțarea socială ne-a anulat prilejul de a simți forțata din târgul de carte și m-a îngrijorat cu privire la o posibilă prăbușire a pieței editoriale. Însă inițiativa celor de la elefant.ro m-a surprins și m-a bucurat enorm, deoarece au organizat primul târg de carte online, *Elefantfest*, în perioada 27-31 mai 2020.

Au participat circa 40 de edituri românești, iar cititorii au avut ocazia de a-i vedea pe autori la un stand digital fie în bi-

blioteca din casa lor, fie printre rafturi de cărți. S-au înregistrat clipuri cu prezentări de carte sau cu interviuri, iar pasionații de lectură le-au putut urmări după un program foarte bine stabilit, din oră-n oră. Ba chiar s-au și putut comanda cărți cu autograf.

De obicei, la Bookfest, pentru că era organizat în preajma zilei de 1 Iunie, predomină oferta de carte pentru copii. Și acum a fost la fel. Mărturisesc că îmi place să răsfoiesc cărțile pentru copii și, uneori, chiar le cumpăr. Prin intermediul târgului online am descoperit o serie de autori de carte pentru copii: Alec Blanche, Ioana Chicet-Macoveiciuc, Simona Epure, Olga Gudynn, Antoaneta Opris, Carmen Dumitru. Nu au lipsit interviurile foarte interesante, cu Igor Bergler, Meg Wolitzer, Christophe Andre, Laura Spinney, Ruth Ware. Au fost prezente la întâlnirea cu cititorii și scriitorii-vedete: Gabriel Liiceanu, care și-a prezentat ultima carte, *Isus al meu*, și le-a explicat cititorilor de ce este al lui, deși Isus aparține tuturor; Mircea Cărtărescu a lansat *Creionul de tâmplărie*,

un volum de eseuri și confesiuni; Ioana Părvulescu a citit din ultimul ei roman, *Prevestirea*, unde personajul principal este Iona.

Mi-au atras atenția și alte cărți pe care mi-am propus să le descopăr în vacanța de vară: *Seducătorul domn Nae*, de Tatiana Niculescu și *Averea bunei educații*, de Teodor Baconski. Mi-a făcut o mare plăcere să o descopăr pe Olga Gudynn ca autoare și ilustratoare a unei cărți pentru copii, *Aventurile râmei Oli*, și m-am bucurat că am putut fi pentru scurt timp în atelierul ei de desen. Mi s-a confirmat un sentiment și îl împărtășesc cu multă bucurie: frumusețea interioară a oamenilor care știu să scrie și să deseneze.

Elefantfest a fost o reușită, pentru că a prezentat publicului o altă față a autorilor, pe care i-am simțit altfel. Nu știu dacă și din punct de vedere financiar se poate vorbi despre o reușită, dar așa dori ca pe viitor să existe târguri de carte atât în manieră tradițională, cât și online, pentru a putea vedea ceea ce am ratat la experiența reală. Lansările de la *Elefantfest* au și un alt merit: vor putea fi văzute mult timp de acum încolo. Felicitări!

Gabriela GÎRMACEA

cum inimile două

s-a dus înținăciunea
de parcă nici n-a fost
s-a scurs lustrată
prin canale
din care apa Lethei
își trage toată setea
aprigiei uitări

așa se scurge
sîngele și carnea se topește
trupul
la șapte ani e altul
doar sufletul
în cușca lui
nestrămutat rămîne
cuprins de visul
unor aripi
prin care să se înalțe
în lepădare de haina pămînteană

s-a dus înținăciunea
rămîne povestea de iubire
spusă
ca de altă gură
spre aducere aminte
ca să aflăm
din valurile nopții
cum inimile două
bat în ritmuri
pe care
doar dragostea le știe

Revoluția mancurților

Dau nas în nas un infractor negru și un polițist alb violent și frustrat. Rezultatul?! Polițistul îl sufocă pe recidivistul de culoare. Urmarea? Funeralii mondiale pentru pușcăriabilul mort și o anchetă ce se va lăsa, probabil, cu o condamnare pentru gaborul dezlănțuit. Situația (care ar fi trebuit să se termine într-o sală de judecată) a aruncat în aer mapamondul: în numele democrației și drepturilor omului au fost jefuite magazine și proprietăți private, s-au distrus statui și plăci comemorative, au fost interzise filme celebre precum „Pe aripile vântului”, ba chiar s-a pus în discuție desființarea forțelor polițienești. Ciumpalaci care n-au citit o carte de istorie în viața lor au îngenucheat în piețele publice ca să ceară iertare pentru că sunt albi. Ei cred că așa este politically correct: să distrugi monumente, să interzici opere de artă, să nu ascuți și opinia altuia. În fiecare secundă, forțele de represiuneucid oameni în Asia, Africa, America de Sud și chiar și în Europa. Oprimați rasial sunt și albi din Angola, Africa de Sud sau Congo (vorbim de un rasism... pe invers!). Un fel de tsunami bolșevic a lovit Occidentul de la Los Angeles și New York până la Paris și Londra. Bolșevismul nu este legat doar de comunism. Este atitudinea gregară a celor spălați pe creier de o ideologie de tipul „Dacă nu ești cu noi, ești împotriva noastră!”, ceea ce presupune că trebuie să fii anihilat într-un fel sau altul. Neobolșevicii cenzurează istoria ignorând contextul temporal și spațial. Ei nu se deosebesc de *revolutionarii* lui Lenin și Stalin decât prin faptul că au la dispoziție uneltele prostiei globalizate: Facebook și Twitter. Așa s-a ajuns ca din ce în ce mai puțini oameni – atunci când acționează – să-și pună întrebarea: „Cui folosește?” Mancurții nu au nevoie de răspunsuri pentru că nu-i chinuie vreo interogație; ei doar se aliniază...

1

îmi e teamă că
dacă te privesc prea mult
n-o să mă mai văd

2

pe drumuri nebănuite
un zigzag
și firul nu se mai rupe
deschizi ușa și vezi ceea ce vrei
eu nu voi fi acolo mereu
tu vei sări într-un picior
prin alte galaxii

3

un corp fără eu

un tren fără călători
un corp fără eu
un alt corp fără un alt eu
un șuierat de tren și nimic pe piele
ușile se deschid în sensul drumului
așa văd călătoria
uneori din eu, alteori din corp
de foarte multe ori nici nu-mi dau seama că
privesc
o flacără firavă ce ar vrea să mai ardă când
ajunge la degete

4

stimul

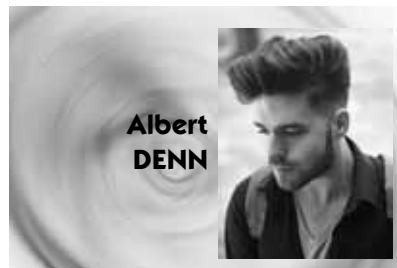
și eu sunt
ca oricare alt stimul
cu prea multă expunere
dispar

5

mi-e teamă
de ușa închisă
care nu anunță nimic,
de uleiul încins,
de oamenii care nu te privesc
în ochi când îți vorbesc,
de circulația necontrolată a uitării,
de cei ce nu au remușcări
și nici nu cred că le merită

6

ce nedreptate să-ți dai seama
ce nedreptate să vezi și să nu poți să închizi ușa
ce nedreptate să vrei să spui și să nu poți

nu totdeauna tăcerea înseamnă frică
vreau să protejez anotimpurile
să le las libere
simțite pe piele
fără aplauze, fără cortină

7

aceleași cuvinte
folosite de atâtea persoane
aproape că nu-mi mai vine să vorbesc

8

în părul tău sălbatic
am putea să ne oprim
să bem o cafea
fără linguriță
fără ceașcă
acești pești se vor înmulți
și ne vor mânca

9

simt mirosul
de aproape
și pot atinge
pielea
un fel de amintire
ce nu se lasă mușcată
oare până unde se poate întinde dorința
fără să se rupă

10

Începem amândoi în același timp
vocea ta se strecoară
printre toate obstacolele orașului
aceste ecouri tihnite ale minții
mă fac să cred
că suntem într-una dintre acele zile
în care de abia au înmugurit copacii
și deschidem la întâmplare un volum de poeme
Dacă acesta ar fi sfârșitul lumii
cu ce ți-ai dori să pleci de aici?
ce crezi că-i face pe oameni să se schimbe?
o să ne apuce miezul nopții și parcă îmi e din nou
teamă
tu îl iubesti prea mult pe gigantul tău
și nu îți dai seama
că mâinile îi sunt legate
copacul a înflorit în fața blocului și aștept
aștept

Dumitru
VELEA

Fuga de risc

Căpușa a ajuns mai mare decât omul și gușa mai mare decât căpușa.

Nu mai de sub cămașa de cărbune căpușa fuge; ea nu acceptă riscul, focul ce se poate isca în abataj –

nici prin tunel nu aleargă.

– Doamne, dă-mi ziua să văd o căpușă prinsă pe-o gușă de căpușă!

Căpușa privește lumea pe-o gură de căpușă. Locul prin care fisurează pielea se numește ombilicul căpușei; ea spune că este ombilicul omului prin care cu neodihnă îl hrănește.

Fără gușa căpușei omul piere: de aceea a dat Domnul gușa mai mare decât căpușa, căpușa mai mare decât omul.

– Lăsați căpușele să-și sugă gușile!

Despre gazde

Prima căpușă spune:

– Am o singură gazdă, pentru economisire de timp, hrănirea și năpărlirile le fac în același loc, vreau să-mi simt progeniturile aproape, desfășurate pe câmpul de luptă, armată invincibilă;

într-o nișă a pielii, ca un scoborător spre zonele mai calde, depune miile de ouă.

A doua căpușă spune:

– Am două gazde, pentru sporirea siguranței, hrănirea și năpărlirile le fac în locuri diferite, orice palmă a destinului ar veni, nu mă poate atinge decât pe mine, miile de progenituri știu parola și cunosc codul acțiunii pe noua gazdă;

larvele se hrănesc la aceeași masă cu părinții, iar nimfele, după câteva zile de conviețuire cu ei, își caută o nouă casă pentru năpărlire – în câteva zile, căpușele schimbă gazdele și se înmulțesc cu sutele.

A treia căpușă spune:

– Am trei gazde, nu pentru siguranță, ci pentru a mi se pierde urma și a paraliza astfel mieii albi înainte de a ajunge ofrandă pe cărbuni,

larvele se despart de părinți, nimfele de larve, folosesc trasee intermediare, mișcări încrucișate și nevăzute,

ca sutele înmulțite cu miile să cutremure făpturile strănse în gușile uriașe ale minusculilor căpușe.

Nici un loc nu mai există pe pielea omului pe unde piciorușele lor catifelate să nu fi trecut și chelicerele să nu-l fi însemnat cu tăietură în semicerc pentru nesățiosul hipostom: gușă peste gușă se vede în lumea căpușei.

Scribi înroșiți, ciorchini de guși, fără ochi, scriu ziua cu sângele supt noaptea de rostrumul drăgăstos al căpușei.

Din secrețiile lor salivare îl cuprinde pe om encefalomielita și leptospiroza.

Astfel se pleacă pe sub pragul porții de umbră.

Ombilicul dragostei

Căpușa știe drumul spre inima omului, artera prin care și inima i-o trage în gușă.

Omul s-a retras sub pietrele muntelui, ca astfel să scape de dragostea ei.

Acum, omul nu se mai vede de sub straturile grele de căpușe așezate una peste alta, ca niște uriașe burdufuri umplute de sânge.

– Doamne, ele susțin că rostrumul lor este ombilicul prin care hrănesc omul încă nenăscut și că fără sângele lor, chiar tu nu te-ai fi născut!

Oriunde s-a întins căpușa, omul este pe moarte.

Căpușe pe ciorchinele cerului

În pielea fiecărui om s-a înfipt câte o căpușă.

Ele sunt dintre cele ce se văd sau nu se văd;

unele lucrează noaptea, altele ziua.

Celor rămași fără căpușe li se spun căpușă.

Copiii le numără piciorușele, două câte două de patru ori, iar părinții aud susurul propriului sânge cum urcă prin rostrumul căpușelor în uriașele gușe.

– Rezervoarele vieții omului pentru zile negre, spun căpușele oamenilor palizi, rămași numai piele și os;

– cu scuturile noastre dorsale, lipite unul de altul, cu ochi de veghe, vă apărăm pielea, spun ele oamenilor într-o singură voce;

– pictate cu figuri geometrice, fresce ale modernei catedrale, ajunsă în plasa noastră, mai spun căpușele, slăvindu-l pe om, ciorchinele cerului lăsat de Domnul să-l stoarcem doar noi.

Cât de ușor și de liber în bătaia vântului a ajuns omul supt de căpușe!

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Viețile negre ale Americii

„Mă îmbrac la fel ca boagații care alcătuiesc acel unu la sută privilegiat al populației. Conduc mașina ca ei. Port ceasuri și bijuterii ca ale lor. Dar ori de câte ori se apropie de mine polițiștii, mă cuprinde neliniștea. Ei mă văd în primul rând ca pe o amenințare la adresa locului lor în societate”, mărturisea recent Ursula Burns, unul dintre foarte puținii cetățeni americani de culoare care au reușit să iasă la suprafață și să-și construiască o carieră corporatistă impresionantă. Angoasa ei este și angoasa tinerilor afro-americani care își pleacă privirea, se ascund și își suprimă furia atunci când sunt percheziționați de polițiști (cu sau fără motiv întemeiat) – o retrăire, de fapt, a experiențelor umilitoare ale înaintașilor lor sclavi din secolele precedente.

Moartea lui George Floyd, survenită în data de 25 mai a anului de grație 2020, ca urmare a nepăsării criminale a unui reprezentant alb al „forțelor de ordine”, nu face decât să confirme că, în profunzimea sufletului său, America nu și-a rezolvat conflictul care a marcat-o încă de la începuturile sale statale. Constituția americană însăși a fost fondată pe ideea de protejare a institutiei sclaviei. Fără acest „compromis” istoric, documentul întemeietor al democrației americane nu ar fi putut fi ratificat în 1788. Statele din sud, dominate de familia aristocrate puternice a căror bogăție era direct legată de exploatarea fără milă a negrilor de pe plantații, nu ar fi aderat nicicum la principiile enunțate în Constituția redactată în 1787 dacă aceasta nu ar fi inclus ceea ce a devenit ulterior notoria clauză a sclavilor fugari. Formulată birocratic și eufemistic, aparent inofensiv, această prevedere le dădea dreptul moșierilor sudisti de a-și recupera „proprietatea”, adică sclavii evadați din disperare către teritoriile mai blânde din nord. Articolul 4, paragraful 2, alineatul 3 din prima versiune a Constituției (partea care stipula această clauză) contrazicea astfel, în esența ei, ideea de democrație a cărei definiție începea, în mod minunat și vizionar, cu afirmarea dreptului oricărui cetățean de a-și căuta fericirea.

Astăzi nu putem decât să înfierăm duplicitatea unui Thomas Jefferson, care scria că „toți oamenii au fost creați egali”, în timp ce detinea sclavi pe propria plantație. Chestiunea nu era însă deloc ușor de abordat în epocă, date fiind uriașele interese economice pe care le puneau în discuție. Jocul puterii afecta în mod pervers și profund conștiințele actorilor publici, mulți dintre ei crescuți în conace somptuoase, unde trudeau din zori până-n seară negri persecutați fără prea multă remușcare. James Madison (al patrulea președinte al Statelor Unite și principalul autor al Constituției americane, stăpân de sclavi și el) afirma, în juralele sale, că sclavii aveau obligația să muncească pentru stăpânii lor, aceștia din urmă putând să-i pedepsească, să-i vândă și să le restrângă libertatea după cum credeau de cuviință. În același timp, considera că aceiași sclavi erau „persoane morale” de același nivel cu celelalte ființe umane...

Nesustenabilitatea etică a legii care obliga toți cetățenii americani să contribuie la descoperirea și returnarea fugariilor către foștii stăpâni era larg reflectată în dezbinarea publică dintre cei care colaborau cu autoritățile și cei pentru care salvarea fugariilor nenorociți constituia o datorie de onoare. Găsirea unei căi acceptabile de mijloc era însă moralmente imposibilă, ceea ce a dus la divizarea drastică a societății americane și la Războiul Civil care a pus capăt sclaviei, dar mentalitatea care a susținut-o nu a murit odată cu încheierea războiului: segregarea rasială a continuat în secolul următor. Pentru afro-americani de astăzi, egalitatea cu ceilalți continuă să rămână problematică. Lupta lor pentru drepturi a trebuit să continue, pentru că o parte dintre albi nu au renunțat la prejudecățile lor rasiale decât treptat și constrânși de legi și de calcule politice. Istoria secolului al XX-lea american este presărată de confruntări mai mult sau mai puțin violente pe acest subiect, ceea ce sugerează că o anumită perspectivă asupra acestei minorități persistă încăpătânat dincolo de regulamente și restricții.

Se vorbește pătimas în aceste zile despre reformarea politiei sau chiar despre desființarea ei. Astfel, în stil pragmatic american, se identifică fără dubiu „vinovatul” și se instituie modalitatea de corecție: ofițerii de poliție trebuie reeducați sau concediați de tot. Este însă acesta modul prin care se vor închide cu adevărat fisurile istorice din tenebrele unei mentalități?

De Constantin Călin mă leagă perioada studenției ieșene, „vârsta de aur” pe care o retrăim cu nostalgie în fiecare an, în ultima zi de joi a lui Florar. La întâlnirile promoției 1963, actualii seniori – profesori, scriitori, jurnaliști, oameni de cultură – redevenim pentru o zi Costică, Mitică, Mișu sau Nuța, Stela, Pușa de acum șase decenii. Depănăm amintiri, ne prezentăm fiecare romanul vieții noastre, venim cu noutăți vesele sau triste despre cei absenți.

Pentru întâlnirea de anul trecut s-a editat o antologie de promoție cu un CV și lucrări reprezentative ale celor înzestrați cu darul creației. Cei mai mulți au selectat poezii, fragmente de roman, proză scurtă, studii critice, străduindu-se să-și scoată în evidență talentul literar. Modest ca de obicei, colegul nostru Constantin Călin a scris special pentru antologie un eseu, în fapt un studiu după toate regulile științei, pe o temă care tulbură dintotdeauna omenirea și, date fiind circumstanțele, a devenit obsedantă pentru noi – „Despre bătrânețe”. Citindu-l, gândul m-a readus în toamna anului 1958. Când am dat admiterea la facultate, nu a fost serie de absolvenți de liceu, astfel că toți colegii de an aveau în spate cel puțin un an de „producție” – majoritatea, în învățământ. Colegul

Mihai MAXIM

Călin făcuse liceul militar și un an de școală militară. „Milităria” și-a pus în mod benefic amprenta asupra formării sale și l-a ajutat să-și descopere adevărata vocație. A devenit mai responsabil, și-a însușit metoda de studiu, dobândind competente și deprinderi care vor evolua cu timpul în acrima omului de știință de astăzi. (Ajungea poate general, dar nu primea Premiul Academiei!)

Odată visul studenției împlinit, tinerețea din noi și-a reintrat în drepturi. Exuberanța și bucuria succesului ne-au apropiat și ne-au îndemnat să profităm de binefacerea Capitalei Culturale. Eram nelipsiți de la cursuri și seminare, dar ocolem bibliotecile, gândind că vom avea timp suficient să recuperăm în sesiune. Colegul Călin era mai atras de sala de lectură. Noi treceam prin cursuri și făceam adnotări marginale sau doar subliniam unele idei; mai profund, colegul nostru fișa tot ce i se părea demn de reținut. S-a refugiat în studiu, în care a găsit o satisfacție, o împlinire a dorinței de cunoaștere. Urmarea

Premiantul

fiească – a câștigat respectul colegilor și aprecierea profesorilor, devenind unul dintre studenții eminenți ai seriei, un premiant.

Eu îi admiram gândirea ordonată, puterea de selecție și exprimarea elegantă, cu multe neologisme, pe care, recunosc, uneori trebuia să le caut în dicționare. „Premiantul” continuă să lucreze cu fișe și acum, biblioteca devenind pentru el a doua casă, iar fișele – parte din existența sa. De aici caracterul științific al

scrierilor sale, argumentația pe bază de surse verificabile aducând un plus de autenticitate. Criticul literar a devenit om de știință, instanțe de altfel complementare.

După absolvirea facultății, a intrat în învățământul superior, îmbinând munca la catedră cu activitatea jurnalistică. Așa cum va recunoaște el însuși la „numărătoarea bobocilor”, a stat aproape permanent „cu un picior în învățământ și cu unul în presă”. Astfel, la Alma Mater

a predat de la literatura veche la istoria criticii, stilistică și retorică, iar în presă a urcat și a coborât de la redactor la redactor-șef și apoi iarăși redactor la îndrăgita revistă „Ateneu”. Cum din cultură nu se iese niciodată la pensie, colaborează și astăzi la prestigioase reviste literare.

Opera sa critică numără treisprezece volume – monumente de cultură, erudiție, spirit critic și atitudine civică, corespondență cu personalități ale lumii literare. Despre ceea ce a publicat în volume s-au scris peste o sută de recenzii și referințe critice în principalele reviste de cultură ce apar în marile orașe ale țării. Valoarea lucrărilor sale i-a fost recunoscută prin premiile ale Uniunii Scriitorilor și ale unor reviste de profil, dar aprecierea supremă a venit din partea Academiei Române, Secțiunea Filologie și Literatură, care recent a acordat istoricului și criticului literar Constantin Călin Premiul „Lucian Blaga” pentru volumul „Dosarul Bacovia III. Triumful unui marginal”, întregind astfel cununa de lauri a „Premianților din Udești”.

La ceas aniversar, îl felicităm pe Premiant, la împlinirea venerabilei vârste de 80 de ani, pentru tot ce a realizat în viață, și îi urăm un călduros „La mulți ani!”

Rândurile care vor urma sunt scrise cu o oarecare reținere, și asta nici pe departe pentru că destinatarul nu ar fi demn să-i fie adresate. În cazul de față, noi (să ni se ierte folosirea pluralului) nu ne considerăm demni să aducem o cât de mărunță contribuție la definirea și determinarea a ceea ce constituie „Instituția Constantin Călin”. Domnul Constantin Călin nu mai este... un individ, o persoană particulară, ci, prin propria-i vină, o instituție impunătoare, clădită în timp, prin și cu răbdare, tenacitate și perseverență. Și dacă am scris „instituție”, o comparație cu Nicolae Iorga nu ar fi superfluă, căci dacă despre Nicolae Iorga s-a afirmat că pe acolo pe unde trecea nu mai rămânea ceva și pentru alții, aceeași afirmație este perfect valabilă și în

Tiberiu IONESCU

Instituția Constantin Călin

cazul domnului Constantin Călin. Ce oare mai rămâne de spus și de scris despre George Bacovia după ce pe acolo a trecut domnul Constantin Călin?

Sfârșitul de an 2019 și începutul de an 2020 au adus pentru „Ateneu” și, în genere, pentru Bacău două mari dis-

tinții. Prin domnul Constantin Călin – Premiul „Lucian Blaga” al Academiei Române pentru anul 2017, iar prin domnul Ovidiu Genaru – Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru anul 2019. Ceea ce, trebuie să recunoaștem, este un lucru foarte mare. Iar cei doi au fost și sunt în continuare „atenești”. Pentru noi (să mi se ierte din nou pluralul), menționarea celor două nume de mai sus este însoțită de nașterea unei atmosfere de nostalgie. Câci și noi am fost și poate am redevenit un „ateneist”. E drept, unul „marginal”, cuvânt atât de scump domnului Constantin Călin.

Trecerea anilor estompează și diluează, dar tot trecerea anilor subliniază și scoate în evidență. M-am întâlnit cu domnul Constantin Călin doar de câteva ori și în mare grabă, în trecerile mele prin Bacău, în acei ani de început, și poate că dumnealui nici nu-și mai amintește de mine și de acele întâlniri scurte. Și este cât se poate de firesc să fie așa. Eram amândoi tineri și aveam amândoi „tot viitorul înainte”. Însă eu am fost nevoit să întrerup colaborarea cu Revista „Ateneu”, colaborare reluată doar în ultimii 2-3 ani. Nu este vinovat cătuși de puțin cineva de la „Ateneu” de

această ruptură, care a durat vreo 37 de ani. Însă despre acei ani de început, noi – și așa fi peste măsură de bucuroși să cred că și domnul Călin – am putea exclama cu nostalgie: „Et in Arcadia ego!” De atunci și până în zilele de față, domnul Constantin Călin s-a manifestat și se manifestă în ipostaze demne de toată lauda: de universitar, de critic și istoric literar, de publicist asiduu etc. Să mai amintim că a fost redactor și redactor-șef al Revistei „Ateneu”?

La această aniversare, noi nu ne considerăm nici pe departe în măsură să încercăm o prezentare cât de cât exhaustivă a omului și operei domnului Constantin Călin. Noi, un marginal în timp și în spațiu, ne limităm aici și acum să spunem din toată inima și cu tot sufletul: „La mulți ani!”, domnule Constantin Călin!

Carmen MIHALACHE

Cum îl văd eu pe Călin

La Constantin Călin diarist (pentru că am o lectură proaspătă a recent apărutului său jurnal), admir multe lucruri, mai ales pe cele care mie îmi lipsesc: meticulozitatea și răbdarea, stricta disciplină a lecturii, a documentării, a scrisului. Am și eu un fel de jurnal, dar nu-l țin la zi și nu-mi notez decât date importante, stările de puternică emoție, marile prilejuri de bucurie sau dimpotrivă, situațiile nefericite, pentru ca, analizându-mi trăirile, să scot din mine răul, să mă eliberez, printr-un fel de exorcism.

Fiind o fire sobră, echilibrată, cumpănită, un adept al stăpânirii de sine, criticul nu este văzut prea des răsând, ceea ce i-a făcut pe unii să susțină că nu are umor. Ba are, din plin, le-am replicat eu, pentru că l-am auzit de multe ori răsând, cât am lucrat împreună, în același birou, la *Ateneu*, apoi la întâlnirile cu redacția actuală, ca și în convorbirile noastre telefonice prelungite. Și am surâs complice, dând peste acele pagini de jurnal în care recunoaște că râde și singur (inclusiv în

biblioteca publică) atunci când citește o „pagină veselă”. Chiar a râs „până la lacrimi”, în timpul lecturii din *Ilf și Petrov*. Iar în câteva locuri din jurnal reproduce, cu vădită plăcere, anecdotă, bancuri, pentru a descreți frunțile cititorilor. Sunt, apoi, în recenta sa carte de zigzaguri și mărturisiri, surprinzătoare dezvoltări de sine, în care vedem cum criticul își pășește cunoștința-i stăpânire de sine, lasă garda jos și devine sentimental, atent la lucruri mărunte și

extrem de gingașe, pe care le observă cu acuitate și finețe, semn al unei vii sensibilități.

Prețuiesc multe lucruri la Constantin Călin: fibra de moralist, cultul muncii intelectuale, rigoarea și ordinea în gândire, claritatea expunerii, plasticitatea scriiturii dense, concise, fără „idei împăslite”. Și, mai cu seamă, generozitatea sa, spiritul pedagogic, darul de a descoperi oameni cu potențial creator, pe care-i încurajează, îi îndeamnă la scris. A făcut-o cu mulți tineri

și cu alții, mai puțin tineri. Și pe mine m-a pus la treabă, încitându-mă la scris (în afară de cronicile mele de teatru) tablete pentru o rubrică de autor, în excelentul supliment de cultură „Sinteze”, pe care l-a coordonat, în cotidianul „Deșteptarea”, dar mă gândesc, în primul rând, la foștii săi studenți Adrian Jicu și Marius Manta, actuali redactori ai Revistei „Ateneu”, sau la colaboratorii ai acesteia, ca Elena Ciobanu, Daniel-Stefan Pocovnicu, Nicoleta Popa-Blanariu. Dar mai sunt mulți alți condeieri la lansarea cărora a contribuit. Oamenii cu care, dacă nu se întâlnește, păstrează o neîntreruptă legătură epistolară și telefonică. Eu l-am sunat, de pildă, ori de câte ori am avut nevoie de un sfat privitor la „Ateneu”, revista noastră, la care ținem atât de mult amândoi. Știind asta, mi-a scris odată o frumoasă dedicație pe un volum de opere ale lui Bacovia, de care s-a îngrijit: „Lui Carmen, suflet viteaz și loial”. Mă opresc aici, pentru că și eu sunt adepta scrisului concis, „nod și nu sfoară”. Nici mie nu-mi place genul peltea, ocolit, pe bună dreptate, de cititori. E bine să nu întinzi „batista” încât să devină cearsăf; asta se poate cu folos învăța citind publicistica semnată de critic.

Adrian JICU

Reperul Călin

Constantin Călin este, pentru mine, un reper. Moral și intelectual deopotrivă. Un om din a cărui activitate (publicistică și academică) am învățat și învăț.

Și sub comuniști și după, a fost un inadapdat. Vertical, nedispus la compromisiuri, a deranjat. Să spicium, cum îi place să spună. A ocupat, în 1972, funcția de președinte al Comitetului Județean de Cultură Bacău, dar a fost repede schimbat, fiindcă nu răspundea comenzilor politice. L-au împins apoi către margine și în Revista „Ateneu”, și la Institut. „Sintezele” pe care le coordona în anii '90 (o publicație consistentă, deloc provincială) au fost luate fără finanțare. Apreciat la nivel național, n-a încapat printre cetățenii de onoare ai municipiului și ai județului... La universitate, a fost mereu șicanat, pentru că nu era pe linie. În timp ce alții au devenit, peste noapte, conferențieri și profesori, ocupând funcții și dregătorii, cel mai avizat cercetător al vieții și operii lui Bacovia a ieșit la pensie... lector!

Un profesor exceptional (despre care dau mărturie generații de filologi) s-a văzut nevoit să se refugieze în scris. Și-a luat însă o strălucită revanșă prin cele 15 cărți publicate în ultimele două decenii și mai ales prin Premiul Academiei Române obținut în 2019, pentru *Dosarul Bacovia*. Sintagma „trimbul unui marginal”, pe care a folosit-o pentru a explica traseul receptivității poetului, i se potrivește ca o mânășă.

Dar nu acesta este tonul cu care vreau să închei acest „creion”. M-aș întoarce la un portret pe care i l-am scris în 2004 și care, cred și acum, îl „prinde”:

„Sărut mâna, domnișoară, sărut mâna, spuse domnul, ridicându-și cu o mână șapca și înclinându-se cu eleganță.

Tânăra răspunde ușor amuzată de gestul profesorului care se îndrepta către chioscul cu ziare. Bătrâna doamnă de dincolo de masă îl recunoștea și se grăbi să-i ofere publicațiile știute. După ce schimbară câteva vorbe, omul porni, cu pași mărunți și apăsați, către Universitate, unde îl așteptau cursurile și seminarele. Întâlni un coleg, discută preț de câteva minute și își continuă imperturbabil drumul către cabinet, sub privirile mirate ale studenților care nu-l cunoșteau. Intră, își scoase șapca și haina, le așeză cu grijă în cuier, își potrivi cravata și sacoul, iar apoi se așeză la birou, pe scaunul de lângă feastră. Deschise un sertar în care se aflau cărțile trebuincioase, le controlă cu grijă și, după ce le puse în diploma-tul negru, răsfoi presa cu un ochi atent. Privindu-și ceasul, se văzu silit să-și întreprună plăcuta indelectrică, împături-ziarele și le puse alături. Se ridică, își luă geanta și porni spre sala de curs. În drumul spre ușă, se privi în oglindă cercetător, își trecu mâna peste creștet, ca și cum ar fi încercat să-și netezească puținete fire de păr, și, dându-și seama de inutilitatea gestului, ieși amuzat...”

Constantin Călin rămâne un reper, care face suportabilă mizeria vremurilor pe care le trăim.

Marius MANTA

Accente afective

cei pe care i-am mărturisit trăiesc cu toții în urbea în care trăiesc și eu, îi întâlnesc pe stradă, îmi vorbesc: îi ascult, le răspund. Întotdeauna – cel puțin așa îmi place să cred – rețin nuanțele. Ele fac deliciu și scot în evidență diferențele specifice. În tot cazul, te ajută să jalonezi printre evenimentele și gândurile de zi cu zi – dar asta nu e tot: ulterior, te pot înălța. Printr-o minuțiozitate ce îi este caracteristică, Constantin Călin, cu prilejul ultimului volum tipărit „Zigzaguri. Accente. Jurnal” (Bacău, Editura „Babel”, 2020), ni se confesează: „Abia târziu încoace, reflectând mai adânc la ce se întâmplă cu scrisul meu, am dedus că «zigzagurile» corespund în mare măsură și cu felul de a fi trăit și de a fi muncit. Viața mi-a fost marcată de numeroase discontinuități, de abandonuri silite ori din inițiativă proprie, de încercări noi și reluări. Deși unora le-am părut omul unei singure teme, pe mine m-au preocupat o mie și una”. Sigur, e un volum ale cărui întepesuri ar trebui cernute plecând cel puțin de la unele titluri de dinainte, precum „Cărțile din ziar”, vol. I-III, „Despre șapcă și alte lucruri demodate”, „Gustul vieții. Varietăți critice”, „Provinciale”, „Scrisori către un redactor”, „Stăpânirea de sine. Miscelaneu”, „Centenarul. Lecturi particulare”, ba chiar „În jurul lui Bacovia. Glose și jurnal” – le-am așezat nu într-o ordine cronologică, însă nici aleatoriu, ci după anume afinități pe care nu găsec necesar acum să le enumer. Sigur, am lăsat la o parte (deși nu tocmai justificat) monumentalul *Dosar Bacovia*.

Aceste zigzaguri asumate de autor compun un mod solid și credibil de a fi atât în cultură, cât și în viața zilnică. Nefăcând neapărat elogiul răbdării necondiționate, dar așezând și construind în pagină *modelul*, profesorul Constantin Călin dovedește știința unui gravor. Am avut aceeași percepție în primul an la facultate, când am experimentat totala bucurie de a-l fi ascultat vorbindu-ne despre realitățile istoriei literaturii române vechi. Mă gândesc că i-aș smulge un zâmbet îngăduitor dacă mi-aș afirma acum interesul pentru un *Curs...* tipărit, dedicat perioadei de început a literaturii noastre. De atunci, rar am mai găsit echilibrul și tipul de curiozitate-așezată-în-lucru care îl definesc atât de bine. Revenind la volumul menționat, aceste fragmente diaristice la început de mileniu sunt clădite pe momente și motive de contrariere, legate de fapte, atitudini, aspecte la granița dintre social-politic-cultural-economic. Mereu însă, revin, ultima privire se îndreaptă tot către miniatural. Iată un pasaj care aduce aminte de armoniile, lumina și deschiderile specifice (în pictură!) unui Horea Paștină: „Senin: lumina a șters aproape toate petele de gri ale dimineții. «Bătut de flori», prunul «meu» pare și mai alb. Înțelepciunea copacilor se reflectă în adaptarea lor termică. Și, cel mai adesea, nu se înșală. Iată exemplul de lângă geam: deși le trecuse termenul, cât a fost rece, bobocii florilor au stat închisi. Cum a venit căldura, au explodat. Dacă tot am pomenit de înțelepciune, mă întreb: oare e mai înțelept salcâmul decât prunul? Azi-măine, florile prunului se vor «topi» și se vor scutura; salcâmul lui abia îi ies frunzele”.

Toată această acribie, dublată de întreaga disponibilitate a unei conștiințe ce amintește de „Floarea darurilor”, dar și de trezvia monahilor vrednici, compun dimpreună o imagine pe care o port pe mai departe, necondiționat, în inimă. *Quod scripsi, scripsi!*

Născut la Udești, Suceava, la 22 iunie 1940, Constantin Călin își adaugă în acest mirabil an cea de a 14-a carte, *Zigzaguri. Accente – Jurnal*, la una dintre cele trei edituri care l-au consacrat editorial: Editura „Babel” din Bacău, 2020 (celelalte două fiind „Agora” și „Ateneul scriitorilor”, tot băcăuane). Toate cărțile au aceeași copertă, cu alb și chengar, variind, evident, doar titlurile și picturile de pe coperta întâi, reproduse *ad-hoc* cu acordul celor mai reprezentativi pictori din urbea lui Bacovia, opul din urmă oprindu-se la un tablou al pictoriței Silvia Tipericiu. O sobrietate de cel mai bun gust, oglindă a personalității scriitorului, istoricului și criticului literar, statornic, axiologic, și „zigzagat” tematic, în același timp, cum este viața însăși. Altminteri, cuvântul-înainte se intitulează *Viață în zigzaguri*. Ba autorul pretinde că scrierile lui critice nu se conformează tradițiilor *cronica, recenzie, eseu, studiu*, revendicându-și, fără ostentație, crearea unei noi specii – *zigzagul*, care îl definește și ca *miniaturist*. Astfel, poate spune: „Am dobândit o măsură și – dacă nu zic prea mult – un stil; unul – cred – modern, deoarece privilegiază scurtimea, «fragmentul»” (p. 5). Astfel se conturează, inconfundabil, *istoricul și memorialistul*, care conchide: „O viață în zigzag, mărunț, nu se poate exprima decât printr-un scris în zigzaguri”.

Clasic și modern deopotrivă, își scrie până și masivele cărți *Dosarul Bacovia* (I-III) tot din miniaturi, cizelate cu o răbdurie benedictină, ca miniaturistii medievali. Adâncă legătură cu viața se vedește în penultimul zigzag: *Chestia mărunțișului*, care arată că miniatura nu e doar o problemă de spațiu, ci și de timp, privilegiul și limita angoasantă a istoricului și memorialistului, trăitor sub zodia lăcomiei lui Cronos, atoadedeavorator: „timpul meu nu mai e un sac din care să tot iau fără să se simtă. A scăzut. Acum îi un portofelul ca acela al unei bătrâne sărace” (p. 166). Și începe povestea-miniatură, ca în pildele celor vechi. O bătrână având un portofel doar cu mărunțiș privea cu jind la bunătățile dintr-o alimentară: „Ar fi cumpărat portocale, struguri, mere, însă când pipăia portofelul uita de ele”. „Alimentara” miniaturistului este camera de lucru, în care știe că se află în situația bătrânei: „Într-un portofel exiguu, mi-au rămas – sper – zile, săptămâni, luni, poate câțiva ani încă. Am poftă, adică planuri. Cu portofelul în mână, scotocesc în gând munca necesară pentru fiecare”. *Homo mensura* ajunge, prin sugestie și autoironie, la fiorul metafizic al lui Eminescu: „Numai durerea este timp, numai după ele [dureri] numărăm orele... zilele, anii noștri¹”. Dar nu de durere (bine mascată), *proprio motu*, e vorba, ci de drămuirea mărunțișului din portofel, de *Aritmetica vieții*, cum sună ultimul dintre zigzaguri, care e o recapitulare a vieții, pornind de la o reflecție a lui Emerson: „Vrem-nu-vrem, raportul rămâne mereu cel formulat de eseistul american: «pentru tot ce se dă, se ia ceva»” (p. 168). Căci, spune tot Eminescu, *antitezile sunt viața*.

În schimb, noi acum ne bucurăm de darurile, de „mărunțișurile” mereu împărțite *cu rest* (vorba lui Noica), aduse de cărțile lui Constantin Călin, gândindu-ne că mai bogată era bătrâna cu *portofelul* decât toți privilegiții zilei, care nici nu mai au nevoie de portofel, care nici nu mai intră prin alimentare. Ba se cred și nemuritori. *Homo geometricus* își împarte „mărunțișurile” în două camere: *Accente (Anii '90)* și *Început de deceniu,*

Theodor CODREANU

iar *homo spiritus* (pascalianul *esprit de finesse*) le reunifică prin mărturisirea că zigzagurile din prima parte au la origine însemnări diaristice, partea a doua, în complementaritate, fiind jurnalul din 1 ianuarie 2011 – 1 iunie 2011. Toate, viață în fărâme. Să ne oprim doar la câteva dintre acestea, spicuiind, la rândul-ne, din *spicuii*.

Meseria miniaturistului, suntem asigurați încă din primul zigzag, este aceea de culegător de spice. El are la dispoziție două moduri de a acționa: mergând în urma secerătorilor sau intrând în lan înaintea acestora. În primul caz, se cere *hărnicie*, în al doilea, *pricepere*. Cel harnic va culege tot ce întâlnește, dovădindu-se, mai târziu, că multe spice sunt seci, pe când cunoscătorul alege pe cele vii care, mai târziu, vor rodi. Pilda se transferă imediat în bibliotecă și în viața jurnalistului: „A spicui e o meserie, una din cele mai vechi meserii gazetărești” (*Meseria mea*, p. 13). Zigzagurile ies din spice roditoare. Constanța lor este variația, care-ți permite a nu confunda punctele de vedere, semnul adevăratei inteligențe (Mihai Ralea). Astfel, cel ce se grăbește a spune că istoria se repetă, cum o face înțeleptul autocratic, se cuvine să afle că, de pildă, e o eroare, să omologăm liberalismul și socialismul de azi prin liberalismul și socialismul din primul deceniu al secolului XX” (*O constantă: variația*, p. 14). Spicuiorul nu pierde prilejul de a sancționa aproximațiile, cu pretenție de adevărate la real, ale lui George Pruteanu, care, într-o convorbire cu Iosif Sava, s-a autodefiniit ca „salcie gânditoare”; o dublă inadecvare: pe de o parte, definiția lui Pascal (omul – *testie gânditoare*) e infinit mai complexă, pe de alta, inadecvarea caricantă vine dintr-o nepotrivire fizică între o salcie plângătoare și statura înaltă a preopinului, asociată cu temperamentul său polemic și histrionic (*Aproximații*, p. 16). Ca de fiecare dată, Constantin Călin își pledează cauza cu argumente de bibliotecă bine găsite/spicuite.

Un contrast de altă natură, la antipodul lui George Pruteanu, îl identifică în personalitatea lui Al. Piru, cunoscut în opinia publică drept cel mai „rău” dintre critici. Constantin Călin însă aduce, iarăși cu probe, o imagine contrară, nu numai citindu-i cărțile, ci și cunoscându-l îndelung din întâlniri: „Imaginea de «critic rău», lansată de «victimile» ori de adversarii săi, e falsă: o denigrare! Rar om mai plin de solicitudine și de umor ca el. De peste 50 de ani citește aproape tot ce s-a publicat la noi și n-a ajuns la «apeșia», la dezgustul la care alții ajung numai după câțiva ani de exercițiu ca recenzenti. Menținerea în actualitate e, în sine, o performanță. Dar lucrul cel mai remarcabil e calitatea lecturilor, care, în cazul său, sunt veritabile manifestări de vigilență intelectuală” (*Surîsul lui Al. Piru*, p. 34). Din categoria celor care-i detestă pe critici (nu numai pe Al. Piru) se arată prozatorul băcăuan Petru Cimpoșu, remarcat ca atare, de astă dată, în jurnal, pe data de 7 ianuarie 2011, când citește „România literară”, numărul tematic „Scriitori despre critici”. În fața lui Petru

„Mărunțișurile” lui Constantin Călin

Cimpoșu, „nici un critic nu merită deplina încredere a vreunui scriitor”, cei mai de plâns fiind criticii din generația '60, pensionari, ale căror opinii „nu mai interesează de cuvinte”, poate doar pe scriitorii, tot pensionari, ai aceleiași generații, expirați și ei. Despre „expirați”, a fost o dezbatere publică inițiată de „Cotidianul” și resuscitată zilele acestea de *coronavirus*, când bătrânii, vorba acad. Ioan-Aurel Pop, au devenit „*periculoși*” nu numai ca „asistați social” de către stat, dar și pentru că-s răspânditori ai pandemiei! Constantin Călin crede că asemenea reacții „trădează precaritatea culturală” (p. 175, 176).

Există contraste de tot felul în lume. Unii au preferință pentru citirea cărților, disprețuind pierderea vremii cu lectura presei; alții, din contra, nu pun mâna pe cărți, drămuindu-și timpul cu presa, iar cei mai mulți le consideră fleacuri pe ambele, fericiți că nu sunt robii cititului. Culegătorul de spice Constantin Călin găsește câmp bogat în bibliotecă și, deopotrivă, în *mass-media*. Nu cred să existe intelectual în România care să fi citit atâtea ziare și reviste precum dl Călin. Mărturisește că, după 1989, a frecventat, curent, în jur de 20 de publicații din țară și destule din străinătate, cu precădere din spațiul limbii franceze: „*Lire*”, „*Le Point*”, „*Magazine littéraire*”, „*Lettres soviétiques*” (abonat 15 ani, până la dispariția din 1990), „*Paris Match*”, „*Le Monde*”, „*L'Express*” ș.a. Cu un ascendent, desigur, pentru carte, mărturisire ce o face pornind de la cea a Khalidiei Messaoudi din nr. 1176 al publicației „*Le Point*”, privitor la cultul pentru *Coran*. Constantin Călin subliniază similitudinea cu atitudinea sa față de *Biblie*, pe care o exersează în raporturile cu studenții săi: „Le spun ceea ce nu le-au spus părinții, nici profesorii de română și nici popii. A respecta *Biblia* înseamnă a avea sensibilitate religioasă, morală și axiologică. Dacă o respecti, n-o așezi între cartea de bucate și cutare almanah, nici amestecată cu niscaiva maculatură. Scriptura nu suportă vecinătățile idioate și neglijente” (*Accesul la Coran*, p. 71). La care adaugă argumentul lui Montaigne din *eseul Despre rugăciune*: nu-i îndrăgit s-o vezi „mânjită de mâinile oricui, într-o încăpere din bucătărie”.

Scriitorul nu rămâne insensibil la mutilările limbii române, făcute din exces de „europenizare”. Într-o convorbire telefonică, și-a exprimat stupoarea că snobii de pe malurile Dâmboviței s-au lepădat până și de interjecțiile românești. (Acum, s-a generalizat irezistibilă *wow!* Și tot ei demască exprimări de felul celor ale lui Ion Iliescu și Nicolae Ceaușescu, în numele hipercorectitudinii, nimerind însă ca nuca-n perete. De pildă, faimosul *tututor*, ca semn al necunoașterii limbii române, se-ntoarce împotriva atotștiutorilor. În realitate, forma de genitiv-dativ *tututor* a fost în uz în secolul al XIX-lea și în prima jumătate a celui următor, spicuiorul de cuvinte înșirând, din fișele sale, exemple găsite la Ion Heliade Rădulescu, Anton Pann, Alecu Russo, Titu Maiorescu, Hortensia Papadat-Bengescu și Mateiu I. Caragiale. Cu siguranță, zice Constantin Călin, cei care-i făceau discursurile lui Ceaușescu utilizau forma „corectă” azi (*tututor*), numai că președintele continua să pronunțe cuvântul așa cum l-a moștenit în copilărie și-n adolescență de la părinți și străbuni (*Mai mult despre „tututor”*, pp. 162-164). *Difficiles nugae* pentru criticii dictatorului, ar zice Al. Odobescu, pe urmele lui Marțian. Ca și comentarii limbajului competițional dintre Emil Constantinescu și Ion Iliescu la alegerile prezidențiale. Atunci, Emil Constantinescu a pus o întrebare încuetoare, aducătoare de voturi: *crede emulul său în Dumnezeu?* Iliescu a răspuns frânt că este „liber-cugetător”, sintagmă percepută, triumfător, de interlocutor ca însemnând *ateu*. Constantin Călin transformă o simplă notă jurnalistică într-un microstudiu de semantică, subliniind lipsa de pregătire filosofică și filologică a viitorului câștigător (*Cite dicționare are dl Emil Constantinescu?*, pp. 107-110).

Filologia joacă feste și eminescologilor, îi dovedește spicuiorul nostru un discurs al lui Al. Piru susținut la Onești pe 18 iunie 1993, în sala Fundației „G. Călinescu”, cu prilejul lansării ediției revizuite a *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent*. Între altele, Piru observă cum a denaturat editorii lui Eminescu sensul poeziei *Eu nu cred nici în Iehova* (Perpessicius, *Murărașu și alții*, deopotrivă) din pricina unui cuvânt indescifrabil. Ce a vrut să spună Eminescu? Piru talmăcește astfel mesajul poetului: „Lăsați-mă în pace, căci nu-s nici romantic, nici clasic, ci scriu cum vreau eu!” Concluzia care s-a tras a fost că Eminescu era un romantic (*Pledoarie a la Piru*, p. 85, 86). Dacă lucrurile stau așa (și eu am încercat să o demonstrez în cartea din 1984, *Eminescu – Dialectica stilului*), o întregă exegeză eminesciană devine amendabilă. E necesar o întoarcere la textul eminescian, cu atât mai mult, cu cât manuscrisele ne stau acum la dispoziție prin editia scanată sub patronajul lui Eugen Simion.

Istoria nu-l putea lăsa indiferent pe spicuiorul băcăuan. Doar două momente: destinul tragic al lui Constantin Brâncoveanu și cel, aidoma, al Basarabiei. Primul caz îi ilustrează

modul cum moartea năprasnică „transformă o viață în destin”, viață care nu părea deloc primejdută după 25 de ani și șase luni de domnie. Tocmai când domnul pregătea nunta celui de-al treilea fecior, Radu, cu fiica lui Antioh Cantemir, „opoziția” lucra intens pentru înlăturarea lui, lovitura de grație dându-i-o rudefe, în frunte cu stolnicul Constantin Cantacuzino, arestarea producându-se în miercuria Paștelui 1714. În locul său, a fost înscăunat Ștefan, fiul Stolnicului, văr cu Brâncoveanu, care, împreună cu ai săi, a făcut tot ce i-a stat în putere să extermină familia celui părat la Poartă, temându-se de o revenire a Brâncovenilor. Aceasta pare a fi cauza principală a uciderii fiilor Constantin, Ștefan, Radu, Matei, a sfetnicului lanache Văcărescu și a domnului, pe 15 august, de „Sfânta Maria mare”. Dar alegerea unei mari sărbători creștine, pentru decapitare, are semnificația ei ritualică (similară cu uciderea Ceaușeștilor în ziua Crăciunului 1989?), fiindcă sultanul i-a dat o șansă de scăpare, *turncirea*. Aceasta e momentul capital în destinul Brâncovenilor: „revelația inutilității de a supraviețui altfel decât creștini”, încât „într-un spațiu geografic și istoric în care abjurările și palinodiile de tot felul au fost și sunt ceva obișnuit, superioritatea sa morală, din ultimul moment al vieții, constituie un exemplu extraordinar” (*Identitatea Brâncovenilor*, p. 56). Titlul dat acestui zigzag trimite la *arheul* eminescian care semnifică, între multe altele, *principiul memoriei identitare* al unui neam, al unei personalități puternice. Iată rodul acestui spic roditor în șase martiri care s-au dăruit Sfintei Fecioare Maria. Un exemplu de aceeași factură morală și istorică este atitudinea istoricului literar Ștefan Ciobanu din ziua de 27 iunie 1940, în Consiliul de Coroană, când s-a hotărât soarta Basarabiei; spicul cules de Constantin Călin e din nr. 8-9/1941 al „Revistei Fundațiilor Regale”, număr consacrat Basarabiei și Bucovinei și dedicat marelui Ion Antonescu. În ziua votului, membrii Consiliului de Coroană care au votat pentru cedare fără luptă au fost majoritari. Ștefan Ciobanu a adresat un protest în ședința Comisiilor Afacerilor Streine ale Camerei și Senatului din 2 iulie 1940. Ștefan Ciobanu (iar înaintea lui, Constantin Stere, chiar în anii Marii Unirii), a argumentat că, în anii războiului, Basarabia nu ar avea niciun motiv conjunctural de a se uni cu patria-mamă (fusese abandonată prin alianța cu Rusia, în pofida protestelor lui Stere, plus că în 1917 România era o țară învinsă!) și totuși încă de la 1863-1864, apoi la 1905-1906, și-a declarat dorința Unirii. „Cum s-ar putea ceda Basarabia – protesta Ștefan Ciobanu –, care a arătat lealitatea și atașamentul necondiționat față de neamul și țara românească și față de tron!” Si, mai departe, avertiza că pentru ruși Basarabia e doar „un punct de trecere spre Peninsula Balcanică” (*Lealitatea Basarabiei*, pp. 100-101). Rodul acestui gând, vrednic de a ne fi reamintit, este actual și, în Anul Centenarului Marii Uniri, istoricii l-au reluat.

„Măruntșurile” lui Constantin Călin (132 la număr, plus cele din jurnal) sunt de o actualitate stringentă, scrise exemplar, cu talent și vervă disciplinată, putând avea ecou în fața noilor generații atât de înstrăinate de istoria reală a României și a lumii contemporane. Octogenarul de azi – unul dintre ultimele modele de cultură și de civilizație europeană și românească.

Dosarul Bacovia reprezintă înclinarea unei activități de cercetare de o jumătate de veac a profesorului Constantin Călin, de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău. După propria mărturisire, el a ajuns la Bacău și la Bacovia întâmplător. Inițial a vrut să facă o teză de doctorat având ca temă receptarea operei poetului. Dar faptul că, în calitate de redactor al Revistei *Ateneu*, a participat la organizarea primului Festival „Bacovia”, din 1971, a făcut ca opera poetului să aibă un ecou de durată în conștiința sa și l-a determinat să-și schimbe planurile. De la ideea de a scrie un text sintetic, conceput ca teză de doctorat, a ajuns la un dosar amplu, analitic, realizat prin tripticul:

Dosarul Bacovia, I, *Eseuri despre om și epocă*, Bacău, Ed. „Agora”, 1999;

Dosarul Bacovia, II, *O descriere a operei*, Bacău, Ed. „Agora”, 2004;

Dosarul Bacovia, III, *Triumful unui „marginal”*, Bacău, Ed. „Babel”, 2017.

Autorul pleacă de la premisa că Bacovia era un om al secolului XIX, dar a trăit trei sferturi din viață în secolul XX, care nu se potrivea cu firea și cu poezia sa. În ce mă privește, sunt intru totul de acord cu el. În 1981, la centenarul poetului, eu înșami am publicat în *Viața românească* o tabletă intitulată „Secolul lui Bacovia”, plecând de la ideea că secolul XX nu a fost unul de aur, ci a fost secolul de plumb al lui Bacovia, care nu a fost înțeles la vremea tocmai pentru că era prea aproape de noi. Constantin Călin îl va defini ca un secol cu multe erezii și *isme*, preamărit și hulit, violent, arogant, sălbatic, atroce și amuzant. Un secol marcat de revoluții, de două conflagrații mondiale, de două schimbări de regimuri în țările Europei de Est și de sute de crize, unele prevestitoare de „apocalipsă”, care au curmat viața a sute de milioane de oameni. Un secol în care cuvintele cel mai des folosite, atât în presă cât și în cărți, au fost *criză și moarte*.

Ileana MĂLĂNCIOIU

Când marginea devine o utopie

Propunere pentru Premiul de critică al Academiei Române pe anul 2017

• Constantin Călin, *Dosarul Bacovia*, Vol. III, *Triumful unui „marginal”*, Bacău, Ed. „Babel”, 2017

Bacovia a fost poetul perioadelor de criză și, implicit, un marginal. Constantin Călin demonstrează că el era marginal în raport cu centrul, nu și cu periferia. De aceea nu a fost asimilat nici de o parte, nici de cealaltă și a reușit să rămână el însuși. La asta a contribuit în bună măsură faptul că nu s-a implicat în nici o bătaie dusă în perioadele de elan. Chiar și bătaiele în favoarea lui au fost duse de soția sa, Agatha Grigorescu-Bacovia, atât cât a trăit poetul, cât și după aceea. El nu voia să fie altceva decât poet. Or, înțeleasă așa, marginea devine o utopie, iar Bacovia a fost printre puțini poeți care au trăit-o. Nu întâmplător, în unele privințe, a fost considerat ca anticipator.

El este perceput și ca un poet al condiției umane văzute prin prisma celor dezamăgiți de lumea în care trăiesc și de timp. Lucru evident și atunci când spune simplu: „Și tare-i tîrziu/ Și n-am mai murit” și în versul superb „Chemări de dispariție mă sorb” din poezia „Amurg de iarnă”, care nu ne amintește doar de „Corbul” lui Edgar Poe, ci trimite și la eminescianul „Indulcind cu dor de moarte”.

Constantin Călin constată că, privit în ansamblu, tabloul lumii literare în care a intrat Bacovia conținea câteva puncte de reper: pentru unii, remarcabilă era triada Vlahuță, Coșbuc, Iosif. Pentru alții, prezența lui Macedonski. Mai apoi a tinerilor Octavian Goga, Panaite Cerna, Ion Minulescu, Ion Pillat, Mircea Dem.

Rădulescu. Dat fiind că a debutat în *Literatură*, lui Bacovia i s-a pus *ștampila* de macedonskian, care nu era de natură să-l avantajeze, ci dimpotrivă. Când *Literatură* și-a încetat apariția, el trebuia să-și găsească o familie literară în care să se integreze, dar singura revistă cu o răspindire mai largă care l-a acceptat a fost *Flacăra*. Faptul că a publicat și la Caion, și la Bogdan-Pitești făcea să fie exclus de sistem. Totuși, la începutul deceniului al III-lea, Mihail Dragomirescu acceptă analizarea volumului *Plumb* în cadrul Institutului de Literatură. Dar comunicarea susținută de Nicolae Iordache (Vladimir Streinu), urmată de discuții, se încheie cu concluziile profesorului, care constată că toți vorbitorii au insistat asupra psihologiei autorului, fără să spună dacă textele analizate sunt poezie sau proză poetică. El îi recunoaște lui Bacovia psihicul și un anume talent de literat, dar nu și *creațiunea* poetică, necum un ideal poetic.

Pentru a constata ce a contribuit de-a lungul vremii la receptarea lui Bacovia și la schimbarea locului ocupat de el în ierarhia poeziei românești, Constantin Călin urmărește toată presa literară (și nu doar pe cea literară), începând cu cea din ultimul deceniu al secolului XIX pînă la data publicării volumului III al *Dosarului*. Accentul e pus pe cronicile la cărți, care nu depind doar de concepțiile despre poezie ale vremii și de valoarea cărților poetului, ci și de relațiile acestuia cu lumea literară. E remarcabil faptul că multă vreme presa băcăuană l-a nedreptățit sau l-a ignorat, dar că s-a bucurat de sprijinul profesorului universitar Grigore Tabacaru, a cărui influență era mult mai mare decât se crede acum. Având în vedere că la afirmarea unui nume nou contribuie și apariția lui în cronică măruntă, criticul nu scapă din vedere nici întepăturile din revistele care nu-i sunt prielnice poetului. Enumeră și publicațiile în care e ignorat. În opinia sa, numele lui Bacovia ar fi fost pomenit mai des dacă era implicat într-un scandal ori într-un proces celebru. Dar el era un boem care avea grija de tinuta lui. Se îmbrăca elegant chiar și atunci când mergea la circiumă.

Etichetele de *Poet al provinciei*, *Poet al toamnei*, autor de *Poezie de atmosferă* nu l-au avantajat nici ele, dar faptul că a fost inclus în anto-

logii axate pe temele menționate a făcut să fie mai cunoscut. Constantin Călin e interesat și de nivelul publicului, prin care e definită epoca. Urmărește și schimbarea mentalităților în funcție de traduceri și de metamorfozele criticii care le comentează. În opinia lui, nu contează doar faptul că Bacovia a fost nedreptățit, ci și de ce și în raport cu cine. Și constată că era enumerat lângă unele nume importante, care nu erau nici ele recunoscute încă. E interesat și de nivelul de trai, și de raportul dintre costul cărților și cel al bunurilor de consum; de piața cărții și de tirajele absorbite de ea. Constată că, întrucât Bacovia a fost nedreptățit, revizuirile l-au avantajat. Nu ignoră nici schimbarea tabloului epocii, prin dispariția unor poeți și scăderea cotei celor supralicitați la un moment dat. Sunt urmările dezbatărilor în care a fost citat, interviurile date și influența avută de premiile primite, în mod special de cel național, luat în același an cu Argezi (față de care Carol al II-lea avea o datorie de plătit). Constată că, după 1947, Bacovia a fost asimilat de regimul comunist pentru simpatiile sale socialiste din tinerețe, dar falsificat prin interpretări abuzive, ca ulterior să fie interzis – ca decadent – vreme de aproximativ un deceniu. Un loc important îl ocupă analizele consistente asupra cărților și comentariilor critice consacrate poetului de autori importanți, care nu mai trăiesc. Dacă la începutul volumului analizat sunt trecute în evidență numele criticilor și istoricilor literari contemporani care au contribuit la cunoașterea lui Bacovia, la sfârșitul acestuia e subliniat faptul că la recunoașterea lui unanimă de astăzi a contribuit foarte mult faptul că a fost preluat de cei mai buni scriitori din generația '60 și urmărește elogiile care i-au fost aduse de ei atât în texte foarte bune, scrise din interiorul poeziei, cât și în intervenții publice.

Constantin Călin, care cred că la ora actuală e cel mai bun cunoscător al lui Bacovia, a urmărit tot ce a contribuit la trecerea acestuia de la eticheta de *poet minor* la cea de *mare poet*, iar în final la cea de *poet mare*, dar viziunea sa nu e a unui triumfalist, fiindcă e convins că triumful nici unui scriitor nu e definitiv. Că, dacă după 1989 unii au spus că s-au săturat de Eminescu, va veni o vreme când vor spune că s-au săturat și de Bacovia. Cu atât mai mult cu cât, înainte de a se detecta eminescianismul, boala, sau mai exact faptul că a suferit, a contribuit la așezarea autorului *Lacustrei* alături de cel al *Rugăciunii unui dac*.

Volumul *Triumful unui „marginal”* nu pune accentul pe calitatea de învingător a lui Bacovia, ci pe drama sa și pe drumul parcurs pînă cînd a ajuns să fie perceput ca un poet mare și să fie citit cu cel mai viu interes.

• Cu Ileana Mălăncioiu, în grădina Casei Memoriale „George Bacovia” Bacău (14 sept. 2019). Foto: Ioan Dănilă

I

1 octombrie 1963, Piatra Neamț

Dragă prietene,

Cum era și firesc, am tot așteptat pînă acum să-mi scrii de la locul de muncă de la Bacău. A trecut o lună de cînd – presupun eu – te-ai prezentat la Institut¹. Pînă în momentul de față, nici nu mi-ai scris, nici nu ai venit la noi, la Piatra Neamț², să stăm de vorbă... Care să fie cauza?

Ce-i drept, am primit un plic de la tine, dar de atunci a trecut foarte mult timp, aproape o lună și jumătate. Îmi scriai din satul tău, din Udești. Îmi dădeai unele informații despre rectorul Institutului³, despre cadrele didactice de la Facultatea de Filologie, despre felul cum s-ar putea obține locuința... Mă gîndeam că, imediat ce te vei prezenta la Institut, îmi vei trimite un plic în care îmi vei spune mai multe: cum ai rezolvat problema locuinței, ce obiecte vei preda, dacă vei avea ore începînd chiar din anul acesta, dacă se dă salariul de instalare. Nu s-a întîmplat așa. De ce oare? Cred că nu ai nici un motiv să fii supărat pe mine. Sau poate te sîfîșii să-mi comunicai vești proaste... Sint pregătit pentru orice, să știu.

Dragă Costele, te rog călduros să-mi scrii măcar cîteva rînduri. Te rog să-mi spui adevărul adevărat. Spune drept, ai auzit pe acolo vorbindu-se de mine?... Nu mi s-a ocupat postul? Scrie-mi pînă pe 15 octombrie. În drum spre casă, mă voi opri la Bacău. Aș vrea să mă întîlnesc numai-decît cu tine. Să-mi comunicai adresa. Vom vorbi mai multe.

Nu uita că aștept răspuns de la tine. La revedere!
Const. N. Cojocaru⁴

1. Institutul Pedagogic de 3 Ani Bacău.
2. Locul în care se efectua pregătirea militară a absolvenților de Filologie și ai altor facultăți.
3. Denumirea inițială a funcției era cea de *director*. Aceasta o îndeplinea conferențiarul universitar Gheorghe Hasan, biolog, venit aci de la Universitatea din Iași.
4. Constantin Cojocaru (1939-1994), lector universitar, autorul unor cursuri de lingvistică generală și gramatică românească; pe deasupra, bibliofil și cititor ideal de literatură.

II

[Iași], 28 noiembrie 1963

Dragă colega,

Te rog să nu te superi că nu ți-am scris pînă acum, dar cred că e bine mai tîrziu decît niciodată.

M-am aranjat întrucîtva aici. Mi-am luat o gazdă pe la Palat – 200 lei, singur, intrare complet separată, mobilată destul de sumar, gazdă tînără, absolventă de Istorie acum 9 ani, soțul ei [inginer] agricol] la Cotnari (vine numai sîmbătă!).

Mai vrei alte relații?!...

La Radio, muncă cam multă, istovitoare aș putea s-o numesc – cel puțin așa mi se pare la început. Deocamdată n-am făcut nici o deplasare. Mi-am început, în schimb, cariera de ziarist la G.A.S. Copou-Sorogari, secția vinuri. A fost o întîmplare tare hazlie – am cunoscut aici pe inginerul V[...] M[...]], după cîteva discuții, am poposit la cramă, unde a început o tăvăleală pe-acolo sub influența vinului. Mi-am făcut botezul, cum s-ar spune, la cramă. Ceva simbolic! Nu ți se pare?

Toată viața mea redacțională se mărginește la studiu. Am început să învăț franceza. Vreau s-o știu. S-ar putea – cel puțin după părerea mea – să mă trimiți ceva mai departe.¹ Îmi cere așa ceva. Pe lingă aceasta, să nu crezi că sint cheie de biserică. Am cunoscut pînă acum 71 fete... mai mult sau mai puțin interesante. Vor

scrisori către un redactor

Constantin CĂLIN

„Gîndindu-ne la noi, cei de altădată...” (VI)

A păstra scrisorile primite înseamnă politete și afecțiune față de expeditori, apoi un interes de durată față de anumite date din paginile lor. Pătruns de respectul pentru ce reprezintă „hîrtie veche” (în sensul dat de lorga, de document biografic și istoric), n-am rupt și n-am aruncat la coș pe nici una, nici chiar pe cele enervante, cu admonestări, insultătoare. Scrisorile au calitatea de martori pentru relații și incidente din trecut și dau, la relectură, un impuls puternic rememorărilor. Ca și cele publicate în numerele anterioare, și acestea de acum provin de la colegi de facultate, însă nu doar de la unul singur, ci de la cinci. Doi dintre ei sint morți: Constantin Cojocaru și Marin Florea; trei trăiesc: Mircea Fotea, Rony Căciularu, Neagu Perianu. Scrisorile lor vorbesc despre primii pași în profesie și în viață: despre „munci noi” – unele percepute ca istovitoare –, despre aspirații, contacte și probleme noi, cea mai obsesivă constituindu-o, în epocă, locuința. În funcție de temperament, de situație, de dispoziție momentană, tonurile variază: îngrijorat, dezinvolt, agitat, lucid, discret. Bineînțele, și modulile de abordare a destinatarului, chiar dacă ele se reduc la o cheștiune de sinonimie. Fărneluc unor atari scrisori e că sint impregnate de sentimentul viu al colegialității, de curiozitatea față de celălalt (sau ceilalți), iar una păstrează încă spontaneitatea și aerul fanfaron, expansiv, propriu anilor tineri. Lucid, cineva evocă și existența unor egoisme. Sentimentalitatea proprie despărțirilor și regășirilor estompa discrepanțele, însă nu le anula. În fine, un aspect pe care n-aș vrea să nu-l remarc sint scrierile corespondențelor mele, două la limita ilizibilului, două „cuminti” și una excepțional de frumoasă, veritabil model caligrafic.

vizita, poate, „al meu cotet”. Dacă vii pe aici, să nu cumva să nu treci pe la mine pe la redacție ori la adresa: Leon Gheller, nr. 5A.

Te rog să-mi scrii pe această adresă de la gazdă.

Am văzut cîteva spectacole frumoase: *Casa inimilor sfărîmate* de Shaw, *Tudor* – un spectacol extraordinar dat de Casa de Cultură a Studenților din Iași etc.

Despre alți colegi nu știu, deși am scris aproape la toți. Informează-te cîte ceva, des. Voi veni eu totuși acolo, cred în decembrie.

Transmite, te rog, la toți colegii mei asistenți: lui Grig², Costică Cojocaru³ etc.
Cu drag, Marin Florea⁴

1. Nu s-a întîmplat cum spera.
2. Grigore Racaru (1940-2018), conferențiar universitar. Cariera didactică și-a început-o la Institutul Pedagogic de 3 Ani din Bacău, ca asistent la Folclor, și a continuat-o la Institutul Pedagogic de 3 Ani din Galați, fiind cursuri de Folclor, Istoria limbii și Limba română (la cetățeni străini). După '90, a colaborat cu Universitatea din Cahul.
3. Vezi nota 4 la scrisoarea precedentă.
4. Marin Florea, reporter cu problemele satului la Radio Iași, mort prematur, din cauza unui stop cardiac. Brunet, sprîncene groase, păr mai negru decît „pana corbului”, era, permanent, surzător și agreabil.

III

Iași, 22 decembrie 1963

Dragă Costică

Nu încep prin a-mi cere scuze pentru că nu m-am ținut de promisiunea dată și anume că ne vom scrie în vacanță.

Nu din supărare pe tine nu ți-am scris, ci mai ales pentru că am fost antrenat în munci noi pentru mine care mi-au răpit timpul și m-au făcut să-mi concentrez atenția asupra lor, neglijînd pe celelalte.

Voi trece în revistă, pe scurt, felul cum mi-am petrecut pînă acum timpul. Astă vară am fost de două ori la Stîmbieni¹, imediat după repartizare și de 23 August.

Hotărîrea ultimă am luat-o în pripă, așa că nu te-am putut anunța, că poate veneai și tu.

De la începutul anului școlar, alte probleme mi-au răpit timpul. În primul rînd, m-am apucat serios de folclor și apoi de... căsătorie.

Prin octombrie și noiembrie, Lia² a fost bolnavă și internată în spital, așa că buna mea dispoziție abia acum mi-a revenit.

Prin această scrisoare vreau să-ți aduc la cunoștință un mare eveniment (în sfîrșit, vei spune tu).

Acum pot să-ți răspund la întrebarea cu care mă întîmpinai deseori.

Luni 16 decembrie am depus actele la Statul Popular din Stîmbieni și duminică 29 decembrie vom lega cununia civilă.

Vom face o mică petrecere intimă, la care dacă ai plăcere și poți, te invit din toată inima. Nu va fi ceva distins, poate chiar sub posibilități, dar cred că te vei simți bine.

Mă gîndesc că poate vei veni să faci revelația la Stîmbieni și în cazul acesta vei rezolva două lucruri deodată.

M-am întîlnit într-una din zilele din urmă cu Uța³. Venea de la practică de la Spitalul Parhon și mergea la masă.

Am recunoscut-o, deși o văzusesem o singură dată.

Colegii ceilalți cum se mai simt? Transmite-le, din partea mea, multe complimente și urări de bine cu ocazia Anului Nou.

Dacă vei putea veni cu Uța, mi-ar face mare plăcere.
Cu multă stimă, Mircea⁴

1. Comună (atunci) din raionul Săveni, azi din județul Botoșani.
2. Niculina Amărăței, studentă la Filologie, o mignonă cu chip frumos, delicată, viitoarea sa soție.
3. Stela Rusu, studentă la Pediatrie, prietena mea din ultimii ani de facultate.
4. Mircea Fotea (n. 1939), conferențiar universitar. A funcționat la Institutul Pedagogic de 3 Ani din Iași și la Universitatea „Al. I. Cuza”. Autor al tezei de doctorat *Simion Florea Marian, folclorist și etnograf* (Ed. „Minerva”, 1987). În ultima parte a activității s-a dedicat chestiunilor de antropologie culturală. Autentic înțelegat, a părăsit agitația orașului și s-a mutat în satul natal al soției, unde își „cultiva grădina”.

IV

Iași, 1 martie, 1965

Dragă Căline,

Sint într-o oarecare măsură aranjat, în privința gazdei. Te voi ruga totuși să-mi scrii pe adresa POST-RESTANT, din anumele motive.

După cum ți-am spus, dispun de mai mult timp și vreau să-l folosesc în anumite direcții. Vorbiserăm despre niște recenzii. Aș vrea să încep cu volumul lui Ion Barbu,

care mă ademeneste¹. Am și început să lucrez. Cu atenția ta, cred că-și va găsi un loc și prezentarea pe care ți-o voi trimite, cînd și dacă mi-o vei cere pentru *Ateneu*.

Apropo, revista se vinde bine aici. A doua zi de la apariție se vinduseră toate exemplarele. Totuși se mai găsesc și mîlțioși...

M-am văzut cu ceilalți colegi care mai sint în Iași. Există ceva subteran – poate ceva mai mult decît amintirea – care ne leagă și ne face să încercăm un sentiment plăcut cînd sintem împreună. Totuși observ o compartimentare, o izolare a fiecăruia dintre colegi...

Unii s-au ajuns. Alții dau din coate. Cunosoc pe cineva în stare de orice ticăloșie ca să pună mina pe un ciolan. Văzîndu-i și văzîndu-i și pe alții, nu prea de mult constatasem că pe buzele mele se ivea adevărată cloacă...

De aceea, cite un gînd luminos mă îndreaptă cu condeul spre cițiva, puțini, cărora le scriu.

Poate că în vacanța elevilor voi veni pentru puțin timp în Bacău, dar pînă atunci lucrez serios aici. Mi-ai promis să-mi comunici niște titluri de cărți pentru recenzii. Eventual, aș scrie și altceva de la Iași. Nu vreau, însă, să lucrez în gol. Dacă crezi, ia legătură și cu Naniuanu², care mi-e amic. Oricum, te rog să-l saluți din partea mea.

Aș vrea, cînd îmi răspunzi, să-mi scrii și despre tine.

În așteptarea rîndurilor tale, Rony³

P.S. Salutări lui Costică Cojocaru. Cred că l-ai spus despre mine...

1. *Ocean*, EPL, 1964. Recenzia n-a apărut și nici altele cu semnătura sa.
2. Stelian Naniuanu (1935-2003), ziarist, secretar general de redacție la *Ateneu*, anterior, redactor cu probleme din economie și secretar de redacție la *Steagul roșu*.
3. Rony Căciularu (n. 1939), ziarist, născut reporter, meserie în care a făcut (și continuă să facă) o figură remarcabilă, autor al volumelor *Arc voltaic* (1972) și *Dragoste și parfum de portocală* (2013).

V

Galați, 23 septembrie 1967

Dragă Maestre¹,

Mai întii o salutare de la amicul Perianu. Mă adresez în termenii cu care eram obișnuit în vremea studenției și cred că nu te superi. Am căutat să te întîlnesc cînd am fost odată la Bacău, dar erai plecat la București. Am aflat din mai multe părți cum o duci, ce mai faci, ți-am citit mai toate articolele, așa că renunț la asemenea întrebări ca să nu te rețin prea mult.

lata de ce te-am deranjat. Am văzut că au apărut în *Ateneu* mai multe recenzii [prezentări] de reviste [din trecut]. Am făcut și eu una. Dacă ai vreo zece minute libere, te-aș ruga să te uiți puțin prin ea și, dacă o consideri acceptabilă, și ai vreedată spațiu liber pe acolo...

E ceva mărunț, fără importantă, mai ales că nu interesează direct orașul Bacău. (Nu știu dacă face să publice așa ceva.)²

Dacă te-am deranjat prea mult, îmi cer scuze. Îți multumesc, Maestre, chiar dacă n-o să găsești bun de ceva ceea ce ți trimiț, te salut, sărutări de mini Doamnei, pe care încă n-o cunosoc, și să-ți trăiască stilul.
N. Perianu³

Galați, str. Saturn nr. 34, ap. 14.

1. Apelativ acordat tuturor studenților filologi, fără discriminări valorice și cu seriozitate, de profesorul de Estetică Al. Husar.
2. Vezi „Vechi reviste: *Dunărea de Jos*”, în *Ateneu*, 5, nr. 3, martie 1968, p. 2.
3. Neagu Perianu (n. 1938), lector la Institutul Pedagogic de 3 Ani din Galați, unde a predat cursuri de Literatură veche și modernă, precum și de Analize literare, exemplu rar de bun-simț și discreție pe toate planurile.

Cu „mijloace specifice”, Constantin Călin ne-a convins într-o conferință, paradigmatică, *Despre răbdare*, că darurile celorlalte neamuri: bogăție, putere, mândrie, cutezanță, atât de ademenitoare la prima vedere, sunt de fapt „otrăvite”, amăgitoare, generatoare de inadecvare și eșec, ascunzând sub dulceața lor nebănuite și nesfârșite amărăciuni. Iar ceea ce ni se relevă nouă în haine umile, ca mari vulnerabilități, sunt de fapt nebănuite virtuți în ordinea unei raționalități superioare: divine („cei de pe urmă fi-vor cei dintâi”) și pământene, de vreme ce le sublimează pe toate celelalte: bogăție interioară, eroism moral, o anumită sfințenie (prin detașarea de mizeria spirituală a luxului, risipei și desfrăului), echilibru, demnitate – toate înfinit mai subtile, mai complexe și mai profunde.

Cine ar fi bănuț că „răbdarea”, un cuvânt atât de umil, fără descendențe nobile, ce nu are nici măcar etimologie, se poate revărsa amenințător, că poate crește, cuprinzând pământ și mare, ca să mă exprim așa, cu îngăduința recunoscută a domnului Eminescu. Acribia rar întâlnită, recunoscută, familiaritatea, să nu zic intimitatea, cu versete biblice memorabile, Psalmi, Evangheli, Fapte și Epistole, în adaos, cazanii, filocalii etc., cu scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii, cu opera unor iluștri gânditori români și străini, au făcut ca acest pericol, această risipă generoasă și neostentativă de erudiție, să faciliteze o neașteptată, o deslușitoare și liniștitoare comprehensiune. Și, mai ales, a însemnat o victorie zdrobitoare, fără surle și trâmbițe, asupra prejudecății conform căreia resursele limbajului ar fi definitiv epuizate, secătuite.

Paradoxal, sub lipsa ei de spectaculozitate, răbdarea presupune un eroism *sui-generis*, o puternică manifestare a voinței, o cutezanță interioară impresionantă. Un eroism aparte trebuie să manifeste cei ce se află în linia întâi, pe frontul de est și de vest, de nord și de sud al criticii literare și al publicisticii de toate felurile. De pildă, criticul literar trebuie să dovedească o rară stăpânire de sine și o capacitate impresionantă „de a rezista la injurături”.

La aceste cuvinte, Măria Sa Publicul a binevoit să zâmbească. Am zâmbit și eu, dar cam strepezit, când am revăzut unele texte, extrem de elocvente, în care Constantin Călin dezvăluie prețul plătit pentru a putea „rezista la injurături”.

Pentru a preveni sau a atenua șocul eventualelor atacuri, dânsul s-a pregătit psihologic și moral, confecționându-și un scut și o platoșă dintr-un impresionant volum: „Stăpânirea de sine”. Dovedind o adâncă înțelegere a psihologiei umane și, evident, a breslelor literare, a evoluției și a amplificării conflictelor, autorul cultivă o gamă

Ion DINVALE

Despre stil și alte lucruri... demodate

largă a formelor concrete ale stăpânirii de sine, dar lasă să se înțeleagă, zicem noi, că dintre toate, „Cea mai grăitoare, poate./ E când vezi câte-un confrate./ Cât ar scrie de urât./ Să nu sari să-l strângi de gât...”

De vreme ce critica doare, arde, ustură, dânsul n-a îmbrăcat niciodată haina aspră, „inu-mană” a severității glaciale, ci și-a exprimat rezervele într-o manieră cumpănită, voalată, rafinată atunci când, cu toată stăpânirea de sine, atât de greu dobândită, n-a putut păstra tăcerea. Nuanța care temperează, în opinia sa, ar fi un adjuvant menit să treacă neobservat gustul amar al unor adevăruri greu de înghițit și de mistuit. „N-am coborât niciodată în iremediabilă, în lumea invectivelor, a sarcasmelor – spune vajnicul luptător pe frontul ecologiei morale –, iar atunci când nu s-a putut fără «otrăvă», am folosit-o în doze infime, și mai mult pentru... autoimunizare.”

Tulburătoare sunt pasajele în care deconspiră sacrificiile, renunțările, frustrările, suferințele, plățile ca tribut pentru a dobândi de la „Inalta Poartă”, calmul său proverbial. „Privit din afară, calmul seamănă cu o platoșă. Nimeni nu mă întreabă însă dacă ea e greu sau ușor de purtat” („Stăpânirea de sine”). Aceste cuvinte, ce și-au câștigat cu greu dreptul la libertate, amintesc de „inima strănsă în chingi de fier”, de care vorbea Mircea Vulcănescu.

Dacă „strategia lui Bacovia – spune Constantin Călin – a fost cea a așteptării, în această privință întrecându-i pe toți”, dumnealui, zicem noi, a avut de partea sa rigoarea, tenacitatea, fidelitatea și rezistența. Cu aceste calități, a luat în stăpânire proprietatea baco-

viană – literară, nu imobiliară –, a sport-o, a chivernisit-o, i-a adăugat plusvaloare, contribuind decisiv la „triumful unui marginal”. Ce noroc, ce șansă pentru Bacovia – în poezia căruia cuvântul „noroc” nu apare niciodată – să-și afle un luptător din „forțele speciale” ce jură sub „drapel”: „De-acum (12 iunie 1987), ziua în care n-am să scriu despre Bacovia (fie și o însemnare de două rânduri) ori n-am să citesc ceva din cele ce mi-ar putea folosi în studiul despre el, va fi *dies perdida*” („În jurul lui Bacovia. Glose și jurnali”).

Știut este că omul, în genere, își ia asupra-și tot felul de mucenicii: cioplește idoli, înalță altare, aduce jertfe. Dintre idoli și locuri sacre, Constantin Călin a ales Bacovia și Bacăul. „Dosarul Bacovia” nu reprezintă doar o monumentală operă de istorie și critică literară, ci și o impresionantă istorie a urbei de la confluența Bistriței cu Siretul. Bacovia și Bacăul sunt cei doi poli în funcție de care se structurează, de fiecare dată, întreaga „pillură de fier” a preocupărilor, informațiilor, afinităților.

Dacă m-aș rezuma la un cuvânt care să exprime cel mai fericit stilul și omul, în cazul lui Constantin Călin, acest cuvânt ar fi „atipic”. Pentru că nimic nu exprimă mai bine rigoarea, sobrietatea, siguranța, grija exercitate pentru exactitate, coerență, acuratețe, onestitatea intelectuală (pasăre rară, aflată și ea pe cale de dispariție) în reproducerea textelor, opiniilor sau surselor, și asta în universul plagiatului cvasigeneralizat, în epoca copy-paste, când proprietatea intelectuală este „naționalizată”, trecută în „proprietatea întregului popor”. Atipice sunt asceza autoim-

pusă, disciplinată și productivă, pasiunea înrobitoare pentru cititorie, pentru întemeiere, demers impresionant și paradoxal într-o lume a precarității, într-un spațiu devastat și gol în care te prăbușești și din care nu mai ieși în veci. Exemplul dumnealui dovedește, cu prisosință, ce înseamnă să fii capturat de un țel – urmărit cu sfințenie –, cât de importante sunt reclusiunea marilor bibliotecari, defensivă interioară, boicotarea și ignorarea cântecului de sirenă al lumii „ce întinde luci mree”.

Rară este și impresionanta capacitate de a sesiza esențialul în lucrurile mărunte, insignifiante pentru cei mai mulți dintre noi, cum totul devine la dânsul semnificativ, pregnant, cum totul dobândește spațialitate interioară, devalând înțelesuri și dimensiuni surprinzătoare. Nu întâmplător, din utilizarea cu artă a discursului înalt, grav, în abordarea unor subiecte ce lunecă în zona derizoriului („Femeia, în manele”, „Prostia sugestivă” sau „Despre grași și grăsime” și – se putea altfel? – „Despre soacre”), rezultă un umor de-o factură aparte.

E de mirare cum izbutește să găsească măsura potrivită și cuvenită rostirii, cum reușește să elimine tot ce e de prisos, efemer, fugitiv, cum reușește să spună atât de mult în atât de puține cuvinte; fără prețiozități și formulări căutate, fără arabescuri, artificii, extensii gratuite, fără podoabe de prisos. Ideatic logică, coerentă, consistentă. Îl apropiere de Bacovia economia lexicală, densitatea scriiturii, predilecția pentru cuvintele „grele”, pentru cuvintele care, în context, devin memorabile. Ostil oricărui discurs impur, nesigur, plin de echivocuri, de ambiguități, declară programatic: „Pentru mine fluentă și claritatea sunt lucruri esențiale”.

I-am pretuit – cu firească invidie – suplețea plină de rotunjimi a cuvintelor, îndelung șlefuite de trecerea anilor, și marea și nedisimulată admirație – aproape mistică – pentru marii mucenici ai scrisului, ai ascezei, într-un cuvânt. Uneori, mărturisește, cerne zece ore pentru un pumn de făină, asta pentru că „un articol e o fereastră asupra unui subiect și m-am străduit ca să fie transparentă și de mărime potrivită”. Cultivă, deopotrivă, dispersia (extensiune, cuprindere, anvergură) și concentrarea (apoteogme, formulări apodictice).

Îi este propriu un scris de „excavare”, un scris „arheologic” ce sapă adânc multiplele straturi de depuneri, de sedimente, ce spală și cerne, după cum mărturisește, o haldă de sterilitate pentru câteva firișoare de aur. Și mai dispune criticul de antene fine, extrem de sensibile, de filtre ale gândirii și afectivității ce-i permit o mare acuratețe, eleganță și rafinament în sesizarea nuanțelor, în întrezărirea unor perspective și dimensiuni nebănuite. Neliniștitoare pentru noi, mai distrați, mai amnezici, rămân memoria prodigioasă, ce îngrijorează și inhibă, precum și marea acuitate capabilă să sesizeze detalii care nouă ne scapă, dar care pentru dânsul reprezintă o chestiune... de viață și de moarte.

Mereu la pândă, mereu cu degetul pe trăgaci, are în cătare – doar a făcut liceul militar! – cele mai neînsemnate ezități, inexactități, inadvertențe. Degrabă vărsătoriu de sânge vinovat, se dovedește a fi când e vorba de limba română, vorbită sau scrisă, ce ține la Domnia Sa de interes național, ca să utilizăm expresia preferată a unui general cu patru stele... Ce să mai vorbim de lectură?! Întrebările *ce?*, *când?*, *cum?*, *de ce?*, *unde citim?* etc. dobândesc la dânsul greutatea celebrelor interogații kantiene: *ce*, *cât*, *cum* cunoaștem. Chiar și lectura practică ca profesiune, spune Constantin Călin, presupune reguli, criterii, exigențe intelectuale, etice, estetice, „igienice”; dar în sensul înalt, ea presupune să ai la îndemână o manie de solemnitate, fiind un ceremonial, un act sacramental, o imprescriptibilă povară: „Nu știu dacă e un defect sau o calitate, dar tot ce văd devine lectură”. Un alt motiv de îngrijorare, pentru noi toți, care comitem imprudența să semnăm texte, în loc să le dăm anonime.

La fel stau lucrurile și când e vorba de „imperativele categorice ale rațiunii practice”. Adversar necrutător al oricărei mistificări, probează cu asupra de măsură severitatea unui moralist nedispus să abdice, pentru nimic în lume, de la convingeri, principii, norme cărora le-a fost fidel întreaga viață. Sub acest coif, sub această armură, sortite să înfricoșeze, se ascunde – stilul, nu-i așa?! – un moldovean blând, plin de tact, politete, moderație, echilibru, discreție, distincție și civilitate, calități aflate pe cale de dispariție într-un veac al agresiivității, primitivismului și exhibării nevrotice. Nu ne rămâne decât să-i urăm longevitate și „înconjurime luminoasă”, precum cele ale mentorului Constantin Ciopraga, cel care întru chipa idealului fericii simple. Și ca o adiere, îndepărtată, abia simțită a codrilor bengalici: „Este foarte simplu să fii fericit, dar este foarte greu să fii simplu” (Rabindranath Tagore).

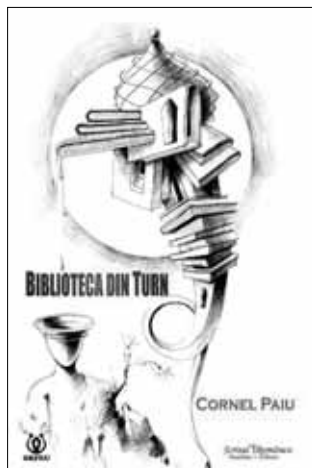
• Violeta Savu. Constantin Călin. Sergiu Adam (2012)

Încă de la debutul său din 2010 cu „Paznicii peretilor. *Răstimpuri de poezie*”, Cornel Paiu m-a convins că este un poet demn de urmărit. Un alt volum din triada „Paznicii peretilor”, și anume „Paznicii peretilor. *Summa Harmoniae. Unus*” (2015), mi-a atras suficient de mult atenția, încât am notat într-o recenzie: „În poezia lui Cornel Paiu întâlnim multe referințe biblice, însă nu sunt enunțate direct, ci într-un stil metaforic, poetul apelând deseori la parabolă. Învaluite în acest ermetism al alegoriei, poeziile, lăsate toate fără titlu și cu primul vers subliniat (sugerând un posibil titlu), nu sunt totuși dificil de receptat, lejeritatea lecturii fiind favorizată de foarte plăcute eufonii”. În volumul „Biblioteca din turn” (Craiova, Editura „Scrisul Românesc”, 2018), autorul păstrează caracteristici din volumele anterioare: filonul religios, exprimarea metaforică, alegoria, anafora. De asemenea, primul vers este accentuat ca subtitlu, titlurile fiind compuse din serii de cifre, asemănătoare clasificării CZU specifice bibliotecilor. De altfel, titlul „Biblioteca din turn” face trimitere la biblioteca din Roman, găzduită în Casa *Ioachim*, construită în anul 1864, care are și un turn de intenție florentină. În primul poem din carte se fac referiri la acest spațiu particular, cât și la importanța culturală a bibliotecii în genere și la contribuția pe care o au cărțile pentru formarea intelectuală și spirituală. Mai departe atenția ne va fi îndreptată însă nu asupra aspectelor livrării, ci ale celor suflatești, dar din subtext se deduce adeseori erudiția autorului. Rămânând fidel unui concept grafic, el însuși fiind și plastician, volumul este ilustrat de artistul Cristinelonel Prisacaru. Chiar dacă sunt și câteva texte în care se autopastează, Cornel Paiu nu cade în capcanele manierismului. Dimpotrivă, „Biblioteca din turn” se diferențiază de „Paznicii peretilor” printr-un ton parcă mai grav, printr-o viziune mai acut metafizică, expresia lirică este mai modernă, eliminând mai vechile tentații retorice sau declamative. Cartea este compusă din trei fascicule: „Straja I: salt în gol”, „Straja a II-a: raze de lumină”, „Straja a III-a: case pe apă”.

Straja I e cea mai consistentă parte a cărții și totodată cea mai comprehensivă. Un „salt în gol” simbolizează desigur expunerea la pericol, teama,

dar și curajul. În lumea modernă, divizată, secularizată, caracterizată de „gol suflătesc”, respectarea unor precepte morale implică riscuri, cel mai mare risc pe care ți-l poți sau nu asuma fiind cel al marginalizării în societate. Astfel, în prima strajă pe care eu as numi-o *a conștiinței*, se face o analiză a sinelui în poezii care descriu aspecte din viață, evenimente, trăiri. Când e aproape de a aluneca în deznădejde, poetul, asemenea psalmiștilor biblici, se adresează lui Dumnezeu, cerându-l ajutorul. În poemul în care se identifiacă anafora „Turnul vieții”, poetul meditează asupra trecerii inexorabile a timpului, conștientizând efemerul vieții pământene: „**strig: în colțul acesta de lume exist și eu!**” sunt un fir de praf pierdut în labirintul înțeleșurilor/ sunt un fir de nisip pe țărnul mării inocente// am împlinit rotundul fără să știu// caravana a plecat/ pierdută-i acum în norii amăgirii/ în colbul uitării// prin ceață abia de se mai zărește Turnul vieții/ înălțat până la cer// strig: am și eu un colț de lume în care exist/ sunt numai o picătură de sânge prelinșă pe o piatră/ sunt numai o picătură de apă suspendată între lumi”. Amenințat de deșertăciunile vieții, temându-se de părăsire și uitare, el își înăbușă strigătul de durere, căci în oceanul de durere al lumii nu reprezintă decât „o picătură de sânge prelinșă pe o piatră”, vers care ne amintește de tipătul vieții dintr-un *autoportret* al lui Nichita Stănescu: „Eu nu sunt altceva decât/ o pată de sânge/ care vorbește”. Melancolie existențială transpar și în poemul „1.1.3./ am deschis larg ferestrele”, unde întâlnim anafora „*oglină cârmii*” și în care sunt deconspirate forțele prin care poetul depășește obstacolele, căutând să aducă un pic de lumină

chiar și în cele mai întunecate abisuri. Tot în acest text e o superbă pledoarie a transcendenței, succesiunea anotimpurilor prefațând posibilitatea omului de a evolua de la păcat la înduhovnicire, de la trup (carne) la focul euharistiei: „*oglină cârmii* ce poți vedea în oglinda cârmii?/ ce poți desluși?/ ce ți se pare că poți desluși?/ ce poți înțelege?/ ce ți se pare că poți înțelege?// iată pecetea aceasta s-a rupt/ s-a topit «cum se topește ceara de la fata focului»/ sârutul acestei peceti s-a topit/ s-a infiltrat s-a adâncit s-a îngropat în strigătul tristeții// cu toate acestea/ au înmugurit au înflorit au rodit copacii/ și vântul rece nu poate decât să dezmintă letargia/ ruina robiei/ robia neîncrederii/ robia căderii// înghițit de ascultare/ «înghițit de viață»// m-am lepădat de mine însumi/ nu mai sunt decât o flacăra/ un foc intens”.

Concursul de Dramaturgie – Monodramă

Juriul celei de-a VII-a ediții (2020) a Concursului desfășurat în cadrul *Bacău Fest – Monodrame*, în urma a două etape de jurizare, a nominalizat pentru selecția finală 5 dintre cele 31 texte primite: *Sufletul pereche*, de Petre Barbu, *Omul de ceață*, de Emil-Cătălin Neghină, *Între noi vinul și imperceptibila accelerare a sângelui*, de Edith Negulici, *Casa de dincolo de ocean*, de Andrei C. Șerban, *Exerciții psihotice de reparare a copilului*, de Andreea Radu.

Juriul (Monica Andronescu, critic de teatru, redactor-șef al revistei *Amfiteatru*, Doru Mareș, critic de teatru și Maria Manolescu, dramaturg, laureata ediției a VI-a) va decide ordinea premiilor în urma vizionării spectacolelor-lectură organizate, pe baza celor cinci texte, în timpul Festivalului.

o Mihai Coțovanu – Interferența civilizațiilor

Grupajul de poezii dedicate copiilor ne introduce într-o lume a inocenței, guvernată de sfilă și destindere, dar sensuri profunde pot fi îmbrăcate în farmecul jocului, iar inițierile se pot produce prin imitație: „*Matei și Teodora*” seara vin să-i binecuvânteze// aduc cu ei și jucăriile preferate// un ursuleț/ și o pisică de plus// să viseze și ei frumos/ vise cu îngerii! În mod ingenios, din diferite ipostaze urbane se pot configura antiteze ca viață-moarte; tristețe-bucurie; păcat-virtute; fidelitate-trădare; pragmatic-inefabil; iminent-evitabil etc. Atunci când starea suflătescă este tulburată de problemele cotidiene (financiare), cel păgubit se străduiește să nu piardă conexiunea cu sacralul. Recurgând la autoironie, iar tonul devine sarcastic: „mult stimate domnule director de bancă/ cum aş putea face/ să primesc un credit pe viață/ un împrumut fundamental/ pentru viața de apoi?”

Pe de altă parte, *saltul în gol* nu este posibil decât dacă te-ai ridicat la anume înălțimi. Ajuns acolo, poți ceda instinctelor vanității, iar lupta cu propriile gânduri poate fi devastatoare. Astfel, în „Straja I” întâlnim procese de introspecție și retrospecție; eul explorează nu doar stări și senzații noi, ci le analizează, cu severitate sau cu îngăduință, pe cele vechi.

Straja a II-a. Razele de lumină sunt, desigur, simbolul *speranței*. Dar în poezia din acest fascicul nu e o schimbare radicală de registru, nu se trece de la melancolia amăruie din prima parte, la un optimism debordant. Însă mesajul poetului este că viața e alcătuită din „clipe de bucurie/ clipe de tristețe”, că ne putem opune oricând alterității căutând frumusețea, respectând libertatea, având nădejde și curaj, aspirând la cunoaștere și la atingerea idealurilor.

Straja a III-a. Pe aceasta eu aş numi-o *straja eliberării* (în sensul *dezrobirii*). Făcând o sinteză a experiențelor spirituale, cuprinde multe imne religioase și incandescente rugăciuni. Alături de acestea stau foarte bine și câteva poeme biografice, dedicate rudelor de sânge, părinților și fraților. Imaginea satului natal este fundalul unei copilării idilice. Sunt detaliate tradiții strămoșești, este evocată casa părintească în anii strălucirii ei, dar este relatat și un năprasnic eveniment care i-a provocat apoi distrugerea. Dar o nouă casă înseamnă și înnoire spirituală: „slavă Ție, Doamne,/ pentru acești pereti de humă/ luminații// iată am deschis fereastra/ acestui fluture/ cu sifidul aripilor lui/ să-i însemneze/ văzduh și auz// slavă Ție, Doamne,/ pentru noaptea asta vestitoare/ noapte bună, mamă!/ dimineață bună!/ bucurie mare!”

Volumul beneficiază de o postfață de Emilian Marcu și este prefațat de Lucian Strochi, care conchide: „*Biblioteca din turn* este un volum exemplar, o reușită certă a poetului Cornel Paiu, greu de egalat de «Însuși Poetul»”.

Cornel Paiu se află pe linia ascensională a poeziei: a debutat promițător cu „Paznicii peretilor. *Răstimpuri de poezie*”, a reconfirmat cu cele două continuări – „Paznicii peretilor. *Secundus*” (2014) și „Paznicii peretilor. *Summa Harmoniae. Unus*” (2015) –, iar cu „Biblioteca din turn” a depășit toate așteptările.

Cred în capacitatea acestui poet de a se reinventa și aștept cu nedismulată curiozitate volumul următor.

Aniversăm în acest an Centenarul Tratatului de la Trianon (Palatul Marele Trianon, de la Versailles), încheiat între Ungaria pe de o parte și alte 16 state (inclusiv România), de partea cealaltă. Marea însemnată a acestui eveniment a fost recunoașterea unirii Transilvaniei cu România, exprimată clar de români la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia în data de 1 Decembrie 1918. Pentru a înțelege mai bine cum marile puteri învingătoare în Primul Război Mondial (Franța, Marea Britanie, Italia și SUA) au recunoscut unirea românilor din Transilvania cu România, trebuie să reconstituim contextul internațional de atunci și mai ales relațiile româno-ungare din preajma evenimentului.

Instalat la 31 octombrie 1918, noul guvern de la Budapesta, condus de contele Mihály Károlyi, avea ca principal obiectiv păstrarea integrității teritoriale a Ungariei, în condițiile înfrângerii Austro-Ungariei în Primul Război Mondial și prăbușirii Dublei Monarhii. Singura șansă de supraviețuire a noului regim maghiar o reprezenta obținerea sprijinului puterilor occidentale învingătoare în război. Instalat cu obiective ambițioase, noul guvern de la Budapesta avea să se vadă foarte repede depășit de problemele externe și interne. Armistițiul dintre Austro-Ungaria și Antanta a fost încheiat pe 3 noiembrie, la Padova. Guvernul de la Budapesta a refuzat să recunoască dreptul Vienei de a semna în numele său, așa că a continuat negocierile, semnând un armistițiu separat, pe 13 noiembrie, la Belgrad. O altă problemă care avea să scape de sub controlul guvernului de la Budapesta a fost cea a minorităților naționale. Pe rând, românii, croații, slovenii, sârbii și slovacii și-au proclamat dreptul la autodeterminare, apoi independența față de Viena și Budapesta. Românii din Transilvania au hotărât să se unească cu România. Slovaci au decis să formeze un singur stat alături de cehi, iar sârbii, croații și slovenii s-au unit într-un singur regat.

La mijlocul lunii noiembrie a anului 1918, guvernul de la Budapesta s-a confruntat cu o nouă problemă: bolșevicii maghiari s-au întors din Rusia. Pe 24 noiembrie, aceștia au înființat Partidul Comunist, o formațiune politică formată în jurul unui nucleu dur de indivizi instruiți în Rusia. Secretarul noului Partid Comunist era Béla Kun, liderul comunistilor maghiari din Rusia. Acesta a ajuns la Budapesta pe 17 noiembrie, cu un plan aprobat anterior de Lenin. Cu toate că erau internaționaliști, comunistii maghiari susțineau la rândul lor integritatea teritorială a Ungariei. Atacurile comunistilor se îndreptau asupra ideii de

Andrei TUDOR

Centenarul Tratatului de la Trianon

(4 iunie 1920)

autodeterminare națională, considerată o noțiune burgheză. În data de 21 martie 1919, liderul Partidului Comunist Ungar, Béla Kun, proclama Republica Ungară a Sfaturilor. La 26 februarie 1919, Consiliul Suprem stabilise între România și Ungaria o zonă neutră, cu scopul de a împiedica producerea unor ciocniri între trupele române și cele ungare. La 20 iulie 1919 a avut loc un atac ungar. Reacția armatei române a fost promptă: contraofensiva victorioasă a dus armata română la trecerea Tisei, urmată de prăbușirea guvernului bolșevic de la Budapesta și ocuparea capitalei ungare la 3 august 1919.

Conferința de Pace de la Paris (1919-1920) s-a impus în istoria relațiilor internaționale în primul rând prin importanța hotărârilor sale, care au schimbat nu numai harta Europei, ci și soarta unor națiuni, inclusiv a națiunii române. Ea se remarcă însă și prin rolul important pe care l-au jucat experții și oamenii de știință în impunerea unor decizii ale Consiliului celor Patru Mari (Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franța și Italia). În SUA, încă din 1917, a fost creată o Comisie de investigare (*Inquiry Commission*), având drept coordonator pe colonelul House, un apropiat al președintelui Woodrow Wilson. Comisia a redactat peste 20 de studii, în care recunoșteau dreptul poporului român la unitate național-statală. *Români – se arată într-un referat întocmit de John F. Carter Jr. – trăiesc astăzi pe locurile unde au trăit cu cincisprezece secole în urmă strămoșii lor daci și romani.* Și guvernul francez a trecut, în ianuarie 1917, la formarea unui Comitet d'Études, care să facă propuneri pentru reglementarea problemelor postbelice din Europa Centrală. Doi membri ai Comitetului – André Tardieu și geograful Emmanuel de Martonne –, în proiectele privind frontiera de vest a României, au dat soluția cea mai favorabilă României. În fața Consiliului Suprem din cadrul Conferinței de Pace de la Paris, prim-ministrul român Ionel Brătianu a fost extrem de tranșant în ceea ce privește Transilvania: *Pe acest teritoriu s-a format națiunea română; vreme de secole, acest popor nu a aspirat la nimic altceva decât să se unească politic cu această regiune; României i s-a promis Transilvania prin Tra-*

tatul de la București, în 1916, când a intrat în război. Brătianu avea însă un argument și mai bun, chiar și potrivit statisticilor maghiare, care erau deseori falsificate, micșorând numărul românilor din Transilvania: doar 23% din populație era reprezentată de maghiari; în schimb, românii reprezentau peste jumătate din populația Transilvaniei, iar germanii și alte minorități, restul.

Delegația română la Conferința de la Paris a avut însă în componența sa valoroși experți în domenii variate: juridic (Eftimie Antonescu, Constantin Antoniadă, Mircea Djuvara), economic și financiar (G. Caracostea, N. Flondor, Eugen Neculce), geografie și etnografie (Caius Brediceanu, Alexandru Lapedatu), militare (col. Toma Dumitrescu) etc. Dar nu numai învingătorii, mari sau mici, au apelat la oamenii de știință în vederea pregătirii participării lor la Conferință de Pace, ci și țările aliate în rândul celor învingători. Ungaria este un exemplu. Când în ianuarie 1920 delegația maghiară, condusă de contele A. Apponyi, sosește la Paris, la invitația Conferinței de Pace, ea este însoțită de 38 de experți aleși dintre personalitățile științifice cele mai strălucite ale inteligenței ungare, mulți dintre ei specialiști în problemele românești și, în mod special, în problemele Transilvaniei. Delegația aducea cu sine un material documentar și de propagandă imens. După ce la 31 ianuarie 1919 Ion I. C. Brătianu a expus în fața Consiliului Suprem punctul de vedere românesc în problema Banatului, iar la 1 februarie a prezentat revendicările teritoriale complete ale statului român, la 3 februarie, Consiliul Suprem a format Comisia pentru Studiul Chestiunilor Teritoriale ce interesau România.

La începutul lunii aprilie, raportul Comisiei era gata. Au fost luate în considerare în trasarea frontierei de vest a României față de Ungaria și Serbia elemente de ordin etnic, istoric, economic, cultural și strategic-militar. În linii generale, frontiera trasată avea în vedere revendicările românești, dar era la răsărit de linia acceptată prin Tratatul din august 1916. La 12 mai 1919, Consiliul celor Patru a aprobat traseul frontierei între România și Ungaria, care a rămas neschimbat și după ce, la începutul anului 1920, delegația ungară a luat cunoștință de el și și-a exprimat punctul de vedere.

Alcătuît din 12 părți, Tratatul de la Trianon începea, asemenea tuturor celorlalte tratate de pace semnate la Conferința de Pace de la Paris din 1919-1920, cu Pactul Societății Națiunilor, adică materializarea ideii președintelui american Woodrow Wilson cu privire la necesitatea unui organism internațional ce trebuia să discute și să rezolve problemele internaționale de după prima conflagrație planetară.

Partea a doua a Tratatului era dedicată frontierelor noii Ungarii. Pe lângă detaliile referitoare la traseele ce trebuiau urmate de granițele dintre statul maghiar și statele vecine – Austria, Cehoslovacia, România și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Hotarele Ungariei erau cele pe care le stabiliseră comisiile de experți ale Conferinței de Pace încă din primăvara anului 1919.

Din partea a treia a Tratatului, intitulată „Clauze politice europene”, merită amintit articolul 45: „**Ungaria renunță, în ceea ce o privește, în favoarea României, la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei Monarhii Austro-Ungare, situate dincolo de fruntariile**

Ungariei”. Prin articolul 47, România se angaja să semneze un Tratat privind la protejarea minorităților de rasă, de limbă și de religie – ceea ce, în fapt, făcuse încă din decembrie 1919 –, precum și să ocrotească „libertatea tranzitului și să aplice un regim echitabil comerțului cu alte națiuni”.

Partea a cincea (articolele 102-143) era intitulată „Clauze militare, navale și aeriene”, fiind dedicată dezarmării, în termen de trei luni de zile, a Ungariei învinse. Este segmentul – nu unicul, dar poate unul dintre cele mai importante – din Tratatul de la Trianon a cărui aplicare completă nu a putut fi realizată niciodată. Era desființat serviciul militar obligatoriu, instituindu-se o armată bazată pe voluntariat (articolul 103). Ea trebuia să cuprindă maximum 30.000 de oameni, dintre care cel mult 1/20 ofițeri și 1/15 subofițeri (articolul 104).

Partea a opta a Tratatului de Trianon – „Reparații” – începea cu afirmarea responsabilității Ungariei pentru declanșarea războiului mondial, de unde decurgea și responsabilitatea ei pentru „pierderi și pagube” (articolul 161). La articolul 186 se făceau referiri la așa-numita „cotă de eliberare”: „statele succesoare” ale Monarhiei Austro-Ungare trebuiau să preia câte o cotă-parte din datoria publică ungară de la 28 iulie 1914, ca și din reparațiile datorate de către Austro-Ungaria. Prin urmare, România era obligată să preia o parte a despăgubirilor de război datorate de Ungaria marilor puteri învingătoare, în schimbul recunoașterii unirii cu Transilvania.

Resentimentele Tratatului de la Trianon nu încetează să resusciteze și astăzi spiritele naționaliste. Națiunea maghiară consideră că i s-a făcut o mare nedreptate de către marile puteri învingătoare în Primul Război Mondial, care au acceptat să-i cedeze 2/3 din teritoriu. Desigur, dacă ne punem în locul maghiarilor, nu este deloc ușor să accepți o astfel de înfrângere, mai ales că mulți etnici maghiari au rămas până astăzi dincolo de hotarele Ungariei. Dar cel mai important principiu, care trebuie acceptat de ambele părți și care ar trebui să ducă la o conciliere definitivă și mult așteptată, este considerentul etnic. Acum o sută de ani, cel mai semnificativ atu al românilor în fața marilor puteri a fost majoritatea etnică a românilor în Transilvania. Pe acest considerent principal s-a recunoscut unirea Transilvaniei cu România. Și astăzi, într-o Europă unită, considerentul majoritar etnic este principalul principiu al apartenenței unui teritoriu la un stat. Prin urmare, spiritul revizionist trebuie să înceteze. Românii au fost și sunt majoritari în Transilvania. Restul e istorie...

Gheorghe IORGA

Neînchipuita ispravă a unui ajutor de contabil în orașul Lisabona

E un truism: nu te poți gândi la Fernando Pessoa fără să nu-ți vină instantaneu în minte un cuvânt ce a făcut carieră în critica și istoria literară: *heteronim* (cu pluralul *heteronimi*). E un cuvânt-reflex, cu o familie lexicală onorantă (*heteronimie*, *heteronomat*, *heteronimic* și chiar *heterologie*, *heterologic* etc.) și un mod de existență de neînchipuit înainte de 1914 (anul când a avut revelația heteronimiei și când îi scrie la Paris prietenului său Mário de Sá-Carneiro, mărturisindu-i că s-a maturizat pe deplin din punct de vedere literar). În 1915, într-o scrisoare adresată criticului Armando Côrtes-Rodrigues, conturează proiectul unei vaste opere, iar de abia în 1935, la 13 ianuarie, îi trimite criticului Adolf Casais Monteiro cunoscuta scrisoare despre gena heteronimilor, în care definește structura familiei sale heteronimice. Heteronimia și „dimensiunile halucinante ale proiectului său de viață și de creație, ambiția de a se multiplica printr-un soi de familie infinită” (Dinu Flămând) au făcut din portughez un caz unic în literatura mondială, iar din opera lui, cazul singular de „fiecțiune somatizată”, cum o numește, inspirat, același Dinu Flămând, care, în prefața la prima ediție românească a poeziei („Fernando Pessoa. Opera poetică”, Ed. *Humanitas*, 2011), intitulată „Un ghem depănat pe dinăuntru”, adaugă: „Heteronimii lui Pessoa constituie unul dintre acele ansambluri [...] care nu fac parte din ele însele (ansamblul Pessoa nu este Pessoa). O alchimie spirituală pusă de autor în practică din momentul în care Pessoa însuși a constatat că se poate multiplica prin forța imaginației, aducând pe o scenă mai reală decât cea a ficțiunii avataruri presupuse, din trecutului sau din viitorul său”.

Într-adevăr, Pessoa n-a fost numai poet (ca să ne referim, deocamdată, la poezie), ci și *creator* de poeți, fiecare cu nume propriu (*heteronim*), cu un stil, cu o filozofie a vieții și a creației, cu o biografie diferită. Ținând seama de cei... 72 de heteronimi, câți au numărat, până acum, unii exegeți, dintre care, trei sunt arhetipali – Alberto Caeiro, „maestrul” întregii proiecții de heteronimi, semiheteronimi, pseudonimi și alte apariții auctoriale episodice” (Dinu Flămând), Ricardo Reis și Álvaro de Campos –, avem sentimentul straniu, la început, obișnuit apoi, al *facerii* unei inedite istorii a poeziei pe cont propriu, care și-a creat și propria biobibliografie! Ca umil ucenic al „maestrului” Alberto Caeiro, Fernando Pessoa s-a inclus și pe el în această „dramă” cu... oameni adevărați („drama em gente”)...

Dintre toate făpturile portughezului, una scria, încă de pe când ortonimul Pessoa era tânăr (până la moartea sa, în 1935, la 47 de ani), texte fragmentare: Bernardo Soares, „un ajutor de contabil în orașul Lisabona”. Deși Pessoa a anunțat în mai mult rânduri publicarea lor într-un volum, acest lucru nu s-a realizat decât în 1982, când textele au fost adunate în prima ediție organizată de Jacinto do Prado Coelho (două volume), adică după 47 de ani de la moartea lui Pessoa (cât, de altfel, a trăit marele scriitor!). După alte două ediții, revăzute și augmentate de Teresa Sobral Cunha (1990-1991 și 1997), a apărut monumentală ediție îngrijită și prefată de Richard Zenith

(2007), utilizată și de neobositul și admirabilul Dinu Flămând pentru ediția românească (traducerea din limba portugheză, prefată și note): „Fernando Pessoa. Cartea nelinistirii. Compusă de Bernardo Soares, ajutor de contabil în orașul Lisabona”, București, Ed. *Humanitas*, 2009. Carte devenită deja celebră în lumea întreagă, „cel mai frumos jurnal al secolului trecut”, „o referință recuperată printre capodoperele umanității și o revelație pentru criticii dezabuzati tocmai de prea multă literatură”. (Dinu Flămând)

Întrebarea la care ne încumetăm să răspundem e ce loc sau ce rol are Bernardo Soares ca partener-simptom/heteronim-partener și nume propriu pentru Pessoa. Credem că inventarea lui Soares este, ca în cazul celorlalți scriitori inventați de Pessoa, un artificiu al subiectului care nu se poate dispersa de construirea unui *Altuia* pentru a scrie/ a crea (nu în sensul celebrei propoziții a lui Rimbaud: „eu e un altul!”)

Forma textelor din „Cartea nelinistirii”, ce capătă aparențele unui jurnal intim, dă impresia că, pentru Soares, similitudinea cu creatorul operei e cea mai mare, cea mai adevărată. În plus, e neîndoieabilă că, în fața multiplicității măștilor lui Pessoa, cititorul are nevoie să creadă că, dincolo de acestea, se află cel puțin o persoană adevărată, autentică. Maestrul absolut al artei disimulării, Pessoa e primul care afirmă că, într-adevăr, Soares (un semiheteronim a cărui biografie n-are importanță) rămâne „eu, mai puțin raționalul și afectivitatea”, adăugând „și încă puțin ceva” (scrisoare adresată lui Adolfo Casais Monteiro).

Rămânând la... operația scăderii, am putea spune că Soares e Pessoa fără ceilalți heteronimi importanți, adică mai puțin Ricardo Reis, mai puțin Alvaro de Campos, mai puțin poetul Pessoa însuși, fără a mai vorbi despre heteronimii care contează într-o mai mică măsură. Cu alte cuvinte, încercând să-l găsim chiar pe adevăratul, pe autenticul Pessoa, vom merge din capcană în capcană și împotriva definiției pe care portughezul a dat-o Poetului, în prima strofă din „Autopsihografie”: „Un poet e-un imaginador./ El le-nchipuie pe toate cele/ Până-și face o inchipuire/ Chiar și din reala lui durere” (ed. cit.). Pentru Pessoa, vedem, poetul e aparența adevăratului!

Or marea noastră dificultate pentru a înțelege nevoia lui Pessoa de a-și găsi o altă identitate ca să-și scrie opera multiplă și eterogenă nu e străină de noțiunea de *aparență*, care, prin contribuția lui Jacques Lacan, și-a aflat un statut aparte în psihanaliză. Până la Jacques Lacan, aparența echivala cu simulacrul și minciuna. Psihanalistul și psihiatru francez, cu mari contribuții în filozofie și în teoria literară, ne face să înțelegem că tocmai prin aparență accede la real, nu altfel. Și face din funcția psihanalistului în tratament locul de selecție a apartenenței celei mai paradoxale, aparența de obiect.

Chiar prin aparența lui, literalmente, Pessoa ni-l prezintă pe autorul „Cărții nelinistirii”, numit întâmplător Bernardo Soares.

În „Prefața” la această „autobiografie fără evenimente”, cum numește autorul „Cartea nelinistirii”, pentru descrierea lui Soares și a împrejurărilor în care l-a cunoscut, Pessoa recurge la lexic din

aria semantică a cuvântului portughez „semblante” („înfățișare”): „un individ al cărui aspect...”, „pe chipul lui palid...”, „cu un aer bănuitor...”, „să le cerceteze chipul...”, „un aer de inteligentă...”, „trăsăturile chipului său”, „aspectul de om abătut...”, „expresia chipului”, „un astfel de profil”, „după imaginea...” (ed. cit.). Despre autorul său, Pessoa mărturisește: „Pe chipul palid și lipsit de orice trăsătură distinctivă se putea citi o suferință care nu accentua cu nimic lipsa generală de expresie și era greu să-ți dai seama ce fel de suferință indica această atitudine – părea că semnaleză diverse lucruri: privațiuni, angoste sau acel tip de suferință născută din indiferență, rezultată ea însăși din prea multă suferință”. Cei care ar fi văzut fotografiile lui Pessoa, contemporanii scriitorului, n-ar fi avut dificultăți să-l recunoască în acest *heteroportret* dacă ar fi putut citi textul de prezentare a lui Soares. În aceeași „Prefață”, Pessoa scrie că l-a cunoscut pe acesta din întâmplare și că a simțit „meru” că într-o zi el urma să cheme pe cineva la el ca să-l lase cartea pe care-a lasat-o” (ed. cit.). Mai târziu, Soares i-ar fi făcut cunoscută „Cartea nelinistirii”, la care Pessoa a lucrat 20 de ani.

Încă din primele fragmente, scriitorul Soares manifestă o dorință ireductibilă de a-și inventa o viață cel puțin *curioasă*: „Îi invidiez – dar nu știu dacă îi invidiez – pe oamenii cărora li se poate scrie o biografie sau care pot singuri să și-o scrie. În aceste impresii împrăștiate, care nu au nicio legătură între ele și nici nu doresc să aibă, îmi povestesc eu cu indiferență biografia lipsită de fapte, povestea vieții mele lipsite de viață. Sunt profesiunile mele, iar dacă nu spun nimic în ele înseamnă că nu e nimic de spus” (12, ed. cit.).

În absența vieții, subiectul numit Pessoa (alias Bernardo Soares) visează. Sunt numeroase paginile scrise sub formă de fragmente fără legătură între ele, oarecum autonome, care încep cu o referință asupra visului: „să aleg fie visul [...]”, pe care inteligența mea îl urăște [...], fie visul, pentru care nimeni nu e născut”; „Ah, de câte ori propriile mele visuri îmi apar în față...”; „...iar de la înălțimea maiestuoasă a tuturor visurilor mele...”; astăzi, în timpul uneia dintre acele reverii fără țință...”; „Sunt atent la toate continuând să visez...”; „Totul e doar vis și fantasmagorie...”; „Reverie între Cascais și Lisabona”; „...și am avut visuri nemăsurate” etc. (ed. cit.).

Dar nu întâlnim, în „Cartea nelinistirii”, un fel de jurnal intim, totuși vreun fragment care să se refere exclusiv la vis. Când e vorba despre Pessoa, care se definea drept un visător, mai mult, *numai* un visător, trebuie să ne întrebăm ce este visul pentru autorul „Cărții nelinistirii”.

Într-unul dintre fragmente, Bernardo Soares definește astfel visul: „Sunt aproape convins că n-am fost niciodată treaz. Nu știu dacă nu visez când trăiesc, dacă nu trăiesc când visez, nici dacă visul și viața nu sunt în mine lacrimi amestecate, «întretăiate», în care ființa mea conștientă s-ar crea prin întrepătrundere”. Sau cum scrie în fragmentul 31: „Dorm și dezdorm” (ed. cit.). Are dreptate traducătorul italian al „Cărții nelinistirii”, Antonio Tabucchi: arta scriitorului B. Soares e „poetica insomniei”. Insomnia, o știm, e doar un simptom. Dar, dintre toate simptomele, e cel mai greu de descifrat fiindcă nu e

• Mihai Coțovanu – Strada mare din Barbizon

ca un vis, o interpretare a dorinței, o formă a inconștientului; nu e nici ca visul, un soi de gardian al somnului. Insomnia e chiar antisomnul, nu ne duce la niciun sens, la nicio semnificație. Ține de ordinea realului. În insomnia, subiectul, în lipsa somniferului, poate recurge nu la vis, ce necesită somnul, ci la reverie. Așa procedează Bernardo Soares în fața insomniei. Însă această continuă reverie la Pessoa-Soares se transformă repede în text și constituie un aparat simptomatic „vis treaz, text literar”, (Real) ce ține loc de partener-simptom al subiectului. E evident că tocmai acest aparat îl ajută să facă față insomniei lăsându-i o rămășiță neasimilabilă. Acest rest neasimilabil e un afect care torturează subiectul zi și noapte și care se numește *neliniștire* (în portugheză, *desassossego*). Dar „desassossego” nu înseamnă, în sintagma-titlu, nici „angoasă”, nici „indispoziție”, nici chiar simpla... „neliniște” (în portugheză, există „intranquilidade”). Cuvântul portughez, un derivat al verbului „desassossegar”, indică o pierdere, o privațiune, o lipsă: lipsa de „sossego”, adică de răgaz, de liniște. Bernardo Soares îi dă și alte conotații: „plictiseală”, „angoasă”, „indispoziție”, „chin”, „tulburare”, „inapținutudine” și „incompetență în privința vieții”, pe scurt, apragmatism, adică incapacitatea de a se descurca în viață (de care se plânge mai mereu autorul).

Ce este așadar Bernardo Soares pentru Fernando Pessoa? Mai întâi, un nume propriu pe care îl găsește și care îi servește ca punct de tapizare pentru a opri o derivă permanentă a spiritului său: reveria. Deriva îl împiedică să doarmă și să acționeze. Această reverie îi este necesară ca să continue să „trăiască” și să suporte să scrie neînecat. Așa stând lucrurile, subiectul nu rămâne mai puțin în captivitatea *neliniștirii*, adevărată la cruce.

Din toate aceste texte fragmentare, peste 500, depuse în celebrul cutăr cu manuscrisele pessoane, Pessoa a vrut să facă nu numai o carte, ci *Cartea*, sumă literară a unei vieți și a unui destin: *Cartea*, în semnul exigenței lui Mallarmé: „Totul în lume există pentru a ajunge la o carte”. Acest vis rezumă o concepție constantă despre viață și despre literatură la Pessoa-Soares: „M-am gândit [...] ce fel de proză folosesc eu. De fapt, cum scriu? Am avut, cum au avut mulți alții, voința perversă de a-mi dori un sistem și o normă. Sigur e că am scris înainte să am vreun sistem sau vreo normă, însă prin asta nu sunt cătuși de puțin diferit de ceilalți. „Analizându-mă într-un târziu, descopăr că sistemul meu stilistic se bazează pe două principii și de îndată, conform bunei reguli învățate de la bunii clasici, înalt aceste principii la rang de reguli fundamentale ale oricărei arte de a scrie: să spui ceea ce simți exact așa cum simți – clar, dacă este clar; obscur, dacă este obscur; confuz, dacă este confuz; și, pe de altă parte, să înțelegi că gramatica este un instrument, nu o lege.”

În „Cartea neliniștirii”, subiectul s-a identificat complet cu aparenta, iar obiectul n-a mai avut liniște până ce n-a scris acest text straniu despre propria viață, peste care și-a purtat umbra deasă a unei melancolii din altă lume. Amintindu-ne ultima frază din „Mitul lui Sisif” al lui Camus și schimbând ceea ce e de schimbat, *trebuie să ni-l închipuim pe Bernardo Soares fericit...*

Marius MANTA

Tainele-nvechite ale vântului

Bunicul dinspre mamă a trecut printr-o experiență ale cărei înțelesuri ne scapă, nouă, celor din familie, până în ziua de astăzi: cu ani în urmă, deja bolnav de ciroză, bunicul a intrat într-o comă profundă, fiind menținut exclusiv de aparatele specifice secției ATI pentru o perioadă de circa șase luni. Iată cum sistemul medical al anilor '80, așa rudimentar cum era, avea totuși un respect față de valorile firești ce se leagă dintotdeauna de condiția umană. Asta e cu siguranță o altă poveste, să revin: în ciuda tuturor prognosticurilor, dar și a evidențelor, Aurel avea până la urmă să-și revină, total miraculos. În câteva săptămâni a trebuit să învețe, precum un nou-născut, să meargă, să mănânce, în parte chiar să vorbească. Avea însă o bucurie nedesimulată, o dorință și o voință de viață exemplare. A mai trăit după acest episod peste patru ani, neimpunându-și nicio restricție. Urma să moară când nimeni nu se aștepta, din pricina unei pneumonii cauzate stupid.

Ultimul roman scris de Adrian Lesenciu mi-a adus aminte de această întâmplare-situație cu totul ieșită din tipare. „Limbile vântului”, apărut la „Cartea Românească”, face parte din categoria romanului alegoric, aducând în prim-plan viața inedită a unui cioban din zona Bucovinei; dinspre o situație-limită, un accident (voie a destinului) în urma căruia personajul intră în comă (de tip alfa), evenimentele se succedă după alte înțelesuri, întreșând rosturile unei lumi tainice. Gheorghe Borghescu este personajul principal, paradoxal construit cumva în *absentia*. Elementele-i de biografie îi sunt dezvăluite

cititorului prin voința celorlalte personaje, până la urmă construind împreună un destin ce pare să fi fost însemnat încă de la primele momente ale vieții sale. Astfel, aflat sub patima băuturii, neștiutor de carte, tatăl copilului nou-născut, îi greșeste numele în fața autorităților, îi conferă o altă identitate, pre-semn al unui drum diferit. Ulterior, vom afla că tot ceea ce își dorise copilul Gheorghe era legat de posibilitatea de a învăța, implicit de a ieși dintr-un mediu nociv. Problemele financiare, dublate de un dezinteres din partea familiei, aveau să-l determine să se retragă din lume, să urce dealurile și să intre într-o mare familie, aceea a ciobanilor. Chiar dacă pentru puțin timp, înainte, lui Gheorghe îi fusesse îngăduită și o poveste de dragoste; drumurile celor doi tineri aveau să se împotmolească într-o singură atitudine conștientă. Dar Gheorghe nu e un cioban oarecare: aflat la stână, citește cărțile mari ale omenirii, e un apropiat de Thomas Mann ori de H. Hesse... iar lista poate continua! Dincolo de toate acestea, trepat, de-a lungul înțelesurilor romanului, se insinuează ideea că adevărata cunoaștere este aceea a oamenilor simpli, care nu complică lumea, ci manifestă

o detașare mai ales față de tot ceea ce rămâne trecător. Astfel, este extraordinară lecția din final a unui cioban în vârstă, aflat față în față cu doctorul Radu, scenă tar-kovskiană. Cel dintâi îi explică omului cu facultăți și rațiuni așa-zis superioare: „Viața noastră nu-i numai aici, petrecută între bărne și târși, pe tâpsan. Viața îi mai mult de-atât. Fiecare lucru pe care îl vezi matală îi umplut cu ceva. Îi umplut cu ceea ce înțelegem noi. Lumea asta nu îi doar a văzuteilor, umplută cu rosturile pe care le dăm noi. Lumea are în ea rosturile ei, pe care și le varsă din când în când peste noi, dacă știm să ascultăm. Da' rosturi is și pe ape, și în văzduh, și în viața noastră. Multe rosturi is nevăzute”. Sigur, gândul îmi zboară la figura de-acum legendară a lui Ilie Cleopa, figură patristică, cel care luat de la oi este dus direct în scaunul de stăreție la Mănăstirea Sihăstria, urmând să fie propus chiar spre demnitate mai înalte. Implicit, lecția oferită de baci așază față în față două „scoli” diferite, două maniere mai degrabă disjuncte de raportare la existență și la corola ei de mistere. Același, în roman, continuă: „Nimeni n-am auzit să fi învățat la școală despre rosturi. [...] Lumea crede că noi, ciobanii, n-avem școală. Da' gândește-te matală că după ce ne întorcem de la stână, duminică de duminică, mergem la Sfânta Liturghie. Vreo treizeci de săptămâni”. E lumea faptei, față în față cu cea a convențiilor.

Așadar, ratând în plan afectiv, Gheorghe Borghescu își urmează calea, neîmpotrindu-se în niciun fel. Înțelegem că a sa cunoaștere rămâne de ordin superior, întrucât se raportează nemijlocit la aspectele trănice ale existenței. Sigur, nu intră în sfera mea de interes să dezvăliu subiectul propriu-zis; totuși, pe de altă parte, mă simt obligat să menționez apariția (simetrică) a doctorului Bucur, medic tânăr, care constituie (în breaslă!) excepția: empatizând cu pacientul său, doctorul se hotărăște să înțeleagă cum, aflat în comă, Gheorghe este în stare „să vorbească în limba portugheză”. La rigoare, Radu Bucur conduce acțiunea romanului – se hotărăște să plece în mai multe rânduri din spital, doar pentru a-și înțelege personajul în situ.

Aproape detectivistic, din aproape în aproape, dinspre ținuturile ascunse ale oierilor, Brodina, și până la un congres în Portugalia, urmând o somitate în domeniu, Radu Bucur crede cu toată ființa sa în meseria pe care o profesază, în jurământul față de Hippocrate și – de ce nu? – în condiția sa umană.

Adrian Lesenciu izvo-dește și un roman mitologic, plus unul al întâlnirii dintre două mentalități inițial total opuse. Apoi, autorul dovedește că are știința compartimentărilor de ordin lexical. Personajele își păstrează un anume șarm, ele poartă discuții cu nonșalanța omului simplu, utilizând fonetisme arhaice, regionalisme, expresii din popor. Da, autorul este fără doar și poate un „om al locului”, care se va fi împărtășit la vremuri venite din aceleași taine ale existenței.

Dar am lăsat pentru finalul acestei succinte prezentări, cu rol de invitație spre lectură, partea „întunecată” a întregului construct, un spațiu populat de suflute condamnate poate eternului zădărniciu de după moarte: de notat casa în care locuie Gheorghe ori bunica dinspre tată, Eudochia Crușinițchi, care locuia cu un strigo; apoi succesiunea de dingine ale oamenilor locului, care certificau prezența în sat și în pădure a unor duhuri necurate. La o primă lectură, pare că lumea în întregul ei e părăsită de Dumnezeu: când a fugit plecat din lume, „practic s-a retras din cuvinte” – însă abia de aici omul pare să-și conștientizeze cu adevărat menirea, cu alte cuvinte să-și asume drumul ca experiență tainică a vieții în energiile necreate: „Atunci s-a petrecut ceea ce nu pot să uit și nici să împărtășesc. S-a petrecut unirea cu divinitatea, cu universul (nu știu dacă vorbele acestea se deosebesc). Extazul nu-și repeta simbolurile; sunt unii care L-au văzut pe Dumnezeu într-o sclipire de lumină, alții care L-au deslușit într-o spadă sau în învolburile unei roze. Eu am văzut o Roată uriașă, care nu se afla în fața ochilor mei, nici în părți, ci în toate locurile, în același timp”. Peste toate, e un roman în paginile cărui Adrian Lesenciu se simte că poartă origini bucovinene, că duce cu sine ceva din magia unor sensuri pierdute nu de mult. Lingvistul, criticul, poetul, romancierul marca Lesenciu se întâlnesc cu toții aici, găsind drept numitor comun aceeași dorință de a experimenta frumusețea unei lumi care respiră încă sub cupola tainei, mărturisind implicit căile abia ivite ale unui preaplin suflutesc.

• Mihai Coșovanu – Nufertii lui Claude Monet

Ion al Glanetașului își imaginează „nunta în cer” cu Florica Oprea în timp ce dansează la petrecerile lor de nuntă. Dar, cum greu se poate înfăptui ceva cu jumătăți de măsură, cei doi vor trebui să se mulțumească a face – pentru a mă folosi de o spusă a lui G. Ibrăileanu – „concurență stării civile” (prin comiterea adulterului din partea Floricăi). Tânărul văduv intenționează să meargă cu „crăiasa” inimii sale în mod legal la starea civilă pentru a și-o face nevastă, chiar dacă își spune că pentru aceasta ar trebui să facă moarte de om. (Expresia nu este întrebuițată la modul general, ci cu adresă precisă la George.) Dând târcoale viitoarei mirese, în lipsa lui George de acasă, Ion este surprins de Savista și se dezvinovățește cu vorbe prefăcute: „Am venit iar și iar n-am dat de George... N-am noroc și pace!” (Liviu Rebreanu, *Ion*, Editura Cartea Românească, 1979, p. 398; toate citatele vor fi date din această ediție). Marele lui „noroc” va fi reprezentat de finalul fatal, atunci când chiar este convins că nu îl va găsi acasă.

Plecând de la nunta Floricăi cu George Bulbuc, Ana îi spune deznădăjduită lui Ion, parcă rostind cuvintele cu gura altcuiva, că se va omori. Răspunsul dur al cinstiului nuntaș („– Da’ omoară-te dracului, că poate așa am să scap de tine!” – p. 346) este dat cu gândul la aceea care îi va fi *logodnică de-a pururi, nevastă niciodată*. Dacă Ion ar fi cunoscut legile, ar fi avut grijă ca Ana să aibă „speranța de viață” și mai scăzută; nu începe nicio îndoielă că ar fi făcut tot posibilul să se debaraseze mai iute atât de ea, cât și de copil. De unde să știe el că tatăl moșteneste copilul, iar copilul pe tată? Judecătorul din Armadia avea dreptate să-i reproșeze preutul lui Belciug că nu le explică „boilor” (în speță, lui Ion și lui Simon Lungu) că la judecătoria oamenilor a de lucru și că nu se pierde vremea cu fleacuri. Scăpând de Ana mai repede, ar fi cerut-o de nevastă pe Florica înaintea lui George. Oricum, molatecul flăcău nu s-ar fi grăbit la însurătoare cu ea, deoarece, ca să-i placă lui o fată, trebuia să vadă că-i place și altuia, apoi să fie el cu ea, tocmai pentru a-i pricinui nezac rivalului.

Dacă Ana se dusese cu doi ani înainte la târgul de fiecare joi din Armadia și, fiindcă simțea că Ion nu o iubea îndeajuns, avusese de gând să se arunce în râul Someș, Florica se aruncă mai întâi în brațele lui Ion și apoi pleacă mai departe, pe același drum înspre târg. Voia să vândă niște pere și nu avea de unde să știe că, făcând dragoste sub mărlul

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

La spartul târgului

• Fragmente dintr-un studiu •

pădureț, va da perele pe mere pădurețe. La sosirea în locul unde muncea Ion, cu „năframă albă în cap, legată ștrengărește”, îi spune acestuia: „– Am să sosesc la spartul târgului, lonică!... De, omul cu multe griji anevoie iese din casă!” (p. 393). Într-adevăr, tânăra nevastă se ducea la bălciul (deșertăciunilor?) din Armadia, însă cred că vorbele acestea au un subînțeles. Pe de o parte, a sosit la spartul târgului lui Ion cu Vasile Baciuc, atât în privința pământurilor, cât și a victimei celor doi dușmani – sinucigașa Ana. Pe de altă parte, ștrengărița a ieșit anevoie din casă, deoarece avea grijă să nu-l supere pe George: „– Vai de mine... numai să nu mă ții mult de vorbă, loane, că mă omoară George...” (p. 394).

Chiar dacă George nu o omoară după ce l-a ucis pe Ion (în situația similară, Ion i-ar fi curmat scurt zilele nevestei), aceasta nu înseamnă că nu era gelos sau cel puțin prevăzător. El spune că a luat-o pe Savista în casă pentru că îi va purta noroc. Oloaga avea îndatorirea să stea toată ziua pe prispă și să hășăiască găinile, pentru a nu intra în tindă, dar aluzia era făcută la adresa musafirilor nepoftiți, de felul lui Ion. Atunci când ea îl cheamă deoparte să-i spună că Ion îi trece prea des pragul casei în lipsă, el o întreabă în glumă și aluziv: „– Ei? Ce poznă-i cu găinile?” (p. 398). Când Ion îi mărturisește Floricăi că ea tot a lui va fi, aceasta îi răspunde cu „glasul iubirii”: „– Când s-a putut, n-ai vrut; când vrei tu, nu se mai poate!” (p. 394). Fără să știe, fata i-a întors vorbele pe care el i le spusese, cu „glasul pământului”, lui Vasile Baciuc, atunci când viitorul socru îi reproșase că nu vrea să o ia pe Ana după ce a lăsat-o însărcinată: „– Când am vrut eu, n-ai vrut d-ta... Amu nu mai vreau eu, uite-așa!” (p. 188).

După moartea lui Ion, tot Pripasul bărfea că Florica ar fi rămas însărcinată cu el. Nimeni nu știa cine a lansat vorba aceasta, dar mulți o credeau, deși nu aveau de unde ști ce s-a întâmplat între ei sub mărlul pădureț, acolo unde se născuse, cu un an înainte, copilul lui Ion cu Ana. Este posibil ca gura satului să fi avut dreptate,

cu atât mai mult cu cât George îi reproșa nevestei, în gând, că nu este în stare să-i facă un copil, dar este posibil să nu se fi putut din cauza lui (știm că există prejudecata adânc înrădăcinată că doar femeia este vinovată dacă un cuplu nu poate să procreze). Dacă mărlul pădureț sub care născuse Ana era acum plin de rod, de ce să nu se fi ales cu un fruct al iubirii și Florica? „Mărlul pădureț sub care născuse anul trecut Ana era încărcat de rod și făcea o umbră groasă, deși o porumbiște verde îl acoperea până-n ramuri” (p. 393), ceea ce înseamnă că umbra groasă poate fi o aluzie la moartea Anei și a copilului, iar porumbiștea verde ar reprezenta un semn al prosperității lui Ion.

Ion îi cere lui Titu, înainte de plecarea acestuia în Regat, să-l sfătuiască ce să facă pentru a se însura cu Florica. Știm că el era foarte supărat atunci când cineva nu-i dădea sfatul pe care îl aștepta, așa cum s-a întâmplat în momentul în care învățătorul Herdelea îi propune să accepte doar jumătate din pământurile lui Vasile Baciuc. Nu ar fi crezut că Titu nu-i va da același sfat de odinioară, în privința lui Vasile Baciuc și a Anei: „Dacă nu vrea el să ți-o dea de bunăvoie, trebuie să-l silești!” (p. 101) (acum fiind vorba despre George și Florica). Ar fi tras, probabil, concluzia că, pentru aceasta, trebuie să-l omoare și nu ar fi fost greu să-i găsească o pricină, în ciuda prieteniei care îi lega (interesată din partea lui). Dacă ar fi trăit, Ion ar fi fost

acela care l-ar fi omorât pe George într-o bătaie pe care tot el ar fi provocat-o și, după niște ani de pușcărie, ar fi revenit pentru a se căsători cu Florica. Nu știm mare lucru despre sentimentele acesteia față de Ion. Doar atât că, venind tânărul văduv în vizită la casa ei (de fapt, la casa de piatră făcută de tatăl lui George), „se zăpăcea și se roșea puțin, încât oalele îi dădeau deseori în foc, umplând toată casa cu aburi și miros de răntaș ars” (p. 397). Cu siguranță însă, glasul iubirii Floricăi nu este atât de tare ca al lui Ion, deoarece, pentru a se mărita, ar fi acceptat să fie cu oricine.

Ne putem imagina un alt scenariu al romanului, dar fără happy-end, deoarece lucrurile nu ar fi stat deloc bine, din cauza geloziei lui Ion. Și-ar fi snopit nevasta în bății (tot era el obsedat de snopii a cât mai multe holde...), spunându-și, probabil, că, așa cum l-a înșelat pe George, va face în continuare și cu el. Din pricina geloziei, nu i-ar fi îngădit niciun fel de libertate de mișcare, deoarece îi știm apucăturile: „De-abia se stăpânea să nu se repeadă la ea, s-o cuprindă în brațe și s-o ducă de-aici, să n-o mai atingă nimeni, nici să nu i-o răvnească” (p. 392). Ar fi ascuns-o de ochii tuturor, nu ar mai fi lăsat-o să se ducă singură în târg la Armadia, ca să nu i se întâmple ceea ce se petrecuse și cu el. Ion îl consideră pe George tâlhar pentru că i-a răpit-o, altminteri (crede el), poate că fata l-ar fi așteptat. Cu alte cuvinte, se iluziona că

ea ar fi avut răbdare ca el să se înstărească de pe urma șantașului asupra lui Vasile Baciuc, să moară Ana și apoi să o ceară de-a binelea de nevastă. Cam prea multe pretenții ar fi avut. În orice caz, Florica, fiind „sprintenă ca o ispită”, nu ar fi dus o viață bună cu el. Într-un asemenea prezumtiv capitol din roman s-ar încadra subiectul din noula *Rățuia*, Ion devenind, ipotetic, un criminal din gelozie, precum personajul Toma Lotru.

George, îndemnat de mamă, s-a dus la ghicitor să-i dezlege pe Ana. Aceasta i-a descântat și zadarnic s-a tot necăjit, deoarece Ana fusese „vrăjită” de Ion, care nu a trebuit să se ducă nicăieri pentru a-i dezlega pe Florica. Dacă s-ar fi căsătorit cu ea, harnic cum era, flăcăul ar fi agonisit mai mult și ar mai fi trebuit să aibă niciun regret că nu s-a căsătorit din interes cu Ana. Dar nu mai voia să fie slugă pe la alții, rămânând chiar în urmă cu lucrul la pământul lui și, pe deasupra, îi era ciudă că pământurile lui Vasile Baciuc le vor înmulți pe celea ale lui George. Considera că dragostea nu este totul în viață, că alta este temelia: „Mă moleșesc ca o babă năroadă, parcă n-aș mai fi în stare să mă scutur de calicie. Las’ că-i bună Anuța” (p. 50). Când – pentru a împrumuta termenii gospodărești – își va vedea sacii în căruță, își va schimba opinia pe care o va exprima la despărțirea de Titu. Se simțea neputincios în fața acestei dileme și își umplea gândurile cu felurite planuri, un laitmotiv al romanului putând fi alcătuit din frazele: „Ion urmări din ochi pe Ana câteva clipe. Avea ceva straniu în privire, parcă nedumerire și un viclesug neprefăcut. Tot atunci zări mai alături și pe Florica [...] Flăcăul clipi aspru, ca și când ar fi vrut să-și alunge un gând din creieri” (p. 17).

„Altminteri, în cearșaf o să-l ducă de aici” (p. 35) – îi spune Ion lui Titu înainte de a-l bate pe George în fața cărciumei lui Avrum, iar a doua zi, luni dimineață, se trezește cu cămașa de sărbătoare plină de sânge, având făcute ferfeniță toate înfloriturile și mărgeluțele dichisite de mama lui. La sfârșit, este tot cu cămașa plină de sânge și va fi pus peste cadavrul său „un cearșaf nou și alb ca floarea”, adus de Florica din casă. În final, Ion se va alege cu loviturile de sapă nouă-nouță a lui George (un fel de baltag al lui Gheorghiuț (Lipan) și cu cearșaful la fel de nou al Floricăi. Refuzând căsătoria cu Florica, Ion nu și-a văzut cearșaful nou pus de mireasa gândurilor sale pe patul nupțial, dar nu l-a putut vedea nici pe acela (poate că același care fusese menit nunții cu el) pus peste cadavrul său.

• Mihai Cotovanu – Peisaj din Giverny

Constantin Popescu a dovedit „un stil gata format de la primele filme, două scurtmetraje care nu semănau deloc cu se s-a făcut sau cu ce se făcea la momentul respectiv în România”¹ – *Apartamentul* și *Canton*. Cele trei lungmetraje care au urmat au ca temă comună văltoarea – istoriei (în *Portretul luptătorului la tinerete*), familiei destrămate (*Principii de viață*), absurdului existențial (*Porroca*). *Principii de viață* este o variațiune pe tema „regele e gol”. Aici, regele (un tată de familie autoritar, cu obligații și față de băiatul din fosta căsătorie) e gol pentru că principiile sale de viață sunt găunoase.

Marian Crișan recunoaște o realitate tăgăduită acum: „Fiecare generație își are momentul de glorie. Și anii '70 l-au avut... Verou, Pița, Tatos și alții au zis ceva... Și Daneliuc. Asta nu se discută acum, se banalizează, dar am fost prezenți în marile festivaluri. Nu poți spune că în România acum s-a inventat cinematograful! Acum se merge pe un cinematograful realist, minimalist și din cauză că bugetele practicate nu permit o abordare minuoasă în ceea ce privește filmări în platou, scenografie, costume, efecte speciale etc. Asta ne duce spre un fel de povestire realistă și contemporană. Pentru că numai asta poți să produci!”² Adeziunea sa față de alte tipuri de cinema (inclusiv cel experimental) decât cel strict realist se regăsește în lungmetrajele pe care le-a făcut: *Morgen* (despre comunicarea de dincolo de cuvinte), *Rockar* (unde narațiunea este abandonată prin „de-dramatizare”, în favoarea unei priviri contempla-

Marian-Sorin RĂDULESCU

Revoluții și involuții (5)

• *Visul lui Adalbert*, de Gabriel Achim

tive de tip „portret de familie”) și *Orizont* (o privire contemporană asupra nuvelei *Moara cu noroc*).

Gabriel Achim debutează în lungmetraj cu *Visul lui Adalbert*, un film experimental, în răspăr față de stilistica realistă de tip minimalist prin care cinematograful românesc atrăsese atenția lumii până atunci, vreme de zece ani. Realitatea nu mai este redată „la scara unu la unu”; este investigat și tărâmul viselor, unghiurile de filmare sunt adesea derutante, narațiunea e pe alocuri „sucită”.

Ultima zi aduce în discuție curajul de a-ți înnoi mîntea și zeflemeaua pe care o stărește un asemenea demers.

Maria, cel dintâi lungmetraj al lui Călin Peter Netzer, un remake după scurtmetrajul său omonim din studenție, este construit după așteptările producătorului german: mizerabilism, sărăcie, prostituție. Dincolo de conotații sociopolitice locale și (mai mult sau mai puțin) actuale, din *Medalia de onoare* rămâne scena cinei familiale de la final, centrată pe activarea stănenitoare a emoțiilor

ilor paterne și filiale în momentul reîntâlnirii față către față dintre un tată și un fiu, amândoi risipitori. *Povestea copilului* este un mic studiu asupra relației dintre o mamă dominatoare și fiul său, într-un moment crucial din viața acestuia. A fost apreciat însă mai ales pentru dimensiunea social-politică – corupția sistemului polițienesc și juridic dintr-o țară ce pare iremediabil pierdută și dintr-o societate alcătuită greșit.

Secvența de început din *Căini*, în care o rămășiță dintr-un cadavru uman iese la suprafața unui lac acoperit de mătasea broastei, anunță un thriller, deci un film de gen. La final însă, alături de principalele personaje dramatice ale filmului scris și regizat de Bogdan Mirică (un polițist în pragul pensionării, un Kurz local), se dovedesc a fi fost și natura neatinsă de acțiunea civilizatoare a omului și timpul cu o „densitate perceptibilă vizual”³.

Răzvan Georgescu a fost un filolog timișorean care a emigrat, cu familia, în Germania. Când nu împlinise încă 40 de ani a fost diagnosticat cu o tumoare pe creier. A fost operat, iar doctorii i-au mai dat cel

mult trei ani. Atunci s-a apucat să mai facă un film (cu câțiva ani înainte scrisese și regizase pentru televiziune, alături de Florin Iepan, *Născuți la comandă – Decreții*): un documentar care, fără să fie explicit biografic, vorbește despre lupta sa zilnică pentru viațuire. *Testimonial* este povestea câtorva artiști sau scriitori din SUA, Germania și România care au trecut și ei prin complicate intervenții chirurgicale și care, dedicându-se creației până în ultima clipă, și-au prelungit viața. Cât timp a lucrat la *Testimonial*, tumoarea lui Răzvan Georgescu a stagnat. A început să evolueze abia după ce s-au terminat filmările. În 2014 avea să termine un alt documentar, *Pașaport de Germania*, ai cărui interpreți sunt câțiva cetățeni români de etnie germană care, înainte de 1989, au reușit să emigreze în Germania, iar acum povestesc despre viața în noua lor patrie.

1. „Și peștii care scârțâie...”, în Mihai Fulger, „*Noul val*” în *cinematografia românească*, op. cit.
2. Dan-Mircea Jacan, un interviu cu Mircea Crișan, *Realitatea bihoreană*, iulie, 2008 (<https://atelier.liternet.ro/articol/6323/Dan-Mircea-Jacan-Marian-Crisan/E-ca-un-glont-Nu-nimeresti-nu-conteaza-nimeresti-data-viitoare-Dar-daca-nici-macar-nu-tragi.html>)
3. Daniel Ungureanu, „Canis canem edit”, *Timpul*, nr. 228, 2018.

vade mecum

Liviu FRANGA

Ochii

Ultima zi a primei săptămâni de vară. Un sat din câmpia de odinioară a Vlăsiei, la un zbor mai lung de pasăre fugind de betoanele Bucureștilor. Sâmbăta morților – Moșii de vară. Răcoarea dimineții vine încă dinspre iarnă. O mână de credincioși. Femei cu basmale cernite. Bărbați cu ochi stinși. Ridică colivele. Le leagă. Le lasă jos, pe masa îngustă de dinaintea pridvorului bisericii, în curte. Doi preoți, cu ochii în pământ, le binecuvăntează. Toarnă vin peste colive. Femeile împart câteva pungii: un măr, un covrig, un biscuit, o napolitană. Se învârtă și câinele cimitirului. Cu fața spre biserică și cu ochii la turlă, mâna de femei și bărbații venind după ele ies câte unul, câte una, pe poartă.

– Când a fost cel mai rău, părinte? Îl întreb pe tânărul preot, care descurie ușa bisericii.

– Când a fost?

– ...da, în ultima vreme. De când cu molima. Acum? Azi?

– De ce azi?

– Pomenire fără liturghie. Afară. În buza cimitirului satului...

– Cel mai rău a fost când biserica a stat închisă. Am ținut înăuntru, doar eu cu părintele, toată slujba de noaptea Învierii. La miezul nopții am strigat: „Hristos a înviat!” Ne-am răspuns

singuri. Dar cel mai rău și mai rău a fost atunci când părintele a ieșit din altar cu crucea în mână, sus, și a spus: „Pace vouă!” Biserica era goală.

***

O mică prăvălie, de modă adolescentină, lângă blocul meu, pe unul dintre bulevardele principale ale Capitalei, odinioară întemeiat motiv de promenadă elegantă spre nord, la șosea și în parcul Herăstrăului. Vitrinele micute etalează cochete două perechi de manechine. În prima vitrină, două tinere parcă se îndeamnă la drum una după cealaltă, care întoarce capul înapoi, părând că își îndeamnă prietena pe unde s-o ia. În cea de-a doua vitrină, o fată și un băiat se uită timid înspre stradă. Degetele lor prelungi par că se caută, par că se ating. De câte ori îi privesc, de dincoace de vitrină, din stradă, mă gândesc că ei ne întreabă temători: „N-o să râdeți de noi, pentru că vrem să ne ținem de mână, ca doi copii?” Ca doi copii, da, care se iubesc. Sau poate cine știe ce altceva se întreabă, mutește, cu o ușoară ridicare a sprâncenelor. Pentru că doar ochii lor mai poți să îi vezi. Doar ochii le-au mai rămas neacoperiți de masca albastră. Prinsă ca o botniță, de la o ureche la cealaltă. Mă îndepărtez, nedezipindu-mi privirea de la cele două perechi din vitrine. Pe lângă ele, forfotind, tineri și tinere, în magazine, cu botnițe albastre, intrând înăuntru, ieșind dinăuntru.

• Mihai Cotovanu – *Timpul devorează totul*

Motto: *Fiecare cuvânt este o prejudecată.*
Friedrich Nietzsche

Când Kant, ajungând la înțelegerea că mulți nu vor desluși sensul mesajului metafizic din „Critica rațiunii pure”, a scris „Prolegomene la orice metafizică viitoare care se va putea înfățișa drept știință”, i-a înveșmântat, de fapt, cu o armură specială, chiar și pe cei mai calificați și liberi de prejudecăți, pentru a-i apăra de... prejudecăți. Demersul kantian nu a fost întâmplător. Până și Johann Georg Hamann, filosof german, considerat lider al filosofiei post-kantiene, dar și primul critic al lui Kant, îi scria (15 septembrie 1781) lui Johann Gottfried Herder, dar și lui Johann Friedrich Hartknoch (noiembrie 1781), după ce a citit „Critica rațiunii pure”: „Critica sa o citesc acum a treia sau poate a patra oară. Cea mai bună cheie o aștept de la noua carte și vă rog să-mi dați de știre [...], dacă o aveți în editura dumneavoastră sau când o s-o primiți” (Immanuel Kant, „Prolegomene...”, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987, p. 23). Lucrarea așteptată, pentru a-l feri de prejudecăți, era „Prolegomene...” Prima ediție a „Criticii rațiunii pure” a apărut în 1781. Pentru „Prolegomene...”, cei interesați au așteptat până în 1783. Kant are acum ceva din tonul care-l anunță pe Nietzsche: „Există învățați pentru care istoria filosofiei (a celei vechi, ca și a celei noi) este însăși filosofia; prolegomenele de față nu sunt scrise pentru aceștia. Ei vor trebui să aștepte până când cei ce se străduiesc să se adape chiar de la izvoarele rațiunii își vor desăvârși lucrarea și atunci va veni rândul lor să dea lumii de veste despre cele întămate” (*ibidem*, p. 46). Trimiterea era, fără echivoc, spre acei profesori eclectici de filosofie din gruparea *Popularphilosophen*, rămași ostatici ai prejudecăților, prin reducerea discursului lor la autoritățile filosofiei vechi sau moderne, despre care mai spune, tot în *Cuvânt-înainte* la „Prolegomene...”: „După părerea lor, nu mai poate fi nimic de spus ce să nu fi fost spus cândva și, neîndoielnic, o asemenea afirmație ar putea trece drept o precizare sigură și despre tot ce va să vină; căci, de vreme ce mintea omenească a stăruit multe veacuri într-un chip sau altul asupra a nenumărate subiecte, nu va fi greu ca pentru orice lucru nou să poată fi găsit un altul vechi, care să-i semene într-o oarecare măsură” (*ibidem*). Unul dintre cei vizati de Kant era J. C. H. Feder, lider al *Popularphilosophen* din Göttingen, bânuit că ar fi scris/publicat (19 ianuarie 1782), în *Göttingen gelehrten Anzeiger*, o primă recenzie (nesemnată...) la „Critica rațiunii pure”.

Ion FERCU

Prejudecățile: infern și provocare eternă (9)

Autor de manuale de filosofie aflate în mare vogă în universitățile germane, J. C. H. Feder, umbrat de ascensiunea lui Kant, se va retrage din mediul universitar într-un gimnaziu din Hanovra. Asaltul kantian împotriva purtătorilor virusului prejudecăților începea să dea roade. Ulterior, s-a aflat că recenzia fusese scrisă de Christian Garve, cunoscut „filosof popular”, fost universitar, și de J. C. H. Feder, redactor al publicației. Ultimul, prizonier al prejudecăților, a intervenit în textul primit de la Garve, cel care avea să-i scrie lui Kant, precizând că din textul trimis revistei nu mai rămăsese nici a zecea parte. Un cercetător kantian, Emil Arnoldt, avea să constate însă, potrivit lui Karl Vorländer, că „partea scrisă de Garve, din textul recenziei publicate, a fost, de fapt, de aproape două treimi. Este adevărat că din cele 312 rânduri câte cuprindea textul trimis de Garve revistei, numai 76 au fost publicate fără nicio schimbare; dar 69 nu cuprind decât schimbări puține, neesențiale, de natură pur stilistică, iar alte 55 redau prescurtat, și totuși fidel, fraze ale lui Garve. Numai 112 rânduri, adică puțin mai mult de o treime din textul recenziei aparute la Göttingen, au fost scrise de Feder” (*ibidem*, p. 30). În 1921, Verlag Bruno Cassirer scria că reacția lui Kant față de recenzia plină de prejudecăți a celor doi a luat, în cele din urmă, forma „Prolegomenelor”...

„Critica rațiunii pure” a mutat accentul de pe *obiectul demn de a fi cunoscut pe capacitatea cunoașterii*. Kant și-a propus realizarea unei epistemologii critice, părăsind terenul ontologiei dogmatice, invitând în fața instanței sale critice chiar facultățile cognitive. J. C. H. Feder și Christian Garve erau însă ostatici ai dogmatismului, ai doctrinelor considerate imuabile, pe care le acceptau necritic, dar și ai prejudecăților, dacă acestea au fie și numai chipul schițat de psihologii americani Ralph L. Rosnow („Orice atitudine excesivă, care este deosebit de rezistentă la influența rațională”) și Gordon Allport („Sentiment, favorabil sau nefavorabil, față de o persoană sau un lucru, înainte de – sau nefiind bazat pe – experiența reală”). În *Cuvânt-înainte* la prima ediție a „Prolegomenelor”, Kant trimite către nevoia de *autoactualizare*, deși

sintagma (*individ autoactualizat*) nu este folosită cu rigurozitatea care-i va fi oferită de „inventatorul” acestuia, neurologul/psihiatrul Kurt Goldstein, sau cu sensurile moderne pe care i le va evidenția psihologul Abraham Maslow, alt recunoscut adversar al prejudecăților: „Cel care vine într-o știință nouă, cu totul izolată și unică în felul ei, cu *prejudecata* (s. n., I. F.) că o poate aprecia cu ajutorul preinșelului cunoștințe dobândite mai înainte – cu toate că tocmai ele sunt cele a căror realitate trebuie să o punem mai întâi în întregime la îndoială – nu va ajunge la altceva decât la impresia că vede în tot locul lucruri ce-i erau deja cunoscute numai pentru că exprimările sună asemănător, doar că totul va trebui să-i apară pociț, lipsit de noimă și de neînțeles, deoarece nu pornește de la gândurile autorului, ci numai de la propriul său mod de a gândi, care, printr-o îndelungată obișnuință, a devenit a doua sa natură” (*ibidem*, p. 53).

Kant va insista mereu asupra nevoii de a ieși de sub tutela prejudecăților. În „Răspuns la întrebarea: ce este luminarea?” (1784), va compara această nevoie cu evadarea din *minorat*: „Luminarea este ieșirea omului din starea de minorat a cărei vină o poartă el însuși. Starea de minorat este neputința de a se servi de mintea sa fără a fi condus de altcineva. Te faci tu însuși vinovat de această stare

atunci când cauza ei nu se află într-o lipsă a inteligenței, ci în lipsa fermității și a curajului de a te sluji de ea fără a fi condus de altcineva. *Sapere aude! Ai curajul să te servești de propria ta minte!* este, prin urmare, deviza luminării” (Immanuel Kant, „Răspuns la întrebarea: ce este luminarea?”, trad. de D. Flonta, în Mircea Flonta și Hans-Klaus Keul, „Filosofia practică a lui Kant”, Iași, Editura Polirom, 2000, p. 118). Răspunsul kantian este o veritabilă schiță a propriei biografii.

Michel Foucault („Cuvintele și lucrurile”, traducere de Bogdan Ghiu, Mircea Vasilescu, București, Editura Univers, 1996, pp. 349-350) nuanțează fericit, precizând că Immanuel Kant „indică încă de la început că «ieșirea» ce caracterizează *Aufklärung-ul* [luminarea] este un proces care ne scoate din starea de «minorat». Iar prin «minorat» el înțelege o anumită stare a voinței noastre, care ne face să acceptăm autoritatea altcuiva pentru a ne lăsa călăuziți în domeniile în care s-ar cuveni să ne folosim de propria noastră rațiune. Kant dă trei exemple: ne aflăm în stare de minorat atunci când o carte ne ține loc de înțelegere, atunci când un duhovnic ne ține loc de conștiință și atunci când un doctor decide în locul nostru dieta pe care se cuvine s-o urmăm (să observăm, în trecere, că este ușor de recunoscut aici registrul celor trei critici [„Critica rațiunii pure”, „Critica rațiunii practice”, „Critica facial-

tății de judecare”; n. n., I. F.], chiar dacă textul ca atare n-o spune în mod explicit”. Modul în care Kant abordează *Aufklärung-ul* are conotații aproape exclusiv negative. El percepe *luminarea* ca pe *Ausgang* (ieșire, scăpare). *Aufklärung-ul* este momentul în care umanitatea va ajunge să se folosească de propria ei rațiune fără a se supune niciunei autorități.

La 150 de ani de la moartea lui Kant, Karl Popper, într-o cuvântare omagială (vezi „Immanuel Kant: filosoful iluminismului”, în volumul „În căutarea unei lumi mai bune”, București, Editura Humanitas, 1998, p. 134; traducere din germană: Anca Rădulescu), nuanțează discursul kantian (este și contribuția traducătorului?), vorbind despre „ieșirea omului din starea de imaturitate (*Unmündigkeit*)”, și nu din starea de minorat. (s. n., I. F.) Iată fragmentul din alocuțiunea popperiană: „Iluminismul, scrie el [Kant], este ieșirea omului din starea de imaturitate (*Unmündigkeit*) de care este el însuși vinovat. Imaturitatea este incapacitatea de a te servi de propriul tău intelect fără îndrumarea altcuiva. Te faci vinovat de această imaturitate atâta vreme cât cauza ei nu este neputința intelectului, ci lipsa fermității și curajului de a te folosi de el fără îndrumarea altcuiva. *Sapere aude!* Să ai curajul de a te folosi de propriul tău intelect! Iată deci deviza Iluminismului”. Nuanțele popperiene îmbogățesc mult discursul kantian și ne-ar putea trimite gândul către Baudelaire, cel care-l opune pe *omul modernității*, cu formatul spiritual kantian, *omului hoinărelui*. Hoinăreala deschide doar ochii, este atentă, colecționează pentru amintiri. Este atitudinea unui fel de arhivar care are o curiozitate pasageră. Pentru Baudelaire, omul modernității, în care am putea găsi și chipul lui Kant, „... merge, aleargă, scotocește. Ce caută? Cu siguranță că bărbatul acesta [...] solitar înzestrat cu o imaginație activă, veșnic călător prin marele deșert al oamenilor, are o țintă mai înaltă decât simplul hoinar, un scop mai general, diferit de plăcerea trecătoare a clipei. Caută acel ceva pe care să ne fie îngăduit să-l numim modernitate; căci niciun alt cuvânt mai bun nu ni se înfățișează spre a exprima ideea despre care e vorba. Ținta sa e de a desprinde din modă ce poate ea conține ca poezie în istorie, să extragă veșnicul din istorie tranzitoriu” (Charles Baudelaire, „*Pictorial vieții moderne*, IV. Modernitatea”, în „*Pictorial vieții moderne și alte curiozități*”, antologie, traducere, prefață și note de Radu Toma, București, Editura Meridiane, 1992, p. 390).

• Mihai Cotovanu – Bulevardul Independenței, Iași

O carte despre Rabin este, în fapt, o carte despre întemeierea, consolidarea și evoluția statului Israel... O carieră bogată, care acoperă 47 de ani de istorie tumultuoasă a unei personalități care a reușit, contrar tuturor normelor teoretice recunoscute, să schimbe cursul evenimentelor. Gloanțele ucigase au întrerupt însă această activitate intensă.

Liviu Rotman

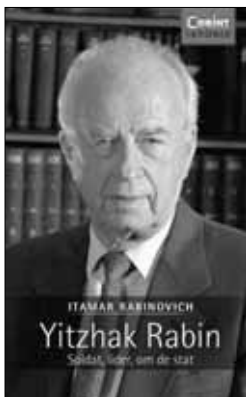
Istoria Palestinei, a statului Israel este milenară. Scoși din Ierusalim de către împăratul roman Titus (anul 70 d. H.), când li s-a dărâmat Templul pentru a doua oară, evreii se răspândesc în lume și abia către sfârșitul veacului al XIX-lea curentul sionist prinde consistență, evreii est-europeni militând pentru întemeierea unui stat propriu în Palestina. Evenimentul a devenit posibil la 14 mai 1948, ca urmare a hotărârii Adunării Generale a ONU. De acest curent au fost atrași și părinții lui Yitzhak Rabin (1922-1995), lider militar și om de stat israelian a cărui viață exemplară a constituit subiectul unei cărți realizate de Itamar Rabinovich* (n. 1942, după cum aflăm dintr-o succintă notă însoțitoare a cărții, deși în finalul *Studiului introductiv* prof. univ. dr. Liviu Rotman indică anul 1941). Este o personalitate proeminentă a vieții publice și universitare din Israel, iar cartea este scrisă la îndemnul Universității Yale din SUA, fiind, totodată, ajutat de sora lui Yitzhak Rabin (Rahele Rabin Yakov) și de cei doi copii ai lui Rabin: Dalia și Yuval. Așadar, de curentul sionist au fost atrași și părinții lui Rabin – Rosa Cohen și Nehemia Rubitzov (Rabin), originari din Rusia țaristă, care după tribulații și peregrinări se stabilesc în Palestina, iar fiul lor, Yitzhak, este printre puținii lideri ai primei generații, născut pe pământ palestinian: *Drumul meu a fost influent în mod hotărâtor de personalitățile părinților mei, de căminul nostru, dar și de școala pe care am urmat-o. Practic, toată copilăria mea am fost*

Ionel SAVITESCU

călăuzit spre o viață agrară, de kibbutz, iar dacă mi-ar fi spus cineva că o să ajung militar, aproape că l-aș fi luat în râs (pp. 27-28). Prin urmare, Yitzhak Rabin, născut în Palestina, la Ierusalim, urmează cursurile unui liceu agricol, lucrează în agricultură, iar după absolvire primise o bursă în SUA pentru studii hidrotehnice, nefinalizată, din păcate. Tot în acea perioadă, mama lui Rabin, Rosa, se stinge la vârsta de 47 de ani, în 1937, iar Yitzhak își petrece verile la Ierusalim, la un unchi al mamei sale, posesor al unei bogate biblioteci. După înscrierea în *Palma* (forțele de intervenție înființate în 1941 contra unei eventuale invazii naziste în Palestina), Rabin se consacră, un timp, carierei militare, îndeplinind diferite misiuni și fiind apreciat pentru activitatea sa. Cunoaște acum diferiți militari și oameni politici, iar între 1949 și 1964, Rabin deține poziții-cheie în armata israeliană. Totuși, în 1967 criza arabă a luat amploare, declanșându-se *Războiul de șase zile*, încheiat în favoarea Israelului, care distruge forțele aeriene aliate (Egipt, Siria, Iordania), armata israeliană cucerind *Peninsula Sinai, Fâșia Gaza, Înălțimile Golan, Cisiordania*. *Israelul devinise o putere militară și un actor regional important după ce cucerise un teritoriu de trei ori mai mare decât al său...* *Dezbaterea privind aceste teri-*

cartea străină

Viața lui Yitzhak Rabin

torii, mai ales Cisiordania și Fâșia Gaza, părți ale Israelului istoric, continuă să dezbine societatea și scena politică israeliene. O stranie ironie a sortii a făcut ca tocmai Rabin, arhitectul marii victorii din 1967, să fie premierul chemat să se lupte cu această binecuvântare ambiguă și să plătească cu viața pentru efortul său (pp. 94-95). Îndată după finalizarea acestui război, Rabin este atras de cariera politică, dorind să devină ministru, dar mai întâi și-a dorit postul de ambasador în SUA, obținut în 1968, în timpul președintelui Lyndon Johnson, cu care a avut relații corecte, dar reci, și abia cu Nixon, Rabin a avut ușa deschisă la Casa Albă. Conflictul dintre Israel și lumea arabă au continuat, iar discuțiile aprofundate ale lui Rabin cu Kissinger vor conduce la încheierea unei păci între Israel și lumea arabă. Evenimentele se

precipită, Nasser moare (28 septembrie 1970), iar la conducerea Egiptului urmează Anwar Sadat, promotorul unei politici proamericane și de înțelegere cu Israelul. În sfârșit, Rabin își încheie cu succes mandatul de ambasador în SUA (martie 1973), revine în Israel, dar rămâne un admirator al sistemului politic și al stilului de viață american. În aprilie 1974, premierul Golda Meir demisionează, iar pe 3 iunie 1974 Yitzhak Rabin devine al cincilea premier al Israelului și primul lider născut în Israel. Relațiile bune cu America se concretizează prin vizitele lui Nixon (1974) și Kissinger (1975) în Israel, deși ultimul nu se bucura de prețuire printre locuitorii Israelului. În aprilie 1977, Rabin renunță la funcția de premier pentru un mandat de ministru al Apărării, apoi revine la conducerea partidului și sefia guvernului. În acest al doilea mandat de premier (1992-1995), Rabin încetează starea de război cu Iordania (ceremonia semnării tratatului de pace are loc în prezența președintelui american Bill Clinton, 26 octombrie 1994), în fine, se stabilește un acord de pace cu Organizația pentru Eliberarea Palestinei. Printre eforturile depuse în menținerea unei păci durabile, Rabin, Peres și Arafat primesc în decembrie 1994 Premiul Nobel pentru Pace: *Comitetul Nobel a avut inteligența să împartă distincția, o hotărâre care anula competițiile de culise (pp. 263-264).* De-a lungul celui de-al doilea mandat de premier, Rabin promovează

o politică externă pacifistă, iar pe plan intern folosește împrumutul acordat de SUA în educație, cercetare, șosele, autostrăzi, poduri, puncte de tranzit etc. Semnificativă este scăderea șomajului. În pofida acestor realizări, asupra lui Rabin se emit tot felul de profeții lugubre. Astfel, pe la sfârșitul lui 1994, Yehoshafat Harkabi, intelectual de prestigiu al țării, avertizează: *Dezbaterea internă va fi terifiantă, vor exista tentative de asasinat, Rabin nu va muri de moarte bună, țara va suferi un șoc îngrozitor. Unii vor spune că nu ne-am înșelat, Rabin s-a făcut vinovat de prea multă îngăduință (p. 266).* Cu două zile înainte de asasinarea lui Rabin, în ziarul francez *Le Nouvel Observateur* se publica un articol semnat de Victor Cygielman, care trăgea următoarea concluzie: *Scena este pregătită pentru asasinarea lui Rabin, comiterea actului în sine fiind numai o chestiune de timp (p. 267).* Din păcate, Rabin nu se mai bucura de popularitate în Israel, mișcarea de opoziție era condusă de Benjamin Netanyahu, președinte al Partidului Likud, iar Sharon, fost prieten cu Rabin, făcea următoarea afirmație la adresa guvernului condus de acesta: *un guvern dement, care micșorează teritoriul Israelului până la dimensiuni de Auschwitz, un guvern nesăbuit, docil, confuz, trădător și neburn (p. 271).* Invecțiile și amenințările la adresa lui Rabin au proliferat sub diferite forme, pregătind întrucâtva asasinatul. Multimea scanda cu vehemență: *Moarte lui Rabin!* Evident, dacă ar fi trăit în Antichitate, Rabin era lapidat. Asasinul care va comite fapta scelerată era un tânăr de 27 de ani, Yigal Amir, student la Drept, originar de Yemen. Hotărârea de a-l ucide pe Rabin o luase în 1993 și abia pe 4 noiembrie 1995 i s-a ivit ocazia clară de a-l împușca într-o piață din Tel Aviv, unde avusese loc o demonstrație în favoarea păcii. Cu toate că Amir se destăinuise despre planul său de asasinare a lui Rabin, nu se luaseră măsurile de siguranță, crima fiind comisă spre stupefacția generală. Evident, Rabin a avut parte de funeralii grandioase, la care au participat personalități din 78 de țări, între care regele Iordaniei, Hussein, și președintele egiptean, Hosni Mubarak. Lui Rabin i-a urmat la conducere Benjamin Netanyahu, care este vizibil deranjat de valul de nostalgii după epoca Rabin, fiind socotit un maestru al supraviețuirii politice care, în ce privește problemele de fond ale țării, nu se arată la înălțimea staturii de om politic a lui Rabin (p. 285). Evident, o lucrare temeinică, înfățișând pe unul dintre artiștii Israelului modern.

Festivalul Național de Literatură „Marin Preda”

• ediția a XVII-a, 15-16 octombrie 2020 •

Consiliul Județean Teleorman și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, în parteneriat cu revistele: „Lucașul de dimineață”, „Proza 21”, „Neuma”, „Argeș”, „Bucureștii literar și artistic”, „Mozaicul”, „Litere”, „Pro Saeculum”, „Sud” și „Caligraf”, organizează Festivalul Național de Literatură „Marin Preda”, ediția a XVII-a, ale cărui manifestări finale urmează a se desfășura în zilele de 15 și 16 octombrie 2020, la Alexandria și la Siliștea-Gumești.

Festivalul își propune să omagieze personalitatea scriitorului Marin Preda, la împlinirea a 40 de ani de la moarte, și să promoveze prozatori de talent, care nu au debutat în volum. În cadrul concursului de proză scurtă, organizat cu acest prilej, se acordă următoarele premii:

- Premiul „Marin Preda” și Premiul Revistei „Lucașul de dimineață” (în valoare de 1000 lei);

- Premiul I și Premiul Revistei „Proza 21” (în valoare de 800 lei);

- Premiul I și Premiul Revistei „Neuma” (în valoare de 800 lei);

- Premiul I și Premiul Revistei „Argeș” (în valoare de 800 lei);

- Premiul al II-lea și Premiul Revistei „Bucureștii literar și artistic” (în valoare de 700 lei);

- Premiul al II-lea și Premiul Revistei „Mozaicul” (în valoare de 700 lei);

- Premiul al II-lea și Premiul Revistei „Litere” (în valoare de 700 lei);

- Premiul al III-lea și Premiul Revistei „Pro Saeculum” (în valoare de 600 lei);

- Premiul al III-lea și Premiul Revistei „Sud” (în valoare de 600 lei);

- Premiul al III-lea și Premiul Revistei „Caligraf” (în valoare de 600 lei).

Prozele scurte premiate vor fi incluse într-un volum, ce va fi lansat în cadrul manifestărilor finale ale Festivalului; de asemenea, vor fi publicate de revistele partenere.

Concurenții vor trimite 1-3 proze scurte pe suport de hârtie, care nu pot depăși 15 pagini în total, cules cu font 12 (Normal, Times New Roman, 1.5 Space), în câte 10 (zece) exemplare, semnate cu un motto, același motto figurând și pe un plic însoțitor, conținând o fișă cu datele de identificare ale autorului: numele și prenumele, data și localitatea nașterii, adresa poștală, adresa de e-mail și numărul de telefon mobil, precum și un CD cu textele trimise, inscripționat cu același motto.

Lucrările pentru concurs vor fi trimise, până la data de 1 septembrie 2020, pe adresa: Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Teleorman, str. Ion Creangă, nr. 52-54, 140056 – mun. Alexandria, jud. Teleorman, cu mențiunea „Pentru concurs”.

În funcție de situația determinată de criza Covid-19, organizatorii pot să aleagă varianta finalizării doar a concursului de proză scurtă, realizându-se jurizarea lucrărilor, acordarea premiilor și editarea caietului premianților, procedură care va fi comunicată online. În acest caz, laureații urmează să primească diploma, suma în bani și caietul premianților.

*Itamar Rabinovich, *Yitzhak Rabin. Soldat, lider, om de stat*, traducere din limba engleză de Alina Popescu, studiul introductiv și ediție îngrijită de Liviu Rotman, Buc., Ed. „Corint”, 2018, 314 p.

CSABA KISS (Ungaria)

Pentru înfrumusețarea personajelor, este nevoie de un actor care îl va interpreta pe Cehov și de o actriță care le va interpreta pe Lika Mizinova, Lidia Avilova și Olga Knipper.

Tabloul I

Lika Mizinova

BĂRBATUL (*citind*): „Ce torturi să inventez pe seama dumitale dacă refuzi să vii? Arunc peste dumneata o găleată de apă fierbinte, după care, cu un clește înroșit în foc, rup o bucată de carne din spinarea dumitale...”

FEMEIA (*Îi smulge scrisoarea – simte dorința puternică din cuvinte – și citește cu patimă*): „Ce torturi să inventez pe seama dumitale dacă refuzi să vii? Arunc peste dumneata o găleată de apă fierbinte, după care, cu un clește înroșit în foc, rup o bucată de carne din spinarea dumitale...”

BĂRBATUL: „La noi mișună ploșnițele și gândacii de bucatărie. Facem din ei sandvișuri și îi mâncăm. Sunt delicioși!”

FEMEIA (*Îi ia scrisoarea și continuă citirea cu patimă și rugător*): „Melita, scrie-ne măcar câteva rânduri. Nu ne da uitării înainte de vreme. Măcar prefă-te că îți mai amintești de noi. Minte-ne, Lika. Minciuna e mai bună decât indiferența!”

BĂRBATUL: „Minciuna e mai bună decât indiferența?!” Da’ de unde!

FEMEIA (*Se gândeste – se-nfioară*): „O bucată de carne cu un clește înroșit?” (*Se așază la masă și aruncă pe hârtie, cu un creion, două cuvinte, precum un adolescent fericit care simte că poate fi obraznic cu marele scriitor*). Scrisorile dumitale, Anton Pavlovici, sunt revoltătoare. Umpli o pagină întreagă, ca să vedem apoi că nu sunt decât trei cuvinte, din care abia dacă înțelegi ceva. Cel mai tare mi-ar plăcea să-ți ard o palmă pentru asemenea scrisori...”

BĂRBATUL (*Corectează*): Nu! Nu! E mai naivă! Mult mai naivă! Fata asta abia a împlinit nouăsprezece... e tânără, pură, naturală... (*Repetă fraza după gustul său*). Scrisorile dumitale, Anton Pavlovici, sunt revoltătoare. Umpli o pagină întreagă, ca să vedem apoi că nu sunt decât trei cuvinte, din care abia dacă înțelegi ceva. Cel mai tare mi-ar plăcea să-ți ard o palmă pentru asemenea scrisori...”

Jocul cu dorința

LIKA (*cu mare poftă, cu avânt*): Azi, când eram la serviciu la Dumă, ți-am scris o scrisoare lungă; bine că n-am expediat-o. Am recitit-o și m-am îngrozit: era toată o jelanie! (*Aruncă hârtia, ia altă foaie*). „Cum ai călătorit? Evident, ai avut ocazia să iei prânzul de cinci ori, să iei

Iubirile lui Cehov

• Un joc al scrisorilor, adaptate pentru scenă •

Csaba Kiss s-a născut la 31 august 1960, în Târgu-Mureș. Studiile liceale le-a urmat la Liceul Teoretic „Bolyai Farkas”. Apoi, în 1984, a obținut Diploma de absolvire a Facultății de Fizică din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Preocupările sale teatrale datează din timpul acestor studii universitare, când, împreună cu un prieten, a înființat un mic teatru de amatori, al cărui program urmărea să oglindească interesul lor pentru un teatru de avangardă.

Cum autoritățile comuniste ale vremii nu vedeau cu ochi buni aceste încercări, considerate decadente, imediat după absolvirea Universității, Csaba Kiss, care dorea să se dedice teatrului, a părăsit România, stabilindu-se în Ungaria. După ce a lucrat, pentru scurt timp, ca profesor de matematică și fizică, apoi ca lector și traducător la două edituri, în 1988 reușește să devină student la secția de dramaturgie (teatologie) a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din Budapesta, pe care l-a absolvit în 1992. În perioada 2009-2010 a predat scriere dramatică la Universitatea de Arte din Târgu-Mureș, iar în ultimii ani a fost și profesor invitat, tot pentru asemenea cursuri, în București, la UNATC (Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică).

Încă de la începuturi, cariera lui Csaba Kiss îmbină profesoratul cu scrierea de piese (inclusiv adaptări pentru scenă ale unor proze celebre), cu regia și, pentru perioade mai lungi sau mai scurte, cu conducerea unor instituții teatrale.

La sfârșitul anilor '90, Csaba Kiss a aflat de apariția corespondenței dintre Cehov și trei femei care au avut un rol însemnat în viața scriitorului. „M-am îndrăgostit pe dată de stilul lor zeflemitor, malițios, uneori chiar răutăcios, grotesc. Erau atât de necehoviene!”, declară el. A transformat aceste scrisori în dialoguri și a adus completări din amintirile uneia dintre ele. Astfel s-a născut, în locul imaginii unui scriitor îndrăgostit, cum ne-am fi așteptat poate, chipul unui bărbat care încearcă să ocolească sentimentalismul, care scrie de cele mai multe ori ironic, șugubăt, se lansează uneori în fraze seducătoare de cuceritor sau (poate) de sincer îndrăgostit, dar care nu are curajul (sau intenția) de a duce relația până la capăt, pentru că se teme (după propria lui mărturisire) de căsătorie.

Zeno Fodor

Nota redacției: Redăm un scurt fragment din volumul „Iubirile lui Cehov”, aflat sub tipar la Editura „Vatra veche” din Târgu-Mureș; traducere, adaptare și note, de Zeno Fodor.

• Anton Pavlovici Cehov

• Lika Mizinova

apoi cina și, în general, să-ți petreci de minune timpul. Melancolia sau simpla amărăciune ai lăsat-o la Moscova și acum te simți într-un totu „fierșit...”

ANTON: Contopisto! Scrisoarea am primit-o... Mii de mulțumiri și plecăciuni. În legătură cu de câte ori am fost să iau prânzul și cina în tren, greșești: am prânzit și cinat de paisprezece ori. Iar melancolia, în contradicție cu părerea dumitale, nu am lăsat-o la Moscova, ci am adus-o cu mine la Petersburg...

LIKA: O, Petersburg, Moscova! Ce mult te invidiez. Aș fi fericită să pot călători măcar până pe insulele Aleutine...

ANTON: Ți-e dor de insulele Aleutine? Acolo ai fi fericită? Atunci du-te pe insulele Aleutine! O să-ți fac rost de un bilet de favoare, dumitale și Barcalului, sau Bucfalului dumitale, sau cum l-o fi chemând pe logodnic. (*Lika râde cu poftă la auzul numelui de Bucfal*). Poate să fie și Trofim, sau pe frantuzește *Le Trophim!* Dar de ce ești tristă dimineața? Și de ce ai o părere atât de proastă despre scrisoarea pe care mi-ai scris-o azi-dimineață? Vai, Likușor, Likușor! O scriitoare, cunoștință de-a fratelui meu, imi scrie așa: (*Cu tonul unei femei care se plictisește, are spleen*). „Treburi mele merg cam prost, mă gândesc să plec în Australia”. Dumneata pe insulele

Aleutine, ea în Australia! Dar unde să mă duc eu? Dumneavoastră ați acaparat cele mai bune locuri de pe pământ. Rămas bun, răufăcătoarea sufletului meu. Al Dumitale *Celebru Scriitor*.

LIKA: Pe drum, când te întorci la Moscova, nu uita să te oprești la Bagankovo, să saluți și neînsemnata mea persoană. E îngrozitor de frig. Am răcit de moarte, de trei nopți nu dorm, ieri am tușit din nou cu sânge... (*Exagerând dramatic*) ...tocmai în ziua următoare plecării dumitale! Da, acum cu siguranță am devenit plictisitoare, iartă-mă, te rog... Bineînțeles, nu aștept un răspuns din partea dumitale, căci eu, vezi Doamne, nu sunt decât o conțopistă de la Dumă, în timp ce Dumneata ești celebrul scriitor Cehov, dar cu toate acestea îți sănătos și n-o uita pe L. Mizinova. E o rușine să trimiți o asemenea scrisoare!

ANTON (*ca medic*): Iar faptul că tușești nu e deloc bine. Bea „Obersalzbrunnen”, ia praful Dover, renunță la fumat și nu vorbi pe stradă. Dacă mori, Trophim se împușcă, iar pe Ciupit îl apucă convulsiiile. (*Grotesc*) Numai eu mă voi bucura de moartea dumitale. Te urăsc într-o asemenea măsură, încât doar amintindu-mi de dumneata izbucnesc în hohote de râs a la bunica: „ehe-

hehe”... „ehehehe”... „ehehehe”... Cel mai mult mi-ar plăcea să te opăresc cu apă fierbinte. M-aș bucura să-ți fure cineva blana cea nouă (8 ruble și 30 de copeici), galoșii și cizmele, să-ți se diminueze salariul, Trophim, după ce te ia de nevastă, să facă gălbinare, să sughițe fără-nctare și să aibă spasme la obrazul drept. Ți-ai încheiat scrisoarea cu fraza: „E o rușine să trimiți o asemenea scrisoare!” De ce e o rușine? Ai scris o scrisoare și gata, te crezi marele constructor al Turnului Babel? N-ai fost numită în grupul de evaluare ca să evaluezi tot timpul toți pașii și toate faptele dumitale. Te asigur că scrisoarea dumitale este, în cea mai mare măsură, corespunzătoare, rigidă, concentrată și, după toate aparențele, a fost scrisă de o persoană din cercuri mai înalte.

În orice caz, acum Cerul fie cu dumneata! Ți doresc sănătate, fericire și bucurii. (*Cântă cupletul din „Frumoasa Helena”, de Offenbach*:

*Ca pe plac să-i facem,
Să rădem cu toții,
Tralala, tralala!*

Lika preia cântecul, cu puțină coloratură; doar și ea învață să cânte.)

ANTON (*cu seriozitate, în cadrul unei bune dispoziții romantice, ca și cum ar spune: să terminăm cu gluma*): Vino aici, Lika! Avem o grădină minunată, alei umbroase, unghere ascunse, un păraiaș, o moară, seri cu lună, privighetori, curcani... În părau și în lac, broaște foarte inteligente. De multe ori mă plimb și atunci obișnuiesc să-nchid ochii, să-nțind brațul drept, închipuindu-mi că sub el te afli dumneata...

(*Și din nou, simplu, sincer, fără ghilimele, își mărturisește dorința*). Vino, Lika! Avem o grădină minunată, alei umbroase, unghere ascunse, un păraiaș, o moară, seri cu lună, privighetori, curcani... (*Lika preia, răsând fericită, și șoptește împreună cu el finalul scrisorii*). În părau și în lac, broaște foarte inteligente. De multe ori mă plimb și atunci obișnuiesc să-nchid ochii, să-nțind brațul drept, închipuindu-mi că sub el te afli dumneata...